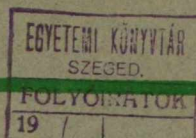


# ÚJ ÉLET

AZ IFJÚ-KATOLICIZMUS-SZOCIALIS  
ÉS-VILÁGNÉZETI-FOLYOIRATA

FŐSZERKESZTŐ: RADY-ELEMÉR



II. ÉVFOLYAM 1934. ÁPRILIS 4. (26.) SZÁM.

# ÚJ ÉLET

Az ifjú katolicizmus  
szociális és világnézeti  
folyóirata.

Megjelenik évente tizenegyszer.

Főszerkesztő: RÁDY ELEMÉR

**Budapesti szerkesztők** Czákó József és Tüske Béla, Budapest VIII. Horánszky u. 20

**Erdélyi szerkesztők** Venczel József, Cluj—Kolozsvár, Str. Universitii 10.

**Prágai szerkesztők** Sztranyovszky György, Praha II. Bemátska u 3., II. p.

**Pozsonyi szerkesztő**: Vajlok Sándor, Bratislava-Pozsony, Richárd u. 9. I.

**Felelős szerkesztő**: Suhaj Béla dr. — **Társszerkesztők**: Sinkó Ferenc.

**Pedagógiai munkatársak**: Borka Géza dr., Csongrády Árpád, Dinnyés Károly és Willand János.

A Prohászka Körök orgánuma.

**SZERKESZTŐSÉG**: KOŠICE-KASSA, Mikes Kelemen u. 6.

Minden, a lap szellemi részéi érintő levél, érdeklődés, cserepéldányok, ismertetésre szánt könyvek stb. ide küldendők.

**KIADÓHIVATAL**: ROŽŇAVA-ROZSNYÓ, Fő tér 4.

ahová a lap anyagi részét illető küldemények, levelek, előfizetések és reklamációk küldendők.

**Előfizetési díj egy évre 30 Kč**, 6 pengő, (az előfizetések Liszer Lajos könyvterjesztő vállalata Budapest VI., Andrassy ut 27. küldhetők.) 180 leu, (Az előfizetés „Erdélyi iskola”, Cluj vagy „Magyar Népegészségügyi szemle” T. Mures-Marosvásárhely, küldhető.) 2 dollár, 80 dinár, (Az előfizetés „Putnik” hírlapiroda Novi Sad küldhető).

Egyes szám ára 4 Kč.

## Figyelem!

## Új Élet könyvei:

### 1. szám

**SPEZ SANDOR DR.** főiskolai tanár nagy  
220 oléalas tanulmánya

**Okkultizmus és csoda**  
címen.

A könyv eddig német, olasz és szlovák nyelven jelent meg ez az aktuális, mindenképpen érdeklő munkát a magyar közönség részére az Új Élet tette hozzáférhetővé.

A könyv ára csak  
kötve 25.— Kč  
füzve 20.— Kč.

Tárgyalja az okkultizmus mibenlétét, ös-szes jelenségét, a spiritizmust, Kommer-sreuti Neumann Teréz esetét, ír a kassai esodagyerekről Ivanco Imréről stb. stb.

**Rendelje meg, mert  
nélkülözhetetlen!**

**Mindegyik könyv kapható kiadóhivatalunknál  
Rožňava—Rozsnyó, Fő tér 4.**

## Megrendelte már ?!

### 2. szám

**Kossányi József:**

**Éjféli kiáltás c. verses-  
könyve** ára 15.— Kč.

### 3. szám

**Málnási Ödön:**

**A pszichológia  
és a pedagógia új útjai.**  
Tanulmány ára 8.— Kč.

**Rendelje meg.**

# Ú É L E T 4. SZ.

## Tartalom :

- Aradi Zsolt** : Egy nap Lisieuxban.  
**Berczeli A. Károly** : Vico történeffilozófiája.  
**Semetkay József** : A XX. század nagy szatirája.  
**Nyísztor Zoltán** : A hitlerizmus árnyai.  
**Pfeiffer László** : A Quadragesimo anno irodalma.  
**Fényes István** : Jakóby Gyula festészete.  
**Marek Antal** : Vallomás.  
**Dénes Tibor** : Reggeltől estig.  
**Hantos László** : A szövetkezési mozgalom és kisebbségi ifjúságunk.  
**Vajlok Sándor** : Sik Sándor.  
**Rády Elemér** : Pedagógusok — kezdjük új munkát.  
**Dr. Borka Géza** : Az életösztön pedagógiája.  
**Siklóssy Imre** : Kísérleti pedagógia Szlovén-szón.  
**Pedagógus** : Pedagógia és iskolapolitika.  
**Mécs László, Kossányi József, Szentiványi Béla, Fekete Lajos, Ágoston Julián, Szélvölgyi Antal, Bárdosi Német János** versei  
**S z e m l e** (Spanyolországi viszonyok. A pálosok visszatérése Magyarországra, eugenetika, háború és béke, filmek, proházskás mozgalom stb.)  
**Könyvek-írások.**  
**Műmelléklet** : **Jakóby Gyula** képei.

*A társadalom elve nem a statika, hanem a dinamika. Nem juthat nyugalomra mindaddig, míg a maga világnézeti főproblémáival tisztába nem jön s míg a testvériséget biztosító gazdasági egyensúlyt meg nem alapítja. A fejlődésnek főtényezője azonban az emberi akarat, az akaratnak tehát össze kell fognia az ésszel a jobb társadalmi rend kialakulására. A keresztényeknek elszántan ki kell állniok, a szenvedő és küzdő rétegek mellé, lehetővé kell tenniök, hogy az alsóbb osztályok forradalom nélkül felemelkedhessenek. Nemcsak karitás kell, hanem intézmények. Meg kell szervezni a munkát. Messze vagyunk még attól, hogy az evangelium társadalomformáló ereje teljes mértékben érvényesüljön, de a tökéletesedés is mérvét megtaláljuk abban, hogy milyen mértékben érvényesül az erkölcs a társadalmi életben. Az ideál a keresztény állam, amely a keresztény méltányosság elvén épül fel s melyben mindenki megkapja az emberhez méltó élet feltételeit.*

*MIHELICS VID.*

# Egy nap Lisieuxben.

## A Rue du Carmeltől a katedrálisig.

Aradi Zsolt.

Lisieux, 1934.

A párisi Gare Saint Lazare óriási, modern csarnokaiban és termeiben elnézem a pompázó reklámokat, a raffinált fényhirdetéseket, amelyek arra csábítanak, hogy utazz a »Etat« vonalain, Cherbourg, Trouville, Deauville, vagy Caen felé, élvezd a normandiai tengerpart egyedülálló fürdőhelyeit és Londonban hívogatnak oda-vissza olcsóbban, mint Calaisig az egyszerű jegy ára, Calados megye és Picardia bőségszarujáról, almaboráról, gyümölcsseiről olvasok az oszlopokon, de Lisieux nevét csak a menetrend táblán **kis betűvel**. Pedig Trouville-t, a legvilágibb fürdőhelyet helyezik supermondain diszpéldánya felé, Lisieuxben kell átszállni. De így van ez jól, ezt vártam: Lisieux nincs belekeverve az üzleti életbe. Az a nagy szent, akinek városába készülök, nem volt a hangulatok embere. Örök mosolya és a rózsák nem e világi hangulatok kifejezései. Ő nem félt semmitől, hogy »kizökkentik« a vallásos hangulatokból. Koményen állt a helyén és túl volt a föld minden jelenségén, minden izgalmán.

Milyen szomorú, hogy még erre az egy napra sem tudja levetni a földhözköttöttség láncait a vándor, aki e nagy szent nyomait kutatja érdemtelenül. Félve jöttem a Gare Saint Lazare-ra, mert azt hittem, hogy az élelmes üzleti ész pietista ruhába bujttatja majd a reklámot és dobot veret Lisieuxnek. Már láttam egyszer egy ilyen kegyhelyet, a zarándokok pénztárcáiból hullott a pénz és szemlesütve vette át a farizeus. Lisieux-t nem zavarja semmi. Ide nem kell reklám. Nem is szabad itt. A korunkhoz legközelebb álló, legmodernebb szent alázatos alakja megszégyeníti azt, aki emlékéből nyereszkedni akar. S a vonatok szágúldanak Trouville, Cherbourg, Deauville felé, de Lisieuxben valamennyi ajtó kinyílik és többen szállnak ki, hogy a calvadosi dombok között a kis nővér emlékét keressék, mint akik önmagukat mennek keresni a normandiai tengerpart fényei felé.

Evreux után eszembe jut valami. Barátomra gondolok, ki itt járt előttem. »Amikor kiszálltam a vonatból, úgy éreztem, hogy valaki kézenfogott. S míg itt voltam, nem múlt el ez az érzés.« A lisieuxi állomáson ugyanez a biztos tudat fogad. Szélid, télutói nap, az ég ragyog, egy fokkal vigabb a világ, a szemközti kis bistroból rádiózene szalad ki elénk. Nincs térképem, vezetőm, senkit se kérdezek, hogy a sok út és elágazás közül melyikre lépjek rá és mégis a legrövidebb úton, a legrövidebb idő alatt előttem áll az utcatábla: Rue du Carmel.

Vajjon tudja-e ez az utca s a minden járó-kelője, hogy az igazi világtörténelemben arany betűkkel van beleírva e név? Az utca elején, épp a sarkon most fejezték be egy nagy mozi építkezését. Azt hiszem Atlantic a neve. A plakátok most hirdetik a bemutató előadást: *Un jour dans le paradis*. Egy nap a paradicsomban. A hirdető oszlopon pedig egy jelenet a filmből. Vajjon mi lehetne más. A szerelem egy tizezredik változata. *Rue du Carmel*, Cinema Atlantic, *Un jour dans paradis*. Az ember nem tanul soha. A tapasztalatokat átadni nem lehet, a példa nagyon erős, de a gonoszt nem lehet kiirtani egyszerre természetünkől. A Rue du Carmel másik oldalán kétszáz lépéssel odébb ott a templom és a zárda, mely életében őrizte s most halálában is őrzi a modern világnak azt a szentjét, akinél tökéletesebb antipolusát, a Cinema Atlanticok értelmének jobb ismerőjét ma nem találni sehol.

Ez a szent, akit keresztény és nem keresztény milliók jobban ismernek, mint Napóleont, olyan kisleány volt, mint ez itt mellettem, amikor belépett a Carmelbe. Most együtt nézzük itt a reliquiák termében üveg alatt megőrzött gyönyörű szőke hajkoszorúját. Mi mindent beszél ez annak, aki látta. . . A legtöbb ember azzal hártja el tudat alatt a szentek példáját, hogy túl messze vannak tőle az évszázadok perspektívájában nem is hiszik el emberségüket. Ezeknek a Tamásoknak való idejönni. 1873, amikor Martin Teréz Alenconban született, még közel van hozzánk nagyon. A mi korunk, melyben Szent Teréz élhetne még, az atmoszféra, melyben élt: a miénk. A vonat, villamosság, a gépek, a materializmus a legvaskosabb érzékiség korszaka. Kortársai közül ma ezek, milliók élnek egy hamis modernség világban, minden idejüket azzal töltve, hogy harcoljanak az öregség, a ráncok s a kérlelhetetlen elmúlás ellen. Aki látja egyszerű ezt a gyönyörű szőke hajkoszorút, az megrendülve veszi tudomásul, hogy Szent Teréz nem a »bájos rózsás szent«, aki elálmodozunk és szétolvadunk egy hamis szentimentalizmusban. Tizenhat éves volt, amikor itt hagyta ezt a hajkoszorút, amikor levetette a világi fehér ruhát. Neki is voltak vágyai és az ördög őt is megkísértette. Egy szép fiatal leány, szőke hajkoszorúval önmagának a legnagyobb veszély. És mégis elszaladt ebből a világból, mely a csábítás, marasztalás minden raffinált eszközével rendelkezik.

A félművelt materializmus persze azt hiszi, hogy ez az elszaladás szósz szerint veendő s hogy Martin Teréz megfutamodott a világ elől s végül, hogy a kolostorban nyugodt élet folyik. Hányszor hallani: Milyen jó az apácáknak, pihennek. Nos hát ez a hajfonat és még sok egyéb rációfól az ilyen félműveltségre. Martin Teréz nem volt reménytelenül szerelmes, nem volt beteg, nem volt idegbajos. Virágzó fiatalágában hagyta ott az Atlantic-ok világát. A hajfonat mellett pedig ott van a kegyetlen, majdnem szörnyű *cilicium* és a korbács. A karmelita rendház nem »csalódott« lelkek nyughelye, ahol »meggyó-

gyulnak« s újból kijönnek a világba — élvezni az életet. . . Egyensúlyba kell hozni a különbséget a kolostor és a világ között. Konpenzálni kell a fájdalmakat, amelyeket a világ adhat nekünk harcaink közben. S ez a szenvedés a négy fal között felér a világ bajaival. XI. Pius pápa éppen a Katolikus Akcióról szóló körlevelében erősítette meg ezt kolostorokban nem »jó élet« folyik, ki ilyen megy keresni nem marad sokáig.

A »buissonets« mellett (ez volt Martinék lisieuxi háza) nagy szálloda épült a zarándokoknak. Az évről-évre növekvő látogatókat már nem tudta befogadni a kis város. A buissonets most itt húzódik meg, tehát észrevétlenül. Félve lépek a kavicsokra azon a földön, ahol a szent járt. A kis kastélynak beillő ház előcsarnokában egy karmelita harmadrendi nővér. Hányszor elmondhatta már e szavakat, amelyekkel most nekem magyarázza, hol aludt a szent, hol étkeztek, hol érte a látomás. Előkelő izléssel, a mult századot megcsúfoló finomsággal berendezett szobák ezek. Az egy, üveggel elzárt szobában ott vannak a kis Martin Teréz gyermekjátékai. Képeskönyv, játékbaba, miniatúr zongora, kis hajó, csészék, játéktüzhely, madárkalitka, sőt egy kötél is az ugrándozáshoz. Sakktábla sem marad el, de itt van a feszület is. Íróasztalán, (amikor már nagyobb volt, itt tanult) újból feszület, az első iskolatáska, földrajzkönyv, a régi tintatartó s a többiek.

A Martin család gazdag volt. Az ebédlő faragott bútorai s a többi szobák mind arról tanúskodnak. Édesapja és édesanyja vallásosak, Teréznek nem volt oka »elkedvetlenedni« a világtól. Szeretet vette körül és ő ezt a szeretetet sugározta tovább. Tudjuk, hogy Szent Teréz amellet milyen szociális lény volt. Felmerült még az a gondolat is benne, hogy az élet legszörnyűbb kivetettjeinek, az utcalányoknak apostola lesz.

Délután, ebéd után a Carmel kápolnájának rácsa mögül már meghallom az apácák hangját. Ezek imádkoznak a világon most ugyanúgy, de a hangok között van Szent Teréz nővéréé, Mére Agnesé, aki ma a lisieuxi zárda perjelnöje. Este öt órakor szentségáldás, s ekkor újból hallom a hangokat. Az első padban egy öreg néni ül, egészen biztosan idevaló s nem zarándok. Micsoda perspektíva nyílik itt meg! Talán ismerte Martin Terézt, talán játszótársa, barátnője volt, olyan mint ő. A kis barátnő ma az oltárra van felemelve. Hívőnek, hitetlennek egyaránt grandiózus ez a tény. Még nem is olyan régen a Szent maga is itt térdelt kinn a padok között és most a főoltáron az ő szobra áll. . . A litániának lassan vége s már mind messzebből hangzik a távozó apácák hangja: Miserere nobis. . . Miserere nobis. . .

A templom fala tele köszönettel. A föld minden tája képviselve van itt. Ausztráliai pap és német katona, francia grófnő és amerikai ültetvényes. De nekem mindég csak az az öreg hölgy jár az eszemben, aki ismerhette Martin Terézt. Milyen rövid út volt ez: a földtől az oltárig. Olyan rövid csak, mint a földtől az égig.

Ki tudott erről az egyszerű apácáról, amikor belépett? Senki. A szentség hírében halt meg, de nem ismerte a világ. Most elnézem a lisieuxi »Annales«-eket, s az almanachot. Columbia, Hollandia, leprások, Délafrika, Grönland, Canada, Japán és Kína. Mindenütt ott van. A temetőben ülök, ahol egykor a sírja s most egy márvány szobra áll. Közeledik az alkonyat. A közelgő tavasz szellői már itt játszanak a hegyek s dombok között s a szobából messze ellátni. Látom a készülő óriás bazilika munkálatait is. Alapjai már elkészültek, a körvonalak már elötünnek. Impozáns lesz. Vetekedni fog a világ hatalmas templomaival. Itt a sírnál (Szent Teréz földi maradványai most már a Rue du Carmeli kápolnában vannak,) — akad elég idő gondolkozni nagyság és nagyság fölött. Mit csinált ez a kis apáca, hogy a világ tiszteli és művészek építenek számára felséges emlékműveket? Aki erőlködik ezért a dicsőségért, elnyeri-e? Szent Teréz a világ legalázatosabb és legkisebb teremtménye akart lenni és elnyerte a legnagyobbat. Mit kell ártani, mennyit kell rombolni egy hódítónak, vagy egyéb »dicsőségre áhítózonak«, hogy ennek a századrészét is elnyerje. S itt van a nagy igazolása a lelki értékeknek. Itt van a bizonyíték, hogy nem érdemes földi dolgokért, elporladó holmikért küzdeni. Csak a múlhatatlanért. Mit tett Martin Teréz? A legnagyobbat: lemondott önmagáról.

Az alkony lassan ereszkedik a völgyre s a márvány szobra mégis úgy világít, mintha innen a hegyről mindenhova el akarna látszani.

»Nincs más menekése az emberiségnek, minthogy az alázatnak ezt az útját kövesse« — mondja szeliden a kísérőm. Nem pap, francia fiatalember, aki résztvett a háborúban s két gyermek apja már. Ügyvéd és sok, elhihető, igen sok fáradtságába kerül, míg önmagával is keresztülviszi ezt a principiumot. Jobbra, balra mindenütt a feneketlen gög uralkodik. Nézd ezt a vérvörös felhőkolosszust kelet felől s ezt a másik izgató színűt nyugatról. Mintha fenyegetni akarnának és jelképei lennének egy világnak, mely azt hiszi, hogy forgása az űrben örökké fog tartani. Nem érzik micsoda vékony cérnán függünk és kukacok vagyunk a csillagrendszerekhez képest is. Micsoda nevetséges ugrálás itt kakaskodni, ezen a földön uralkodni, amikor oly kicsi és semmit sem ér?«

Ez az ember nem szerzetes, nem pap. Aktív világi, de amint maga mondja, csak ilyen gondolkodással tudja berendezni életét. Később megtudom, hogy egyik legagilisabb résztvevője az egyik párisi szociális szakosztálynak. Éveken keresztül a banlieu-ben dolgozott szabad idejében. Szóval és főleg tettekkel állt ki a szegények oldalára kitüntetést nem várt érte, nevét nem írták le az ujságok, ha beszédet mondott valahol. Ime ez kelt Martin Teréz művéből. Nemcsak bazilika, hanem az egy kis apáca imádsága, önmagának feláldozása folytán milliók lelkében szólal meg a lelkiismeret, misszionáriusok ezrei bátrabban járnak a betegek és félvadak között és szűkebb hazánkban



Európában is nem egy helyen az ő alázata szégyenített meg felfuvalkodottakat s az ő alázatossága tenmékenyített meg sokakat, hogy nem félve gúnytól, lekicsinyléstől, kinevetéstől, vállalják az elnyomottak és nyomorúttak védelmét, amit kinevet a világ.

Este úgy éreztük magunkat az állomáson, mintha a katakombákat hagytuk volna el. A forrásnál voltunk. A százszázalékos katolicizmusnál. Szent Terézt sem az Egyház, sem a pápa nem helyezte egyik szent fölé sem. És tisztelői sem teszik ezt. Nagyságának legnagyobb ereje aktualitásában van és abban, hogy világosan látszik nála, miképen fordult szembe a világgal. Martin Teréz korunk szentje. S a vonatot várva a cikkíró is tartozik egy vallomással, s azt hiszi, hogy ezzel minden e témáról író tartozik. Nem akartam sem újat, sem dicséretet írni, mert nem lehet. Egyikünk sem méltó rá. És Lisieuxben nem is lehet ujságírónak maradni, mert nincs mi felfedezni való. A kíváncsi szemek itt nem látnak semmit, aki pedig belülről látja meg a meglátni valót, azt tollal leírni nem tudja és — nem is akarja.

## Prófétálva és ágálva.

Vén csillagok bemolva zúgnak át az éteren  
 űs-zenéljk hallgatom,  
 figyelem.  
 Kétkérem éjszaka,  
 zuzmarás télszaka  
 szíveimen;  
 szívelem.

Ember-sorsok omolva zúgnak át az éjjelen,  
 mágusoknak unokája  
 csillagesős éjszakába'  
 kémlelem:  
 komor sorsom mire váilk,  
 elég lesz-e hős halálíg  
 énekem. . .

Prófétálva és ágálva élek zúrós tereken.  
 Kopott dombok, havas hegyek,  
 bús mélyeken emberek  
 hallgatják  
 énekem. . .

S míg agóda, profétálva  
 messze zúg a hangom,  
 ősl nótát énekelve  
 szép homlokkal ballagdálók  
 nyirkos halál-gangon...

Kossányi József.

# Vico történeffilozófiája.

**Berczeli A. Károly.**

Ma már minden valamire való történész vagy filozófus kigondol egy-két periódus-teóriát. A relativizmus térhódítása rányomta bélyegét a történet szemléletre is s különösen Spengler nyomán gombamódra szaporodnak azok a hullámméleletek, melyek a múlt példáin okúlva eléggé racionálisaknak látszanak ahhoz, hogy elénk vetítsék a jövő képét. A szándékot magát igazolja az a bizonytalanság-érzés, mely összekuszálja bennünk rendeltetésünk tudatát. A mai ember valóban azért bujja a história rengetegét, azért fürkészi az eseményekben a törvényszerűséget, hogy jelentőséget merjen tulajdonítani önmagának, vagis fölismerje saját szerepét a történések láncolatában. A periódusok szebb és jobb korok szükségképeni visszatérését sejtetik. A nagy ritmus új beteljesüléssel kecsegteti a mult elvetelt vagy legázolt ideáljait s így nem csoda, hogy azok is, akik különben a történelmi események szinguláris voltára esküsznek, szívesen vállalnak föl a multból egy-két analóg jelenséget, hogy hitüket megerősítsék. Mert a történeffilozófia önigazolás, a relativizmus bizonytalankodásaiba szédült emberiség áhitozása a megmásíthatatlan törvények után, heroikus küzdelem az önértékelésért. S a történelem törvényeinek kutatása valóban akkor válik csak sürgetővé, mikor a középkor szintetikus világszemlélete bomladozik, az Abszolútum hite háttérbe szorúl s előbb a reneszánsz, később pedig a reformáció és a fölvilágosultság egy mind apróbb részekre szakadozó individualizálódó folyamatnak adtak helyet. A nagy Egész masszív rendszerét részletproblémák kezdték ki, a spirituálizmust a naturalizmus váltotta föl, a végső célok és okok megismerésének ihletett láza helyett a tapasztalati kutatás s az észszerűség kötelező volta sarkalta az emberiséget tudásának gyarapítására.

A reneszánsz naturalisztikus s az újkor racionális, spekulatív kultúrájának határán áll az a gondolkodó, akinek értékelése ma már nem problematikus ugyan, de akinek helye a gondolkodás történetében még ma is nehezen meghatározható s ez **Giambattista Vico**.

A neve kevésbé ismert nálunk, Olaszországban is csak Croce próbált méltó helyet kiverekedni honfitársának. Nem érdektelen, hogy a periódus-teóriák túláradásának hatása alatt mi is foglalkozunk vele, aki tulajdonképen, anélkül, hogy föladta volna katolikus hitét, első hirdetője volt az evolucionizmusnak s a relativista történelmi hullámméletnek.

Kora már rátűvedt azokra a mesgyékre, melyeknek mi a végére értünk. A XVIII. század az okosság, az értelem, a matematikai hűvösség hőskora. Már a reneszánsz, de különösen a humanisták is szeretik a nehéz agykonstrukciókat, a szigorú s élménytelen irodalmat,

a kikristályosodott minták hideg leutánzását. A misztikus egzaltáció, a vallásos révület már nem inspirálja őket. A természet sokieleségének fölfedezése lassan szívódik be a gondolkodásba s a teológia, mint az egyetlen igazi tudomány, mely egységes világképet tud nyújtani a tapogatózó ember számára, a fokozatos tapasztalati megismerés révén tudományágakra bomlik. Az újkor a szaktudományok bölcsője. Ugyanekkor hasadnak ki különböző nemzeti igényekkel az Egyház egyetemes öleléséből a fajok és nációk s adnak sajátos jelleget gondolkodásuk irányának. Így lesz előbb-utóbb a francia a racionalizmusnak, az angol az empirizmusnak s a német az idealizmusnak képviselője. A közösségi életszemlélet szétदारabolódik, mindenki a saját kutató ösztöne után indul, hogy megoldást találjon önmaga, illetve az emberiség számára.

Ekkor születnek a szociológiai és történelmi rendszerek. **Grotius, Hobbes, Pufendorf, Locke, Leibnitz** s még ki tudja hányan indulnak el a spekuláció útján, hogy immánens tényezőkkel bonyolíthassák le az emberiség történetét. **Descartes** filozófiai rendszerét is matematikára alapítja s a gondolkodás östörvénye után kutat. Az Abszolútum, az Isten, a Gondviselés hitét az újkori embernek is pótolnia kellett s ennek a pótló-munkának szolgálatába állt jogtudomány, filozófia és történettudomány is.

Vico sem tudott kiszakadni kora gondolatvilágából. Évtizedes jogi, nyelvészeti és történelmi studium után írja meg a **Scienza Nuovát**, mely magába foglalja történetsszemléletét is. Lázad a matematizált világ ellen s a vallásnak mindinkább vitatott jelentőségét igyekszik rehabilitálni. Ő döbben rá először az események ritmusára s a történelmi ismeretek figyelembevételével konstruál egy »ideális történelmet«, melynek szabályosan visszatérő periódusai egyetemes törvényül szolgálnak minden nemzet története számára. A periódusok, melyek minden lehető történelmi esemény helyét és szerepét meghatározzák, hármasságokban hullámznak tova az időben. Ennek a három fejlődési foknak három történelmi korszak felel meg, melyeken minden nemzet átesik. Ezek: az istenek, a hősök és az emberek kora. (Etá degli dei, degli eroi e degli uomini.) Minden eszme, intézmény és tudomány e triadikus keret függvénye s minden nép sorsa akkor teljesül be, amikor e korokon keresztül teljes egészében kibontakozik. Utána újra kezdődik minden, az új »ricorso« új isteni kor éledését hirdeti. Az egész történelem tehát ilyen háromtagozatú ciklusok váltakozása, melyben az isteni kor a spiritalizmust, a mítoszteremtő féktelenséget, a transzcendens világszemléletet, a hősi kor az életerős, friss barbarizmust, a nagy egyéniségek föltörését (v. ö. görög-római mondavilág), az emberi kor pedig a racionális, objektív s ennek megfelelően a kultúra pusztulását is jelenti. Az első államforma mindig teokratikus, ezt arisztokratikus követi s a fejlődés záróakkordja a demokrácia, mely további termékenyítésére képtelen

lévén, megöli önmagát. Ezzel a nemzetek be is teljesítik misszióikat s új isteni kornak, új nemzeteknek adnak helyet az események rohanásában.

Viconak ez a »tipikus történetek« egyetemes érvényű — erről öt főként az antik história győzi meg —, hacsak valamilyen rendellenesség ki nem zökkenti az illető népet a fejlődés illetlen vonalából. E három korszakhoz viszonyítva természetesen minden élet- és kultúrmegnyilvánulás a fokozatosan kibomló szellemhez igazodik. S így e három korszakkal párhuzamosan nemcsak háromféle lélekről beszélhetünk, hanem háromféle nyelvről, jogról, tudományról, betűről, tekintélyről stb. Minden ember csak akkor vehet részt kora mozgalmában, ha időszerű a magatartása. S ez alól az erkölcs sem kivétel. Emberi korban idegen a heroizmus s még inkább a transzcendens miszticizmus. Mindenki csak a maga helyén lehet számottevő, a hármasság egység biztosítja a történelemben a frissiséget és a mozgást, ez a garancia arra, hogy az eszmék soha meg nem ülepedhetnek, mert új emberek új lendülettel készítetik mindig megújulásra. S hogy a nemzetek tényleg ezen a pályán haladva tölthetik csak be rendeltetésüket s hogy csakis külső körülmények bolygathatják meg a vicoi fejlődés menetrendjét, arról az isteni gondviselés kezeskedik, mely az ember belső tartalma lévén, magát az emberi természetet formálja, úgy hogy számolva a szükségképen előálló életkörülményekkel, csakis az »ideális történelem« útján fejleszthesse ki belső tartalmát. A fejlődés tehát isteni elrendelés, mely benne van az emberben s innen van az is, hogy néha egymástól távol élő népek kultúrája is olyan sok azonosságot mutat fel. A *corsi* és *ricorsi*, a haladás és visszaesés a történelem törvényszerűsége. Minden, ami volt s a jelen értékelése szempontjából rútnak, ostobának, gonosznak tetszik, szükségszerű, mert ha nekünk erkölcsteléneknek tűnnek is fel az Achillesek, a korok feltartóztathatatlan, tervszerű egymásutánkövetkezésében jelentőséget, feltétlen fontosságot s így relative értéket nyernek.

Vico, ha hatása alatt is állt saját korának, az emberi kultúra kezdeteit sohasem próbálta valamilyen racionális megállapodásból, esetleg *rousseau*i szerződésből kihámozni. Transzcendens hitét sohasem vesztette el annyira, hogy megtagadja a Gondviseléstől a Kezdet útbaigazítását. A kultúra — szerinte — homályos, vallásos sejtelmekből, a gondviselés tudatának ébredéséből származik. Minden kultúrmozgás vallási eredetű, ahogy misztikus rétegekből sarjadnak föl a mesék, mítoszok s egyáltalában az egész költészet is. Vallás nélkül nincs társadalom, de állam sem. Az »isteni korban« az érzések és a fantázia túltengése jellemző az embert. A primitív ember természetesen legelőször vallásos és költő. Végeredményben tehát minden intézménynek misztikus hit és legtágabb értelemben vett költészet az alapja.

Ennek az állapotnak forradalmi jelentősége akkor szembeszökő, ha arra a korra gondolunk, mely a természettudományok empirikus

s a matematika racionális módszereit tette kötelezővé a gondolkodás minden területén. S ráadásul megvetett mindent, ami a filológia, a költészet és a história körébe tartozott. Vico meg is szenvedett miatta, mert ahogy maga írja egyik levelében, könyvének megjelenése után szinte köszönni sem mert azoknak, akiknek az Uj Tudományt megküldte. Valóban sivatag volt az a kor Vico számára, akinek bámulatos villanásait és rendszerét csak a XIX. és a XX. század kezdte igazolni. Nem érdektelen megemlítenünk, hogy a vallások termékenyítő erejét felismerte Spengler is (akinek történelemszemlélete sokban megegyezik Vicoéval!), amikor a kultúra minden igazi életmegnyilvánulását vallásosnak, a civilizációét pedig, mely szerinte a kultúrorganizmus dekadenciája, vallástalannak, intellektuálisnak tekintette. Így vélekedik Eucken is: »Minden eredeti szellemi élet, amely az emberben fellép, valami kapcsolatban van a vallással«. De a prehistória modern bűvárai is arról tanuskodnak, hogy a primitívek sokkal inkább hajlamosak a szintetikus, tehát vallásos életszemléletre s hogy míg a mi korunkban új ismereteink szerves, zavartalan, leleményes feldolgozására csak az ihletett, zseniális emberek képesek, addig a primitívek körében ez mindennapos jelenség.

Ennek a csapongó, érzelmi élményű kornak hatása alatt bontakozik ki a nyelv is. A szavak, minthogy indulatok kifejeződései, először egyszótagúak s mert az ősemler csak akkor hallatott hangot, ha szenvedélye fűtötte, az isteni kor nyelve a ritmikus kiáltozás, vagyis a vers. A primitív ember csak magasfeszültségű érzéseit kívánja hangokkal kísérni s ez minden költészet őselménye is. (A vers az érzések fehéřizzása — fűzhetjük hozzá —, dadogás vagy sikoly és így soha sem próza.)

De Vico figyelme kiterjedt minden emberi jelenségre. Szinte megdöbbentő az az átfogó szellem, mely a legapróbb mozzanatoknak is közös értelmet kíván tulajdonítani. S ha igaz, az amit Pauler Ákos mond, hogy »a történeffilozófia nem egyéb, mint a társadalmak kollektív élményeinek ismétlődő típusaira vonatkozó vizsgálat«, akkor Vico valóban a történeffilozófia megteremtője. De előfutára Schellingnek, Kantnak, Hegelnek, Spencernek, a homéroszi kérdés fölkavaráásával Wolfnak. Etimológus, pedagógus, jogász, filológus, szinte áttekinthetetlen tudásának végtelen területe. S ami a legmegdöbbentőbb, szigorúan determinisztikusnak, relativisztikusnak tetsző filozófiája mellett még katolicizmusát is sikerül megmentenie. Buzgó hive az Egyháznak, s néha szinte heroikusan küzd, hogy önkéntelenül is kora hatása alatt álló elgondolásait összeegyeztesse vallási meggyőződésével. Ha hitt is egy elvont ideális történelem lehetőségében, ennek megvalósulását nemcsak külső természeti körülményektől, hanem részben az emberi szabadakarat, másrészt pedig egy természetfölötti isteni kegytől tette függővé. Így emeli ki például az emberiség egyetemes fejlődésének folyamából a zsidókat, akik revelációban részesül-

tek s így a többi népektől függetlenül, egyenes vonalban jutottak el a legmagasabb megismerés fokáig. Ugyanígy kimentí historizmusa sodrából magát az Egyházat is, melynek isteni eredete és örökérvényűsége kívül áll a történelmen.

Vico szerint a középkor volt az az új isteni és hősi kor, mely a rideg s bomlásnak indult római kultúrát fölváltotta. Új nemzetek törttek előre s ahogy megvoltak a homéroszi kor hősei, rapszodoszai, úgy a középkor is számtalan lovaggal és trubadurral dicsekedhetik. A középkor volt az új *ricorso*. Az antik kultúra lezárult, jöttek az új barbárok s mindent kezdtek előről. A jelenségek szinte azonosak voltak. Az istenítéletek, a párviadalok, a hősi rablások, a címerek stb. mind a régi barbárkorra emlékeztetnek. Dante ugyanaz a középkorban, mint Homérosz az ókorban. Ott Theokritos, itt Sanazzaro. Ott patronus, itt padrone. Az eskü szentsége, a törvények külsőségessége és formalizmusa is megegyezik. A művészet újra istenalakokat ábrázol, a történelem és a költészet összeolvadnak s új hőskölteményeket teremtenek. S ki tudná fölsorolni az analóg jelenségeket? Vico figyelme még a pecsétekre, zászlókra s a betűkre is kiterjed. A középkor új lendülettel indította útnak a történelmet.

A saját korában azonban már észre kellett vennie az »emberi kor« szimptomáinak előrenyomulását. S ha Vico meg is halt 1744-ben, nem kell nagyon merésznék lennünk ahhoz, hogy az ő rendszerét továbbépítve egy új *ricorso* lehetőségeit el ne képzeljük a mi korunkban is. A jelek szinte a megtévesztésg hasonlóak a középkori szellem éledéséhez. Spengler is ilyesmit jósol be, de Berdjajev nyíltan hirdeti az új középkor eljövételét. S ezeknek az elgondolásoknak is Vico az őse! Az elsőség dicsősége őt illeti meg. A nemzetfölöttiség gondolata, az univerzalizmus, a spirituális művészet, mely egyre erősebben domborodik ki saját kultúránk törekvéseiből, új szintézist hirdetnek. Az egyéniségkultusz háttérbe szorul, közösségi programok hangzanak el mindenfelé, mitosz-vágy és metafizikai igény sarkalja az embereket az egyetemes életszemlélet fölismerésére. Misztériumok és szavalókórusok éledése ugyancsak kollektív idők jele. S a Lindberghnek nem az új Achillesek-e? S a különböző politikai és világnézeti izmusok nem a középkor tévelygő szektáira emlékeztetnek-e? S hány rokonjelenséget tudnánk fölsorolni még! Vico valóban megelőzte korát s kora »modern« gondolkodói, akiknek észhóbortját ma már csak mint történelmi érdekességet jegyzünk föl, messzi lemaradnak mögötte. S talán nem is baj, hogy olyan kínosan viaskodott lenne az újító forradalmár és a tradíciók áhitatos őre, a racionális gondolkodó s a dogmatikus keresztény, mert néha épen ez a bizonytalanság, kiegyensúlyozhatatlanság élteti a legnagyobb alkotásokat is. Talán épen a vívódó, szenvedő ellenmondás és harc a nagy mű fémjelzettsége, az élet kritériuma s minden zavartalan, kristályos elgondolás hideg spekuláció csak — a föltámadás reménye nélkül.

# HERIBALD.

Huj huj, hajrá! Szágułdtak a pogányok  
Litániázott a komor kolostor:  
magyar nyllaktól ments meg uram minket!  
Futott ki merre látott aranyostól,  
ereklıéstől, mikor a vészjel intett.  
Minden szent pap a hegy felé inalt ott  
s nem várták a bolondos Heribaldot.

Huj huj hajrá! Jöttek gyilkos nyilakkal,  
ki szép nyeregben, ki csak pusztá szőrön,  
rendetlen, költözö-madári rendben.  
A klastrom mellett a ludbőrös csendben  
várt s így szólt Heribald: »A saruböröm  
nem adta ki a perjel s itt maradtam.  
Most nyugtalan lesz álma énmíattam.»

S józü harsány hahotába kezdett.  
Nem értették nyelvét, jó Heribaldnak,  
de a kacagást mindeneck megértik:  
virágos ág ez, hol találkát adhat  
a vércse a galambnak. Harci mérgít  
elcobja, lám, a magyarok vezére  
s kacagnak mind, mind pajzánul beszélve.

Heribald most a pincét felnyitotta.  
Az Egyház híres, jó szépség-borából,  
mely konzekrálást vár, sok nép ivott már  
és mámoros lett. In: a kósza tábor  
iszik. Valami ősi lelki kotta  
szerint dalol s elalszik. Heribaldjuk  
krétával szép keresztet rajzol rájuk.

Ó Heribald! Nagyon szeretlek téged!  
Mindig voltak s mindig lesznek pogányok:  
sípbal, dobbal, dárdával, gúny-nyilakkal,  
mindig bántják az Isten-csendi népet.  
A zord aszkéták futnak gyors inakkal,  
— a Heribaldok mindég ottmaradnak,  
mosolyt vetnek és bizalmat aratnak.

Ó Heribald! Te vagy az április-híd  
a pogány tél s keresztény kikelet közt,  
A nevetés bohóc-rongyát felöltöd,  
hogy eltakard a lélekvédő eszközt,  
a gyémánt páncélt!! S minden gyanu-költött  
holló elszáll. A nevetésed hídja  
a szíveket Krisztushoz igazítja.

A pajzánság pogány aranykulcsával  
csak nyitogasd a katakombás pincét:  
a szépség mámorával porhanyított  
lélek kítárja legjobb földje kincsét  
a Magvető előtt! Ha itt-ott  
arcfintor vár, csak légy legény a gáton.  
Szeretlek ó, legeslegjobb barátom!

Mécs László.

# A XX. század nagy szatírája.

Papini: Góg.

Semerkay József.

A mi korunkról is joggal elmondhatjuk a római íróval, hogy nehéz róla szatírát nem írni. De másfelől éppen ennek a tragikus ellentétékben oly gazdag kornak az erkölcsi és szellemi bűnultsága jelentkezik abban a tényben is, hogy egészen a legutóbbi időkig, Papini Gógjának a megjelenéséig még igazi, nagyszabású szatirikusa nem akadt. Mert a szatíra mindig valami egészséges reakció jele, mellyel az emberi társadalom megfeszített, akarja magát az elharapódzó betegségektől és bajoktól. A szatíra drasztikus, de szükséges diagnózis, mellyel az irodalom őszintén feltárja az emberi élet nyílt vagy lappangó börtüneteit s ezáltal előkészíti a többieknél való szabadulás lehetőségét is. A szatírában megvan tehát a gyógyítás szándéka és a gyógyítás lehetőségében való bizalom is. Ha pedig igaz az az irodalomtörténeti tapasztalat, amire Péterfy Jenő is rámutatott már Eötvösről írt kitűnő tanulmányában (Péterfy Jenő: Összegyűjtött munkái, I. 51-52. l.), hogy a szatíra átalakulóban levő vajdádó forok irodalmi műfaja, akkor a mi korunknak igazán nagy szüksége van rá. Mert ma világnézetek, politikai rendszerek, társadalmi állapotok és gazdasági berendezések mind végzetes válságban vannak. A felbomlóban levő múlt és a kialakulni nem tudó jövő küzdenek egymással az egész világon. Mivel ma a válság valóban gigantikus arányú, az agónia és a vajdádás nagyon nehéz és gyötrelmes, a romlás méretei is szokatlanul megnövekednek, csak kivételesen nagytehetségű író tudhat a korhoz méltó szatírát írni. A legtöbben, akik újabban a szatírával megpróbálkoztak, csak gicceket adtak, az igazi nagy erkölcsi és társadalmi problémákhoz hozzá sem mertek nyúlni, csak a felszín pörsenéseit piszkálgatták. Ki mertte a világpolitika nagy cirkuszának komédiáiról lelépni hazug maszkuakat? Ki leplezte le a leszerelési tárgyalások farizeizmusát, ahol minden hivatalos kiküldött a maga népeinek a békevágyáról szaval, — miközben otthon, a saját parlamentjében lelkiismeretfurdalás nélkül szavazza meg a hadiköltségek egyre növekvő millióit. Ki tudta a gúny pokoli báhóájával megbélyegezni a Népszövetség rút tofástáncát pl. a japán-kínai konfliktus esetében. Hol talált méltó szatirikusra az amerikai gangstervilág, az európai állandósúlt forradalmak és lázadások, az emberi jogok kifájtása, a nagy szélhámosságok, mint pl. a legújabb, a Stavinsky-botrány, mely egy hatalmas államtól az anarchia szélére lökött.

A különféle politikai és társadalmi bajoknak és bűnöknek a leleplezéséhez és kigúnyolásához nemcsak nagy írói tehetség, szükséges, hanem nagy erkölcsi bátorság is. Ez az erkölcsi bátorság ad elég lelki erőt a szatíraíróknak arra, hogy a világ minden hatalmasságával szemben kendőzés és kerteles nélkül kimondja a teljes igazságot. A világirodalom igazi nagy szatirikusai mind a meggyőződés és a bátor szókimondás emberei és hősei voltak s ha kell, vértanúi is. Ilyen volt pl. talán a világirodalomnak legkiválóbb szatíraírója, az angol Swift, aki Gulliver utazásában az egész emberi természet és társadalmi berendezés véresen kegyetlen és groteszk kritikáját írta meg, bátran szembeállva korának minden elfogultságával és hipokrizisével. Ugyanezt a nagy erkölcsi bátorságot találjuk meg a magyar szatíraíróinkban is, különösen gróf Széchenyi Istvánban. Döblingi hagyatékából nemrég kiadásra került 700 oldalra terjedő Nagy Magyar Szatírája a Bach-rendszernek és Ferenc Józsefnek oly kegyetlen, drasztikus, páratlan kíméletlenséggel és gyilkos gúnnyal teli szatírája, aminőt uralmon levő személyekről talán senki sem írt a világirodalomban. Páratlan erkölcsi bátorság kellett ahhoz, hogy ezt a kolosszális méretű, keserű epé-



vel átitatott vádiratot Széchenyi István meg merete írni. Az igaz, hogy keményen kellett lakolnia azért a nagy bátorságért. Ma már tudjuk, hogy Széchenyi tragédiájában nagy szerepe volt ennek a szatírának, melyet közvetlen halála előtt koztak el tőle.

A mindennel leszámoló erkölcsi bátorságnak ez a heorizmusa hiányzik a mai íróból és méginkább a mai kiadókból, akiknek irodalompolitikáját úgy szólván kizárólag az anyagi érdekek irányítják. Ezért különös elismerés illeti a magyar Vigilla c. új kiadói vállalkozást, hogy a modern világirodalom leghatalmasabb és legbátrabb szatírját, Papini: Góg-ját lefordította és kiadta. Régebbi kiadóink aligha vállalkoztak volna ennek a páratlanul őszinte műnek a kiadására. Erre céloz bevezető szavaiban a magyar kiadás kiváló fordítója, dr. Nyisztor Zoltán is: »Félnem kellett, hogy ebből a pávatolla magyar kultúrából és irodalomból, ahol csak a limonádé és a trágárság a »cikk« és a »márka«, elszikkasztják ezt a kíméletlen őszinteségű könyvet, azért vállalkoztam az átültetésére.

A nagy szatíraíróban az erkölcsi bátorság mellett meg kell lennie az erkölcsi feddhetetlenségnek és önzetlenségnek is, mert csak így érezhet magában jogot arra, hogy mások gonoszságát kipellengérezze.

Annak a sajátos hangulatnak a forrása, melyben a szatíra megfogant, az író erkölcsi felháborodása. Harag és fájdalom támad a szívében, mikor látja, hogy az emberiség nagy eszméit és értékeit mint igyekszik elpusztítani a közéletben és a társadalomban felburjánzó sok emberi önzés, aljasság és gonoszság. Eppen a nemes eszmék és értékek érdekében nyúl a gúny kegyetlen fegyveréhez a hitványosság ellen. Ezért bármilyen drasztikus eszközöket használ is, támadásából mindig hiányzik a cinizmus. Mert a cinizmus csak gúnyolni és rombolni tud, javítani és építeni nem, mert nincs meg benne a javítás lehetőségében való hit és lelki emelkedettség. Ezért a cinizmus munkája destruáló, az igazi szatíráé pedig konstruktív. A cinizmus lélektani alapja a szkepszis, a szatíráé a pozitív világnézet.

A pozitív világnézet adja meg az írónak a biztos mértéket kritikája számára. Világnézetének a mibenléte dönti el azt, hogy műve végeredményben pesszimisztá-e vagy optimista. Ha az író arra a végső megállapodásra jut, hogy az emberiség természeti adottságainál fogva képtelen magasabb erkölcsi színvonalra felemelkedni, akkor műve pesszimisztá lesz s az olvasóra leverő hatással. Az ilyen író szerint nem az adott társadalmi viszonyokban, vagy egyéni romlottságban van a baj és a romlás csirája, hanem az emberi természetben. Ilyen volt pl. Swiftnek a felfogása, melynek alapján Gulliver utazásait megírta. Swiftnek az a végső megállapítása, hogy hitvány és gonosz az emberi társadalom berendezése, mert hitvány és gonosz maga az ember is. S amikor hőse utolsó útjáról, a bölcs lovak tiszta és erkölcsös országából kénytelen visszatérni az emberek bűnös világába, leirhatatlan undor és kétségbeesés fogja el.

Vizsgáljuk meg ebből a szempontból Papini Gógját is. Papini szatírja a liberális kapitalizmus materializmusa és amorális életberendezése, tehát egy adott történelmi állapot ellen irányul. Azt mondja: ez a társadalmi rendszer gonosz és erkölcstelen, mert feszabadítja az egyén aljas, állati ösztöneit, megadja számára az anyagi eszközöket, hogy azokat korlátlanul kiélhesse s lehetővé teszi, hogy megszabaduljon minden számonkéréstől és büntetéstől. Feltérja a modern élet minden szörnyűségét, romlottságát, álnokságát, lelkiismeretlen önzését, erkölcstelenségét, fajtalanágát, cinizmusát, roppant zűrzavarosságát, céltalanságát és értelmetlenségét. Micsoda megdöbbentő képek, sorsok, alakok, tettek, tanok és felfogások zúdúlnak elének ennek a szörnyű könyvnek minden lapjáról. És mégsem mondhatjuk Papini világnézetét sem cinizmusnak, sem pesszimisztának. Nagyon világosan utal erre műve elején maga Papini is: »Az én egész lényem, mely most már az igazsághoz való visszatérésben újjászületett, egyszerűen irtózik mindattól, amit Góg hisz, mond, vagy tesz. Aki ismeri könyvetemet, különösen az utolsókat, az hamar észre fogja venni, hogy köztöm és Góg között semmi közös nincs. De ebben a cinikus, szadista, örült és

túlzó félvadban a magam részéről bizonyos jelképet láttam a mi hamis, szentem bestiális és kozmopolita civilizációinknak és ugyanazzal a lélekkel mutatam be ma az olvasónak, amilyen lélekkel mutatták meg a spártaiak fiaiknak a tökrészeg rabszolgát (11. l.) Papini tehát nem általánosít a végletekgig. Nem azt mondja, hogy minden ember olyan, mint Góg s hogy minden emberi társadalom szükségképpen olyan romlott, mint amelyet ő könyvében bemutat. Ő csak azt állítja hogy a mai materialista világnézet és az önző pénzkapitalizmus tette ilyen gonosszá ma az emberek egy részét és a társadalom életét. Ő hisz a jobb-ember és a jobb emberi társadalom lehetőségében és eljövételében. És éppen azért fordul a szatíra kegyetlen eszközeivel a mai rossz ellen, hogy azt leleplezve, megutáltatva és megsemmisítve az emberhez méltóbb társadalmi berendezkedés lehetőségét megteremtse. És éppen ebben a több jövőben való hit teszi minden keserősége mellett is optimistává Papini szatíráját.

Mivel a szatíraírónak az a feladata, hogy a gúny fegyverével küzdjön a társadalmi gyarlóságok és bűnök ellen, a komikumnak minden formáját és eszközt fel kell használnia, hogy célját elérhesse. Papinának kitünő érzéke van a dolgokban és az emberekben lévő komikus vonások meglátására és nagy művészi alkotó ereje ezeknek a kifejezésére.

A komikumnak újszólván minden eszközt és formáját megtaláljuk nála. Így elsősorban a komikum egyik legősibb módszerét: a túlzást. Ezt minden szatíraíró szívesen használja, mert ha nem is a legművészebb, de legdrasztikusabb hatású eszköze a neveltségesevévésnek. Legklasszikusabb példáját találjuk ennek Swift *Gulliver utazásaiban*. Ezt a módszert használja Eötvös *A falu jegyzőjében*, mikor 63 magyar megye minden baját, bűnét, visszaélését, maradiságát egyetlen megyében halmozza össze. Igen sokszor él ezzel a fogással Papini is, hogy a modern társadalom betegségeit és gonoszságait óriásivá duzzasztva, mintegy hűpertrófiájukban mutassa be.

A szatírának egyik leggyilkosabb eszköze a látszólagos helyeslés. Ilyenkor a szereplők legvadabb szofizmáit az író teljes komolysággal adja elő, sőt látszólag helyesli is, de annyira ad abszurdum viszi, annyira kiélezi, hogy teljes hazugságuk és képtelenségük annál nyilvánvalóbb lesz. Gyakran használja ezt a fogást Eötvös *A falu jegyzőjében*, Papini a *Gógban*. Néha azonban visszafordítja ezt a módszert s a legképtelenebb paradoxonok után egyszerre a legvéresebb valóság mered felénk. Így egy modern történettudós legnagyobbkértőbb szofizmákkal iparkodik bebizonyítani az ő új történetről eljárásának a helyességét: szerinte az egyedül logikus történeti módszer az, mely a jelenből halad visszafelé. Nevetünk ezen a képtelenségen s egyszer az okoskodás végén egy keserű igazság hökkent meg: »Az én történelmem az Urnak 1919-ik esztendejével kezdődik és pedig a versaillesi békével s végződik a teremtés első napjának a leírásával, amikor — mint a Genezisben olvassuk — a föld azonban pusztaság és üres volt és sötétség volt a mélység színén». Mint látja a kezdet és a vég tökéletes harmóniában találkoznak majdnem azt mondhatnám, hogy összeölelkeznek és egymásba folynak. Kaosz és sötétség kezdetben, kaosz és sötétség a végén. A történelem nagy körforgása bezáródik. (58. l.)

Ősi kedvenc fogásuk a szatíraíróknak a szereplők önleleplezése. Ezért szeretik az eseményeket magukkal hőseikkel elmondatni. A Papini műve úgy van feltüntetve, mintha magának Gógnak, a főhősnek, valódi feljegyzéseit közölné s ép azért van oly nagy leleplező erejük, »mert — amint Papini írja a bevezetésben — a primitív ember őszintesége vele szívesen nélkül bevallotta az ő legundorítóbb dolgait is, amelyeket mások elrejtenek és még maguknak sem mernek bevallani. Hogy a főhős mellett a többi szereplők egy részét is önmagával leleplez le, erre a legkülönfélébb fogásokat használja — monologizálnak, előadást tartanak, levelekben vagy kérvényekben tárják fel terveiket, stb. Természetesen, mindez csak azért keltheti a valóság illuzióját, mert az író bámulatos érzékkel tökéletesen bele tudja magát élni a legkülönösebb alakjainak a groteszk, kifacsarodott érzés- és gondolatvilágába.

A komikumnak ezt a sokféle eszközt Papini pompás írói előadóművészettel teszi elevenné, változatosá és hatásossá. Kitűnően tud elbeszélni és leírni. Egy-egy jelzője, képe, hasonlata valami magikus erővel egész jeleneteket és jellemeket világít meg.

Legjobban csodáljuk azonban művészetét hősei jellemzésében. Papini roppant embertömeggel dolgozik ebben az aránylag nem nagy terjedelmű könyvében. Ezeket a világ minden tájáról s a legkülönfélébb társadalmi osztályokból szedte össze, s hozzá még a legfurább, legexotikusabb különöck is nagy számban vannak közöttük. Látni, hogy Papini pompásan ismeri a mai világ egész emberanyagát. S amilyen nagyszerűen ismeri alakjait, ép oly kitűnően tudja életre kelteni őket. Három-négyszoros leírásaiból igazi húsból, vérből álló emberek támadnak elénk. Lássunk néhány jellegzetes figurát ebből a szörnyű, de eleven panoptikumból.

Itt van mindjárt a főhős Góg — igazi nevén Gogins. A Hawai-szigeteken született egy bennszülött nőtől és egy ismeretlen férfitől. 16 éves korában, mint hajókukta Amerikába került. Itt kalandor lesz belőle, egyre jobban meggazdagszik s a háború alatt már a világ egyik legvagyonosabb embere. Ekkor abba hagyja a pénzgűjtést, bebarangolja a világot, hogy mindent megismerjen és kiélvezzen, amihez óriási anyagi eszközei hozzájuttathatják. Ezalatt a világcsavargás alatt írta össze azokat a feljegyzéseket, melyek a könyv anyagául szolgáltak. Az író első találkozásuk alkalmával — egy idegbeteg-szanatóriumban így írja le hősét: »Egy ötvenév körüli szörnyetegnek látszott és világoszöld ruhába volt öltözve. Magas, de aránytalan ember volt. Egy hajszál sem volt a fején: se szemöldöke, se bajusz, se szakáll. Egy csupasz bőrből álló hagyma, korállvörös kinövésekkel. Az arca sötétvörös, szinte lila hústömeg és igen hosszúságú. Az egyik szeme szép, alig szürkülő égszínkéknék látszott, a másik majdnem zöld volt, sárga teknősbéka tükrözéssel. Négyzögű és hatalmas állkapcsai voltak, duzzadt, de sápadt ajkai valami állandó, aranyló mosolyra nyíltak«. (7., 8. l.) Nagyon stílusos és plasztikus, de már erősen karikatúrászerű az álláshalmazó Caccavone professzor rajza: »Caccavone az az ember, aki mint látható állat a világnak gömbölyű alakja felé törekszik. Az első látásra olyan, mintha egy golyóból és három félgolyóból állana: egy ködszerű kolosszális fejből, továbbá két elrejtethetetlen kerekésgből, amelyek a legszélesebb székről is lecsúngenek és egy előgömbből, amely a mellől szép hajlással a lábak tövéig leér. Mint mondják, egyike a legtermékenyebb embereknék: minden évben kiad egy könyvet és születik egy fiak. (178. l.) De a legművészebb, hátborzongatóan reális az a kép, amelyet Leninről rajzol. (112-13. l.)

Ezek mellett a plasztikus leírások mellett nagyszerű eszközök az alakok megelevenítésének a beszéltetés is, mégpedig nemcsak a beszédmódor hűsége, hanem a beszédet kísérő testi mozdulatok eleven rajza is. Azt hiszem nem egyhamar felejtí el, aki egyszer olvasta a hóhér hátborzongató előadását a különböző kivégzési módokról. (A hóhér nosztalgija. 211-17. l.) És ki tudja, meddig fogunk még meg-megborzongva visszaemlékezni Ben-Chusai sima és könnyed stílusára, amellyel úgy ajánlgatja emberi csontból, bőrből stb. készült szörnyű portékáit, mint valami jómódorú belvárosi kereskedőség legújabb divatcikkeit. (Ben-Chusai boltja. 247-252. l.)

Amilyen kiválóan bemutatja Papini alakjainak külsejét, modorát, ép olyan mélyen bevilágítja lelkük szörnyű mélységeibe és szakadékaiba is. Magának a főhősnek: Gógnak a lelki rajza a világirodalom egyik legértékesebb pszichológiai s'udiuma. Pedig igen nehéz írói feladat volt ennek az örültség szélén bukácsold, csupa szertelenségből álló alaknak reális képét megrajzolni. Miután Góg korunk nagy ragadozóinak hihetetlen szívósságával és lelkiismeretlenségével óriási vagyonát összezsákmányolta, »mint teljesen műveletlen ember, bekeintést akart nyerni egy rohadásban levő kultúra legraffináltabb árúiba is. Származásánál és hivatásánál fogva állati lévén, az epikureizmus minden formáját ki akarta élni«. (9. l.) Óriási anyagi eszközeit arra használja fel, hogy bejárja az egész világot, hogy kitapasztaljon és megismerjen mindent, hogy

felhabzsoljon minden megengedett és megnemegedett gyönyört és minden perverz vágyát, gonosz szeszélyét kielégítse. Morális szempontok egyáltalán nem feszélyezik. Istenben, hazában, eszményekben nem hisz. Az emberszeretete és önzetlenséget nem ismeri. Az embereket általában lenézi és útálja, — ha szükség van rájuk, akkor megfizeti őket. Féktenlen góg, önzés, cinizmus, kegyetlenség, valami vad kíváncsiság és mohóság töltik el szívét, lelkét. De amint az élvezethajszolás lobogó lázában végigrohan a földön: soha sem tud kielégülni, soha sem tud igazán boldog és megelégedett lenni. Góg ebben a kielégíthetlenségében tragikus szimboluma a huszadik század materialista emberének. És amikor Berlinben, ahol akkoriban a legkorlátlanabbul hódolhatott az ember, akinek elég pénz volt rá, a legperverzebb és legraffináltabb szenvedélyeinek, megcsömörödvé és megundorodva felkiált: »Azok a szórakozósok, amelyeket a világ nyujt, elbutuláshoz, örültséghez, undorhoz vagy halálhoz vezetnek« 107. l.) — akkor tulajdonképen az egész mai hedonizmus sűrűsét mondotta el.

Néha felémlik benne, hogy a materializmus nem elégítheti ki az ember lelki szükségleteit. Lázasan keres itt is valami megoldást: mindenféle modern babonát; okkultizmust, spiritizmust kipróbál, mert az igazi vallásosság szigorú erkölcsi követeléseit visszariasztják. Ezt maga is bevallja: »Bevallom őszintén, hogy a kereszténység visszariaszt engem. Elismerem ugyan, hogy a vallások között a legtokéletesebb és legfölségebb, de sajnos ellenzi és kárhözhatja az én kiirthatatlan ösztöneimet. Én utálok az embereket és a kereszténység azt parancsolja, hogy szeressem őket... a világ egyik leggazdagabb embere vagyok és a kereszténység a gazdagság megvetésére és lemondására tanít; hallgatom van a kegyetlenségre és a kereszténység szelídséget parancsol és felszólít, hogy megsirassam egy Elítélt szenvedését. Az ilyen magamfajta ember számára a kereszténység túlságosan magas«. (145-46. l.)

Mivel a materialista ember a magasabb eszményekhez felemelkedni nem tud, az anyagi élvezetekben pedig kielégülést nem talál, lassan egész életre szétmállik, elveszti célját és értelmét. A kiábrándulásnak ez a leverő hangulata nemcsak Gógot fogja el, hanem sok más kortársát, köztük a leghíresebb embereket is. Edison maga vallja be, hogy a legnagyobb technikai találmányok »még nem jelentik sem az emberi lét megjavítását, sem a boldogság fokozását, sem pedig a mindenség titkának megközelítését« (133. l.) S beszélgetésük végén leverten mondja Gógnak: »Itt áll Ön előtt egy öreg, kiábrándult, hogy ne mondjam: csődbe jutott technikus.« (134. l.) Knut Hamsun épen ilyen kiábrándultan nyilatkozik az ifró dicsőség értékéről: »Minden híres ifró parazitákkal, koldusokkal, sírálókkal és rablókkal van körülvéve. A hírnév nem jutalom, hanem átok és büntetés!« (235. l.) Vagy hallgassuk meg a for nagy cinikusának B. Shaw-nak a modern tudományról szóló véleményét: »A tudomány haladásáról szóló fecsegés nem egyéb, mint szemérmetlen pletykálkodás. Amíg a tudomány még nem szünteti a halált, nem tett semmit. Mit nekem, hogy félóra alatt Londonból New-Yorkba repülhetek, ha egy szép napon mégis csak egy sírkő alá dugnak elporladni!« (199. l.) Ha a kor nagy szellemeit ilyen keserű kiábrándulás fogja el, nem csoda, hogy a pusztá hedonizmus embere, Góg egy őszinte pillanatában ilyen vallomást tesz. »Már-már attól félek, hogy egész életem egy ilyen rossz üzlet volt.« (153. l.)

A mai életnek ezt az alacsonyrendűségét, céltalanságát és zürzavarát az alakok végtelen során szemlélteti Papini. Amint Góg bekószálja a világot, olyan kolosszális méretű körkép árul elénk aminőt nem sokat látunk a világirodalomban. Egyre inkább fokozódó megdöbbenéssel vesszük észre, hogy a materializmus bomlasztó miázmái eláradtak az egész földön és minden népet megfertőztek. Az erkölcsi bomlásnak ugyanazokat a tüneteit tapasztalhatjuk mindenfelé, mert a Góg alakjai közt a világ majdnem minden népének a képviselőit megtaláljuk: van itt angol, amerikai, belga, bolíviai, cseh-szlovák, egyiptomi, francia, ír, kannibal, izlandi, mongol, néger, pápua, német, orosz, perzsa, tibeti, zsidó stb. Papini feltünteteti mindegyikben a külön faji sajátságokat is, de ezeken túl a kor egyetemes, közös vonásait is. Bármilyen nemzetiségűek,

n. műek, korúak, foglalkozásúak is, közös bennük a kor láza, nyugtalansága, erkölcsi defektizmusa. Mindnyájunkon rajta van a kor szörnyű bélyege.

Papini nemcsak mint leíró és jellemző kiváló, hanem mint elbeszélő is. Képzelele gazdagon ontja a legkülönbözőbb és legkülönösebb történeteket és ezeket a történeteket a világ minden tájáról gyűjti össze. Góg megfordúl a világ minden részében Azsia elhagyott szigeteitől a nagyvárosok titokzatos lebujaiig és rejtékelyeiig. Szingapur, Nagaszaki, Peking, Kairó, Dakar, Capetown, Genf, Berlin, München, Bécs, Saint Moritz, Moszkva, New-York, Palm Beache, Nizza, New Orleans, London, Rejkjawi, Amszterdam, Madrid, Athén, Csikago stb., stb. véget nem érő kóborlásainak az állomásai. A könyv történetkéi, jelcnetei, képei nagy összevisszaságban változtatják egymást. De ez a lát-szólagos rendszertelenség tulajdonképen nagyon stílusos: illik a mi korunkhoz, jól megérezékíti ennek zűrzavarát és anarchiáját. A témáknak ezt a nagy változatoságát és gazdagságát ily rövid ismertetés keretében részletesen tárgyalni nem igen lehet. Meg kell elégednünk azzal, hogy röviden, általánosságban ismertetjük őket.

1.) Művészet és irodalom. Színes kis történetekben és pompás, találó karikatúrákban mutatja be a mai művészeti és irodalmi túlzásokat, hőbortokat és eltévelyedéseket. Egy hőbortos »zeneszerző« hangszerek nélkül, természetes hangokból — különféle aritmikus zörejekből komponálja szimfóniáját, a másik a »hang nélküli« zene feltalálója és bábokból álló néma zenekarnak dirigálja »a csend muzsikáját«. (Muzsikusok). A szobrász füstből faragja szobrait (Góg szobrászat). Az építész csak egész városok építését tartja magához méltó feladatnak s a legelképezhetőbb városépítési terveket adja elő Gógnak: csupa toronyból álló város; a föld alá süllyesztett, láthatatlan város, a legelőnkebb színűkre festett házakból álló tarka város; a levegőben függő város, a temető város stb. (A legújabb városok). A »modern« színházi szakértő olyan színházat tervez, amelyben a játék annyira reális, hogy a színpadon a gyilkosságokat valóban végrehajtják, még pedig halálraírt bűnösökön. Másik eszméje pedig a színészek nélküli »abszolút-színház«. (Színház színészek nélkül). A legújabb költői irányzatok túlzásait gyilkos karikatúrákkal teszi nevetségessé. (Költeménygyár).

2.) Tudomány. Nagyszerű portrékban mutatja be korunk divatos tudósait. (Látogatás Freudnál. Látogatás Einsteinnál.) Több kis történetben a spiritizmus és okkultizmus szélhámosságait leplezi le kegyetlen gúnnyal. (Siao-Sin. A szellemek trösztje. A házi csoda.) A minden áron eredetieskedő áltudósok nagyszerű karikatúrája az a történetíró, aki visszafelé haladó időrendben akarja megírni a világhistóriát. (A kifordított történelem.) A modern természettudomány túlzásait két csodabogár reprezentálja: az egyik a tétűtan »tudósa«. (Tanszék a fitriológia számára), a másik az ásványok lelkeről tart nagyképu előadást. (Ramon és az ásványok). Az orvostudomány hirhedt szélhámosait az Erkölcsi sebészet és a Betegség mint orvosság c. fejezetekben leplezi le. A szkeptikus filozófiai képviselője már magát a létet is tagadja. (Caccavone.)

3.) Társadalmi és gazdasági élet. Papini a mai szociális, gazdasági és erkölcsi problémáknak óriási tömegét veszi vizsgálat alá, s az e téren elharapódzó sok visszaélésről és hazugságokról is nagyszerű szatírákat rajzol. Ford pl. az ipari munka racionalizálását odáig viszi, hogy gyárai munkások nélkül magukban termelnek. (Látogatás Fordnál). A túlnépesedés megoldásának különféle amorális kísérleteit drasztikus példákkal gúnyolja ki. (A sziget meseje.) Az európai kapitalizmus kizsákmányoló gyarmati politikáját Gandhi leplezi le. (Látogatás Gandhinál). A zsidókérdés szociológiai és pszichológiai alapjait egy fanatikus zsidó fejtegeti. (Benrubl eszméi.) Az oroszországi bolszevizmus szelleméről magától a főprófétától, Lenintől értesülünk. (Látogatás Leninnél.) Az Egotarria c. fejezetben az ember önistenítésének a karikatúráját adja az író. A nagy töke uralmának a mai államokra való végzetes befolyását, két jelenetben mutatja be. Az egyik esetben Góg megvásárol egy egész köztársaságot. (A köztársaság megvásárlása), a másik jelenetben pedig tönkrement államokat árverésen árúsítanak el. (Dobra került országok). A mai emberi társadalom

teljes csődjét hirdeti az a próféta, aki szerint az elveszített emberi boldogságot csakúgy lehet visszaszerezni, ha az emberiség elállatiasodik, vagyis átveszi az állatok életmódját. (Az elállatiasodás prófétája.)

Mire Góg végig megy a mai életnek ezen a sok hazugságán és borzalmán, nemcsak önmagát utálja meg, hanem az egész emberiséget is. Mivel vad tervét, az emberi nem teljes kiirtását technikai okokból nem valósíthatná meg — morális szempontok egyáltalán nem tartanak ettől vissza — magát tépi ki az emberi társadalomból. Ott hagyja minden vagyonát, csavargóruhában, pénz nélkül elmegy az olasz Appeninekre, és ekkor valami nagy dolog történik, rop-pant tanulság Gógnak és a mai társadalomnak. Amint ott csavarog az apró olasz falvak körül, rongyosan, szegényen elvadult külsővel olyan nép közt, melynek a nyelvét sem érti, felé nyúlik az, amit ő eddig nem ismert, nem látott meg: az emberi önzetlenség, jóság és szeretet. Egyszerű, szegény olasz parasz-tok jószívvel, részvétellel és kenyérral fordúlnak felé. Az egyik nap, amikor hálálosan fáradt és éhes volt, külseje ijesztően züllött és lerongyolódott, a népte-len mezőn egy tizenkét-tizenhároméves ragyogóan szép olasz lánykával találko-zott, aki ott négy tehenet legeltetett. A kis leány először megijedt tőle. »Hogy meg ne ijesszem — úgy beszéli el Góg a történet végét — némileg távol tőle leereszkedtem egy körakásra. A kislány megnyugodott, egy szót sem szólt de nem vette le rólam a tekintetét. . . . Már egy negyedóra is eltelhetett, amik-or — nem tudom miért — a kisleány kivett tarisznyájából egy darab barna kenyeret, hozzám lépett és néhány szót mormolva félénk mosollyal átnyújtotta. Megértette hogy éhes vagyok. Úgy ahogy tudtam, hálát rebegtem és élvezettel haraptam bele a kenyérbe. Olyan nagyszerűen soha semmi sem ízlett még nek-em! Talán ez az ember igazi élete? És ez az igazi élet!« (296.)

Ebben a szkeptikusan kimondott, de mégis valami reményt megvillantó mondatban cseng ki ennek keserű, hátborzongató, sokszor undort, rémületet és kétségbeesést keltő könyvnek a végső hatása. Ez a kenyeret nyújtó, tiszta em-beri jóság arra tanít, hogy az önzés és materializmus világnézetét az önzetlen-ségnek és idealizmusnak kell felváltania s akkor megváltozik a mai egyén és társadalom, a romlásnak bármilyen reménytelennek látszó mélységeiben ver-gődik is.

Most, mikor a XX. század egyetlen igazi nagy szatirájának az ismerteté-sét befejeztük, legyen szabad még egyszer visszatérnünk a szatira általános ér-tékeléséhez és vizsgáljuk meg röviden: mi adja meg annak irodalomtörténeli és kulturális értékét,

A szatira lényegénél, céljánál és tárgyánál fogva talán a legaktuálisabb jellegű irodalmi alkotás, mert mindég a jelenből merít és a jelenre akar hatni. Emiatt veszedelem fenyegeti, hogy a tárgyalt helyzet, az adott viszonyok meg-változásával elveszti aktualitását s ezzel érdekességét is. Sok esetben ez való-ban így is van. De az igazi nagy írók szatirái mégis túlélik korukat és minden idők emberei számára van mondanivalójuk. Vannak a szatirairodalomnak olyan remekművei, melyek mindig az élő irodalom alkotásai közé tartoztak és tar-toznak ma is. Ilyenek: Aristophanes, Horatius, Erasmus, Rabelais, Cervantes, Swift, nálunk br. Eötvös József, Arany és Széchenyi művei. Ezek a nagy sza-tirafírók az aktuálisban megtudják látni és ki tudják fejezni az örök emberi és nemzeti sajátságokat is. Mind filozófus-természetek s így az esetleges és al-ka-lomyszerű jelenségek alatt megérik az általános, minden időben érvényes igazságokat és emberi tulajdonságokat. Ezenkívül nagy kultúrtörténeli értékük is van ezeknek a híres szatiráknak. Minden tudományos történelmi műnél ele-venebb és illuziót-keltőbb képet rajzolnak koruk emberéről, politikai, társadal-mi és erkölcsi viszonyairól: Az ókori görög élet el nem halványuló képét látjuk ma is Aristophanes komédiáiban, s a XIX. század első felének magyar megyei életét senki elevenebben nem tárja elénk, mint Eötvös A falu jegyzőjé-ben.

Papini könyve a mi számunkra eleven társadalmat-formáló erő, a jövő század emberének majd világító fátyla lesz korunk véresen vajdó életének sötét mélységeibe.

# A hitlerizmus árnyai.\*

Nylsztor Zoltán.

Hogy a hitlerizmusnak vannak árnyai, azt mindenki: titkos rajongói és nyílt imádói egyaránt sejtették. Elvégre rohamcsapatok nem békés, pipafüstös politikához kellene és a barrikád-harcok, puskatűzzel és gépfegyverkattogással, nem a nyugodt fejlődés eszközei. De hogy ennyi legyen az árny a hitlerizmus mögött és körül, hogy a fény csak titkon bujkálva, lopva tudjon magának egyszer-egyszer rést törni a sötétben borongó árnyak mögül, azt a magyar keresztény közönség talán kevésbé sejtette. Szinte menekülni szeretnék a hasonlattól, de Németország e pillanatban tagadhatatlanul úgy fest, mint egy szörnyű csatatér.

Azoknak, akik a kor szelétől megcsapva a diktatúra gondolatáért hevülnek, figyelmébe kell ajánlani, hogy a diktatura lényegénél, de még inkább gyakorlatánál fova a szabadság halála. A német fej és német szív ugyan mindig inkább a rendet és a hatalmat, a birodalom nagyságát és dicsőségét álmodta; de az egyéni, politikai, tudományos- és sajtó-szabadságnak ekkora guzsbakötését, lábbal tiprását nem is sejtette. Külön borzalmas átka ez a népeknek és az egész emberi nemnek, hogy csak akkor ébred valamelyik kincsének a tudatára, ha már tartósan és pótolhatatlanul elvesztette. A szabadság is ilyen! Amíg megvan, mint a gyermek a babával, úgy játszik vele az emberiség: pofozza, rúgja, tépi, marcangolja, nyakát-lábát tekeri ki, hogy aztán, ha széthullott s a szemétre kerül, keserű vérkönnyekeket sírjon utána. Ami az ember fizikai életében a mindennapi kenyér, a betevő falat, az a lélek számára a szabadság. Nagy, magasztos közérdekek miatt, az állam létének végveszélye miatt el lehet venni rendcsinálás címen ideig-óráig, de államelvvé tenni, arra tartósan, mindörökké berendezkedni nem lehet. Mikor már a betevő falat is hiányzik s milliós tömegek lázas álomba altatott nyomora a fantázia legegétőbb színeivel már csak a mindennapi kenyérről álmodik, talán el lehet venni, vagy le lehet mondani önként a természet törvénye által diktált lelki szabadságról. Talán ez az oka annak, hogy Mussolini diktatúráját, amely azonban távolról sem olyan mindent lenyűgöző, túri és túri tudja az olasz nép. Hitler azonban a diktatúráját a terror örökre ütésre emelt öklévé fokozza, s ezt a mindennapi kenyeret sem tudja megadni. Ezért túri olyan nehezen, feszengve, fogcsikorgatva, szemében félelmetes zöld lángokat villogtatva a német nép.

Ennek a hitleri terrornak a legismertebb és világgá kürtölt, de azért csak külső, felületes jelenségei: a koncentrációs táborok, ahová a felforgató, veszedelmes, ellenforradalmi hajlandóságú vagy az ő szép szótárukkal szölvő »a saját érdekükben őrizetbe vettek« szállítják. Az egyik, a leghíresebbek egyike itt van a szomszédságban, a komikusan vidám, bohém Bajorország legnagyobb tréfacsinálóinak ismert falunak, Dachaunak a területén. Én a dachauitábort nem láttam. Nem is voltam kíváncsi rá. Mit is láthattam volna egy szabályos engedély birtokában táborparancsnokok, vagy zupás őrmesterek kínosan gondos felügyelete és kísérete mellett? Alom volna azt hinni, hogy valaki a foglyok közül az ismeretlen és idegen látogatónak csak egy zokszót is mondani merne! Sőt, még azok sem mernek beszélni, akik végérvényesen megúszták már az internálást és szabadlábra kerültek. Úgyesen kicsinált alkalmam nyílt egy ilyen emberrel beszélni. Persze semmit sem mond. Vonogatja a vállát s mosolyog. Valami félig torz, félig víg, félig nyugtalan, félig békés mosollyal.

\* L. még az Uj Élet márciusi számában a szerző hasonló témájú cikkét. 161. l.

Mint az, aki megúszott egy nagy, beláthatatlan veszélyt, amire gondolni sem jó s most örül a pusztá létének. Mint az anya, amikor gyermekeket szül, kínosan vajudik, de ha megszületett a gyermek, elfelejti minden fájalmát, mert gyermek született a világra. Itt is az öröm a visszanyert szabadság felett szemmel láthatólag nagyobb, mint az esetleges fájdalom vagy düh az eltört szenvedés felett.

Annyi bizonyos, hogy azok a politikai szenvedélyből világgákiértőt borzalmak és brutalitások a koncentrációs táborokban nem történhettek meg. Akit láttam s akiről ismerőseim beszámoltak, mindnyájan mint ép és egészséges emberek tértek vissza. Se a szemük kiütve nincs, se sántára vagy bénára rugdosva. Veréseknek, kínzásoknak semmi nyoma. Véraláfutásos zöld foltok, puska-tussal bevett oldalbordák nincsenek. Hogy ezek az áldozatok miért nem beszélnek, sem jól, sem rosszat, miért hallgatnak olyan konok-makacsul, szinte mesterségesen összeszorított szájjal hogy egy véletlen hang se robbanjon ki belőlük, az egy külön titok. Talán a terror megfélemlítése, mely megszállja és szinte megszállottá teszi az egész embert, vagy az elbocsátáskor elhangzó fenyegető parancs (erről suttog mindenki), hogy jaj annak, aki egy szót mer szólni a koncentrációs táborok életéről!

Szintén csak külső, fölfujt, de nagyon is muló jelenség volt az antiszemita hullám. Az elvek még ma is élnek, inkább szenvedélytől, mint értelemről sugalmazott könyvekben, esetlenül lázító újságcikkekben és viharos, sörgázos négyüléseken még mindig lobbot vetnek. A nagy zsidó kapitalistáknak a hajaszála sem görbült. Gyáraik, vagy üzemiek nyugodtan pőfékelnek tovább s az első sorban célba vett és elsorvadásra ítélt zsidó áruházakban, akárcsak régen, dagadó árként hömpölyög a felettük nemrég még halálos ítéletet ülő felséges nép. Az államilag megszervezett bojkott csak három napig tartott. A nép bojkottja — szomorú íróniájaként az egységesnek és elvektől fűtöttnek mondott népnek — legfeljebb még három napig. A törvényerőre emelkedett árja-paragrafus csak a zsidó köztisztviselőket, orvosokat, ügyvédeket sujtotta, ami a zsidók közismerten túlnyomó kereskedői százaléka mellett kicsiny szám. Itt is csak az történt, ami a zsidóság minden üldöztetésénél történni szokott: a kicsik, a tehetetlenek, az egyszerűek véres orrot kaptak, a nagyok, a tehetősek, a »világ urai« nyugodtan üzletelnek tovább.

De a hitlerizmus terrorjának mindezeknél sokkal mélyebb és bensőbb kísérő jelensége: a lélek egyetemes nagy megtorpanása, szétziláltsága, célnélküli forradalma és lassú elsorvadása. Aki a tudomány, irodalom és sajtó berkeibe akár csak felületesen bepillant, azonnal megállapíthatja, hogy a világ büszkeségeként joggal elkönnyvelt német szellem haldoklik és az a mély, mindennek mélyére fűrődő német lélek kialvóban van. Nem arra akarok célozni, hogy tudósokkal, egyetemi tanárokkal úgy bántak, mint nálunk béressel vagy kondással Szent György vagy Szent Mihály napján. Ezeknek az uraknak a jórésze sorsát megérdemelte. Legtöbbjük nem híressége, hanem hirhedtsége volt tudományának. S nem a tudomány ítélete, hanem egy tudatlan és neveletlen sajtó s egy hisztériás közönség emelte őket érdemtelenül bálványokká. Inkább a többitől beszélek, a megmaradtakról, akiknek most régi bűnök szörnyű megaláztatásaként igazán nem illettek e s, tudományhoz mit sem konyító miniszterektől és még illetéktlenebb tanuló ifjúságtól direktívákat és utasításokat kell elfogadniuk. A csapás, a megszegyenyítés súlyos lehet, a laikus nagyközönség által alig mérhető, de némi kárörömöt szabad érezni fölötte. Addig hirdették és feszítették korlátlanul a tudomány szabadságát, addig menekültek az egyház és a hit alig érczhető igája alól, amíg most végre a konokul elgondolt és brutálisan kezelt pártállam hatalmának az egérszorítójába kerültek. A lecke üdvös volt, de mint minden véres és büntető eszköz csak néhányzori kiszabásra jó. Ha állandó ostromként, megállás nélkül zuhog a tudomány hátra, el kell pusztúlnia alatta.

**A német tudományos élet már siralmas pusztulásban van. - A laboratoriu-**



mokban talán még tovább folyik a rejtett régi munka, a piacon azonban már csak azok ágálnak s lángoló cimlapú könyveket csak azok írják, akik gleichschaltolni tudták tudományukat a nemzeti szocializmus elveihez és világnézetéhez.

A tudományos, művészeti és irodalmi folyóiratok katasztrófális helyzetbe kerültek. Előfizetőik száma úgy lezuhant, hogy igen sok beszüntette megjelenését, a legtöbb pedig a lassú elsoványodás kétségtelen jeleit mutatja. Az ember nem hinne a lapok példányszámáról közölt híreknek, ha az új sajtótörvény szerint nem volna köteles minden lap hivatalosan bevallani utolsó példányszámát, amiket az ember saját szemével olvashat el. Régi nagy folyóiratok, melyek 40, 60, 70 ezer példányban jelentek meg, ma 3, 5, 6 ezer példányban tengetik sivar létüket.

Könnyű volna és talán vigasztaló volna, a folyóiratoknak ezt a katasztrófális lezuhanását az általános elszegényedés számlájára írni, de nem lehet. Sokat megmagyaráz, de az sem utolsó ok, hogy a politika és a politizálás szörnyű tébolya veri bilincsébe a német népet és a szellemi elmélyedésre, világproblémák kutatására az akut belső bajok tomboló viharzása sem időt, sem kedvet nem engedélyez. A baj mélyebben van. A nemzeti szocializmus új szellemisége annak tomboló erjedése és pusztító terrorja olyan nagy, hogy mindent elborít és mindent szétforgácsol. Csak a felkorbácsolt szenvedélyek élnek, dühöngenek, lázonganak és rőt fénnel lángolnak, de a szellem — mint mindig, ha a szenvedély a főszerep — haldoklik és a lélek kialvóban van.

Az ember azt hinné, hogy az ilyen nagy sorscsapások és kataklizmák közepette a lélek talán az irodalomba menekül s ódákat, vagy allegóriákat mögött keres lelkesezésének, vagy gyűlöletének lecsapolást. Érdekes azonban itt is megfigyelni, hogy a diktatúrának, épp a lélekre rakott bilincsek miatt, nincs irodalma és nincs költészete. A forradalmaknak, valljuk be őszintén, mindig voltak énekes madarai, vagy legalább is éles, dermesztő vijjogású vércsói, de a diktatúrának nincs. **A hitlerizmusnak nincs irodalma.** Az a néhány költemény és regény, amely az új szellemtől inspirálva megjelent, csak a rohamosztások sivar kaszárnyaiban kelthet örömet, a lélek, a művészet lelke azonban sirva fordul el tőle.

De a hitlerizmus legsötétebb árnya kétségtelenül az ezer éve lefojtott s most sirjából mesterségesen életre injekciózott új, germán-pogány szellem. Hiszen ha a hitlerizmus csak politikai mozgalom volna, mint ahogy Hitler maga első és egyetlen írásában oly konokul hangoztatja, akkor még legfeljebb a Birodalom anyagi léte menne át egy sikerült vagy sikertelen, nagy politikai kísérleten, amit vagy véglegesen eltűr, vagy előbb-utóbb leráz magáról a német nép. De az eleinte csak politikának szánt mozgalom most már útban van a világnézet felé. Követelődzően, nyersen, brutálisan, ősi hagyományokba és új mítoszokba öltözködve, főként a fiatal lelkek kavargására és lázongására számítva mint világnézet, mint egy új-germán, megváltó népi hit akarja magát a lelkekbe belemarni és beleégetni. Veri és gúnyolja a kereszténységet, szálanként tépi ki belőle a legfontosabb alapvető dogmákat, hogy eszeveszett és minden tudományos alapot nélkülöző faji szemléletének világnézeti és vallási aláfestést is adjon. Igaz, hogy ezt nem Hitler csinálja és ezt nem Hitler gondolja ki. Igaz, hogy ez nem kormányprogram talán még pártpolitikai pont se; de hivatalos lapjaik s a párt szellemi életének legfőbb orákulumai ezt sugározzák a mindennapi propaganda borzalmas erejével szerte-szét. Ez a hitlerizmus legsötétebb, kétségbeesztő, de egyúttal legértelmetlenebb árnya, mely előtt értetlenül és megzavarodva áll meg az egész kultúrvilág. Legyünk csak őszinték: az ész természetes úton manapság csak a hithez vagy a hitetlenséghez juthat el. Ha értelmét irányítani tudja az akarattal, a hithez; ha ez a jóakarati, ami miatt a hit érdem, hiányzik, a hitetlenséghez. De józan ész ezer éve kétféle eltemetett, barbár, pogány kultuszokhoz a logika útján el nem juthat! Ehhez már szellemi elbicsaklás, egy katasztrófális deviáció, a szellem analfabétizmusa, vagy a té-

boly kigyulladt lángja kell. Akármilyen groteszkül is hangzik, le kell írunk a kemény szót: a modern hitetlenség természetesebb, logikusabb és becsületesebb álláspont, mint az ilyen pogány vallási kísérlet, mintakögy az út is visszafelé — az elsőből nehéz és kemény, a másodikból csak valami csodáktól és kegyelmektől kísért új Bonifácusok által lesz lehetséges.

Az a szegényes balhit, vagy imbolygó remény, amelyik eleinte még sokakat, főként a kívülállókat fűtötte vagy vigasztalta, hogy a hitlerizmus, vezérének szinte a középkori aszketizmusig felfokozott erkölcsével, elsőpri és agyon-tiporja a kommunisták által átplántált nagy istentelen mozgalmat s kiirtja és lecsapolja Berlinben valósággal rendszerré kiépített perverz, erkölcsi lápot, hamar szétfoszlott. A hirhedt mulatókat becsukták ugyan, az éjszakai orgiáknak véget vetettek, harcot indítottak a mondén divat és tánc ellen, hatalmi szóval elnémitették a jazzt, de helyette feltűntek és most már gátlás nélkül, egy rossz-szűl értelmezett fajbiológia profétái tündöklésben szédelegnek az erkölcselenségnek a szabadszerelémg, vagy magzatgyilkosságig gyűlö próféta i. Hogy a hullám honnan jön, s merre tart, most kezd megmutatkozni. Ép a napokban jelent meg az összes német napilapokban egy Göbbelstől írt cikk, melyet hatalmi nyomásra még az összes katolikus lapoknak is szóc szerint és fő helyen kellett leközölniök. Már a címe is suhancosan fenyegető és lényegesen kihívó: Moral oder Moralin s már címével is sejteti, hogy bizonyos általánosan elfogadott vagy legalább is a néplélektben mélyre ivódott erkölcsi felfogásokat akar mint férfiehez nem illő, asszonyos rezdüléseket az új világnézet erkölcs-tarából kiparancsolni. A cikk igazán nem érdemli meg, hogy ismertetésének bővebb helyet szenteljünk. S ha talán megfogalmazásában még óvatos s a túlzott megbotránkoztatást kerüli, az álarc nagyrészt máris leveti. Annyi gyűlölet, gúny, rejtett tüszúrás, nyílt ökölcspás zúdúl belőle a kongregációk, vallásos egyesületek s főként a szerzetesrendek tökéletességi eszmének ismert élet-felfogására s olyan meleg, szinte erotikusan kigyulladt szavakkal ajánlja fajtestvéreinek az élet és ifjúság szent kiélését, a tánc, az ének, a hivság, a szépség mámoros kelyhét, hogy az ember szinte beleborzad. S mi lesz egyszer itt, ha majd a nemzeti szocializmus minden álarcot és fátylat ledob? Ha egyszer úgy megerősödik, hogy nem kell többet sem katolikus, sem protestáns egyházaktól és püspököktől elnézést, türelmet, vagy kegyet koldulniök? S nem tudom, miért volna különbség erkölcselenség és erkölcselenség között, amiért az egyiket hitetlenség és epikureizmus, a másikat fajbiológia vagy egy népi ébredés diktálná is!

Hogy ezek az árnyak, amelyek a hitlerizmust borzongva és borzalmat kelte körülülük, nem mai keletűek, hanem már a kezdetek kezdetén is szem-melláthatólag előtornyosultak, annak bizonyosága a német püspöki kar, mely a nemzeti szocializmust egy heroikus, utolsó kísérletként, hogy megváltoztassa vagy visszaverje, tilalom alá helyezte. A tilalom ugyan azóta megszűnt, mert Hitler törvényes úton uralomra jutott, de a tilalmat létrehívó sejtések, meg-gondolások és félelmek nemcsak megmaradtak, hanem beteljesedtek. És ezért meri az osztrák püspöki kar, a német püspökök balul sikerült kísérletétől meg nem riadva, hasonló forradalomtól veszélyeztetett országokban a tilalmat még élesebb és határozottabb formában megszövegezni és kimondani.

## Régi templomok árnyéka

A régi templomok mind fehérek, miként a hó, a mennyei cukor és alacsonyak, szívemmel felérek a tetejébe, hol egy kedves dűcből galambok szálltak messze, szerteszét: hol ember, állat húzta boldogan igáját, míg a nap-korong rohant

és így éltek át gondokat, estét, tollfószót, lagzit, szavazást, halált s ha már az érett gyümölcs magva vált, a test és lélek ketté töretett: megkondult fenn a gyémánt csengetyű, egy kis síron meg kiserkent a fű, a vén halott s a fiatal öreg lett!

Bárdosi Németh János.

# A Quadragesimo Anno irodalma.

Pfeiffer László.

A Schweizerische Rundschau novemberi számában August M. Knoll nagyon érdekes tanulmányban mutatja be a Quadragesimo Anno irodalmát. 1931 május 15-én jelent meg ez a pápai enciklika és hogy mily óriási forradalmat csinált, mutatja az a hatalmas irodalom, mely ma — két év után — áttekinthetetlen. A Knoll nem is arra vállalkozik, hogy a Quadragesimo Anno össz-irodalmát ismertesse, mert ez szerinte lehetetlen, ő csak a német nyelvterületen megjelent Quadragesimo Anno irodalomról akar áttekintést adni és még ebből is kirekeszti a különböző kiadású bővebb magyarázatokkal és méltatásokkal ellátott fordításokat, továbbá a folyóiratokban megjelent tanulmányokat. Szóval ő csak az önálló könyv- vagy broszúra-alakban megjelent német irodalmat adja XI. Pius e nagyjelentőségű enciklikájának és noha a szerző figyelme mindenre kiterjedt, néhány fontos mű tanulmányából mégis kimaradt, mint pl. a rendi állam kérdésének svájci irodalma, itt főképpen Jakob Lorenzra gondolok, kinek »Korporativer Auflau« c. broszúrája Német-Svájcban általános figyelmet keltett. Ezt mindenesetre nem írjuk August Knoll kárára, mert ő hatalmas gyűjteménykát végzett és cikke hiányosságának tudatában van, mikor arra kéri az olvasót, hogy a hiányzó irodalmat közölje vele\*1 — ez a jelenség csakis a Quadragesimo Anno óriási jelentőségének bizonyítéka.

Knoll az irodalmat három részre osztja, az elsőben azokat tárgyalja, melyek az enciklikával, mint egésszel foglalkoznak, a másodikba azokat a műveket sorolja, melyek az enciklikában felvetett egy-egy részletkérdést kommentálnak, míg végül a harmadik csoportban az a típus kap helyet, mely bizonyos kérdések tárgyalásánál az enciklikát idézi, vagy a benne felvetett principiumokat, gondolatmeneteket applikálja.

## I.

— Első helyen van megemlítve Grundlach Gusztáv S. J. könyve: »Die sozialen Rundschreiben Leos XIII. und Pius XI.« (183 oldal. Paderborn 1931.) Ez a könyv a két enciklika közötti összefüggésekkel foglalkozik behatóan.

— Ugyancsak P. Grundlach adta ki a »Papst Pius XI. zur heutigen Wirtschafts- und Gesellschaftsnot. Kurze Erleuterung des Rundschreibens Quadragesimo Anno« (54 old. Berlin, 1932.) c. kisebb művet, mely a katolikus néprétegek számára íródott.

— Az enciklikával legalaposabban foglalkozó mű O. v. Nell-Breuning S. J.: »Die soziale Enzyklika«-ja (255 old. Köln, 1932). A gazdasági kérdések e kiváló katolikus szakértője itt az enciklikát analitikus alaposítással mondatról-mondatra, fejezetről-fejezetre dolgozza fel. A szociális javítás és felépítés minden lehetőségével foglalkozik ez a könyv.

— Ugyanettől a szerzőtől való: »Wichtige Lehrstücke aus Quadragesimo Anno« (95 old. Linz, 1933). Ebben megkísérli a Quadragesimo Anno különböző kérdésekről adott tanítását összefoglalni. Több kérdések: tőke és munka, a munkásság elproletarizálódása és ennek megakadályozása.

— Arthur Vermeersch S. J. latinnyelvű Qu. A.-könyve: »Litterae Encyclicae Quadragesimo Anno. Adiectis notis marginalibus et commentariis.« (80 old.), mely az enciklika világos, a lényegyet kiemelő rövid összefoglalását nyújtja. Megmutatja, hogy miben jelenti a Qu. A. a Rerum Novarum kiegészítését.

\*1. Címe: Dr. A. M. Knoll, Wien XVIII. Schumannsgasse 50.

— A Qu. A. **históriai megértését szolgálja**: »Die soziale Frage und der Katholizismus«, mely a Rerum Novarum 40 éves jubileumára íródott (488 old. Paderborn, 1931). A Görrestársaság szerkesztésében megjelent gyűjteményes munka. A legkülönbözőbb szempontokból világítja itt meg a német katolicizmus elitje a szociális kérdést. August M. Knoll megemlíti a Rerum Novarum jubileuma alkalmából kiadott német gyűjteményes munka másnyelvű pandaujait is, bár ezek felsorolása nem tartozik szorosan tanulmánya tárgyához, melyből a másnyelvű műveket az áttekinthetlenség miatt kirekesztette. A milánói kat. egyetem kiadásában jelent meg olasz nyelven az »Il XL Anniversario della Enciclica Rerum Novarum«. Ez a gyűjteményes munka a nemzetközi katolikus tudósvilág megszólaltatása. »La hierarchie catholique et le probleme social depuis l'encyclique Rerum Novarum« (336 old.) pedig francia nyelven foglalja össze a R. N. jubileuma alkalmából az összes eddig megjelent pápai és püspöki szociáldokumentumokat. Ezt a nemzetközi kat. »Semaine sociale« adta ki.<sup>\*2</sup>

— **Otto Colhausz S. J.**: »Das neue Papstwort zur gesellschaftlichen Ordnung« (176 old. Regensburg, 1932) a prédikációk és előadások számára dolgozta fel a Qu. A.-t. Különösen a lelkipáztorkodás és világi apostolkodás terén lehet hasznát venni. A következő megtárgyalt kérdéseket kell kiemelnünk: a tulajdonjog, a rendek újjászervezése, az elproletarizálódás, a keresztény életrendhez való visszatérés.

— **Hubert Gerigk**: »Quadragesimo Anno« könyve (95 old. Neisse, 1932) népies formában ismerteti az enciklikát.

— **Richard Gröhl**: **Rettungsbotschaft, Gedanken aus der Enciklika Quadragesimo Anno** (Breslau, 1933. 83 old.) Ez a mű, mint a boroszlói egyházmegye hivatalos közlönyének melléklete szintén népies stílusban adja elő az enciklika tanítását. Főbb fejezetei: »A magántulajdon«, »A proletariátus megmentése«, »A társadalom hivatásszervezetszerű újjáépítése«. »Az új társadalmi rend apostolai«.

— **Joséf Pieper**: »Die Neuordnung der menschlichen Gesellschaft. Systematische Einführung in die Enzyklika Qu. A.« (107 old. Frankfurt am M. 1932.) Ez a mű különösen a szt. tamási tanok és a pápai körlevél összefüggéseire mutat rá és egyúttal a hivatalos német fordítás kritikáját is adja. Felette érdekes az a fejezete, mely az enciklika kapitalizmus-ellenes tendenciáját bizonyítja. Pieper a proletárok oldalára áll és az enciklikát, mint a »redemptio proletariorum«-ot üdvözi.

— Pieper fenti művének kiegészítéséül szánta a »Thesen zur Gesellschaftspolitik. Die Grundgedanken der Qu. A.« c. összefoglalását. (48 old. Regensburg, 1933.), mely a nagyközönség számára készült »kulcs« a Qu. A. megnyitására.

— **Anton Retzbach**: »Die Erneuerung der gesellschaftlichen Ordnung nach der Enzyklika Quadragesimo Anno« (161 old. Freiburg in Briesgau, 1932). Érdekes a kapitalizmusról írt fejezete, mely Pieperrel szemben a pápai szózatban nem lát kapitalista-ellenes felfogást és éppen ellenkezőleg az enciklikából arra akar konkludálni, hogy a kapitalizmus távolról sem érkezett még el a végéhez.

— **C. Walterbach**: »Plus XI. und die Arbeiterfrage« (144 old. München, 1932). Ez a könyv a munkásosztály számára íródott ugyanabban a világos, egyszerű stílusban, mint ahogy annakidején a Rerum Novarum kincseit ismertette a munkássággal. (Ez a R. N. könyv 6 kiadást ért meg!) Mint a »Katolikus munkás- és munkásnőegyesületek birodalmi Szövetségé«-nek volt elnöke<sup>\*3</sup>, a szerző különösen az enciklikának az osztályharc kiküszöbölését és a hivatásszervezetek alakítását célzó ösztönzését emeli ki.

\*2. Ebben a kategóriában lehetne megemlíteni a mai Rerum Novarum kiadványunkat is.

\*3. »Reichsverband der kat. Arbeiter u. Arbeiterinnenvereine«, melyet Hitler 1933 júniusában feloszlatozott!

# Kisebbségi magyar értékek.

## Jakoby Gyula.

Fényes István.

Ha innen hétszázkilométeres távolságból Jakoby Gyula markáns profilját emlékezetembe idézem, csüggedten eszmélek rá, hogy az ő sajátosan egyéni karakter-fejét gyöngye tollam szerény eszközével nehez az olvasó elé vetíteni.

Mert vannak fejek — ezek az irodalmi fejek, — amelyek a papír fehér síkján is életet erővel elevenednek meg, vannak fejek, amelyek a paletta boszorkányüstjéből kelnek életre — ezek a színes fényárnyék nászából születő festői profilkok, — és vannak fejek, amelyeknél érzem, hogy a festőszekrény tubusainak kínálkozó minden szivárvány-lehetősége sem tudja elém kopírozni a távolság sötétkamrájából az élő objektumot. Ilyenkor a kéz önkéntelenül az anyagot keresi, a márványt vagy bronzot, valami kézzel foghatót, három dimenzióba formálhatót, — ezek, a szavakkal körül nem tapogatható, ecsettel ki nem színezhető szobor-fejek.

Ilyen szoborba kívánczó a Jakoby Gyula feje.

Egy februári ködös délután kopogtattam be először a fiatal művészhez. Lakása magán viseli lakója mesterségének névjegyét. Kép és kép mindenütt zsúfolt fűtöttségben, a falakon, szekrényeken, sőt a bútorok mögött és alatt is rajzok, pastellek, festmények művészi rendezetlenségben. A bohém össze-visszaság murger-i hangulata lenyűgözi az embert és jóideig tart, míg a felszabaduló hangulat helyet ad a józan kritika mindent fölmérő és kataszterező tárgyilagosságának.

A sok érdekes kép között egy öreg zsidó páratlan egyszerűséggel megjelenített karakter-feje ragadja meg elsőbben figyelmemet. A kép impresszionista szinttechnikájával, a halvány-barna, rózsaszín és kék színek finom, de merész harmóniájában mély emberi tragikummal emeli a bolygó gettho-zsidó fáradt keleti arcát. Ez a képe az impresszionista színkezelés hagyományainak késői utóda, de ha Jakoby teljes oeuvrejét tekintjük, nem ragaszthatjuk le nyugodt lélekkel egyetlen »izmus« címkéjével sem átfogó művészetét.

Minden képe élő tiltakozás a ma annyira divatos beskatulyázás ellen. Tehetségének eredetisége és kifejezés módjának egyszerű természetessége minden »izmus« manifestációs narcissizmusán túllendíti őt és ezért meg tud maradni Jakobynak és csak Jakobynak.

Nem is tekinthetjük a fiatal művészt expressionistának, sem impresszionistának, avagy naturalistának; mindegyik művészi irányhoz köze van ugyan, mindegyik termékenyítőleg hatott rá, de egyiknek sem lett föltétlen követője, mert egyéni intuíciója, izlése, lelkiisége végzettszerűen szabta meg saját útját.

Számító ravaszkodásnak, öncélú forma-játéknak sehol semmi nyoma. Minden képén átvibrál lelkének meleg lehellete, kissé fáradt,

kissé szomorú, az ősznek, elmúlásnak, a világ szürkébb felének fordított arca. Ez az arc ott is eléd vetül, ahol rózszaszin-húsú, fiatal testek járnak önfeledd, napbakacagó szívárványtáncukat. Művészi munkásságának ez a kettőssége egyik legérdekesebb jellegzetessége a fiatal művésznek.

Maga is beszél erről: »Ami engem megkap, az a szürke minden nap a maga emberi egyszerű kis nyomorúságaival ezt — ezt különösen szeretem, — mutat lelkesen a Favágók című képe görnyedt vállú, hullófejú alakjára. A Homokszedők munkásának robotban eltorzult figurája, a Pihenők kimerült, elnyúlt fáradsága, vagy ezek a végtelen sivár, kietlen Novemberi temetések ködös és szomorú gyászhangulatukkal — legközelebb állnak hozzám. Ez az, ami megkap, belémvág és az élmény addig sajog bennem, míg képpé formálódva le nem vezetem a felgyülemlett belső feszültséget. De van az éremnek másik oldala is. Festő vagyok, a színek szerelmese. Fogva tart és érdekel a festészet szín-alchimiája. Minden érzékemmel és igyekezetemmel színes, friss és festő akarok lenni a fogalomnak maradéknélküli értelmében; izgat a couleour és annak mesterségbeli ezer problémája és lehetősége s ekként születnek meg az én Szívárvány táncaink.«

A mester magyarázó keze még igazgat egyet-mást a képeken, de szemeit már megejti az ablakon túl hosszú fonalakban ereszkedő februárvégi eső bágyadt melancholiája. Hosszasan néz ki az ablakon, aztán leülünk egymással szemközt. Kérem, hogy beszéljen magáról elindulásáról és eredményeiről. Lassan, szavakat, dátumokat keresve, beszél: mosolyogva mondja, hogy ez az első intervjua. Kassai születésű, itt végzett a premonstreieknél, majd Pestre került a Közgazdasági egyetemre. Abbahagyta tanulmányait visszatért Kassára és a Kron-iskola növendéke lett, Halász-Hradil korrigálja munkáit, majd ismét visszatér Pestre, ahol Folkmann Artúrnál vesz magánórákat.

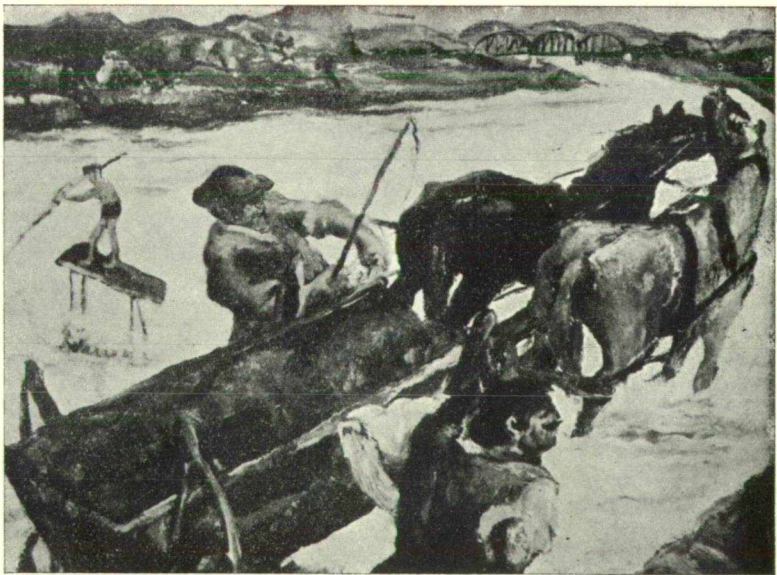
Ezekután a Képzőművészeti főiskolán Réthy István növendéke, — egyik legkitűnőbb növendéke lesz — ezt nem ő, hanem a kezem közé került indexe árúlja el.

1928-ban vesz részt először csoportkiállításon Budapesten és Petrovics első intrádára két képét vásárolja meg a magyar állam részére. Kassán 1929-ben állít ki először, azóta nem jutott szóhoz.

Itt várja szobájának négy kis fala közt, h o g y ismét megnyílnak előtte a muzeumnak tehetségével rég kiérdemelt kiállítási termei, hogy amint maga keserűen megjegyzi, legalább egyszer lássa a képeit egy világos terem falain függeni és fáradt legyintéssel mutat lépés-széles szobájának szűk keretére.

Reméljük, hogy v á g y a hamarosan megvalósul és megnyílnak Jakoby Gyula előtt a kiállítási termek, hogy az igaz művészetet áhítozók tömegei is elgyönyörködhessenek egy fiatal magyar tehetség pompás alkotásaiban.

(Prága, 1934. április.)



*Jakóby Gyula képeiből.*  
*Fent: Körmenet, lent: Homokszedők.*





# Vallomás.

**Marek Antal.**

## Feljegyzések a Manrézában.

Pater Petrus zöld kötényével, emeletes tollseprűjével feltűnt a folyosó végén. Odakint zsongott a tavasz, millió élet perdült a napfényben, bimbók szakadtak fel az ágak mentén. A napfény táncolt, mint tizehatéves boldog leány. Az ég halvány kék volt, mert felderítette a nap. A Manréza kertjében mozdultak a fák, titkos tavaszi erők lóbálták meg az ágakat. Az ablakok mind nyitva tátongtak az elment világiak után.

Pater Petrus csoszogott a folyosó végén. Boldog mosoly játszott a szája szélén. Pater Petrus tudta miért boldog.

Az első emeleten végzett már. Sorba kitakarította a szobákat. A második emelet volt soron. Bement a 24-es szobába. Az asztalon talált egy papírlapot. Kusza sorok voltak rajta. Pater Petrus felemelte az asztalról és olvasni kezdte. Érdekesnek találhatta, mert az ablakhoz csoszogott vele. Leült egy székre s öreg könnyes szemével olvasni kezdte az írást.

### **Tavasz hónapja 11.**

Milyen menekülve jöttem ide tegnap este. Szemergett az eső, a villák teteje fényes volt, az ereszek csörögtek, ahogy peregtek bennük az esősepek. Minden olyan otthonos volt a Labanc úton, mintha otthon járnék a Sztrebornya alatt. Odahaza az ablakunk alatt hatalmas fűzfa áll. Az udvarunkban két hársfa illatozik, de annyira nem szeretem egyiket sem, mint a szomorúfüzet. Most sokat kell erre gondolnom. Az életem minden bűnét, szenvedését érzem, ahogy sietve megyek a Manréza felé. Hogyan lehet annyi bűnöm hét esztendő alatt, nem tudom. Isten nélkül éltem nem csoda. Azt mondta egy pap ismerőöm, hogy itt megtalálom az Istent. Itt lerakhatom a terheimet s megújulva távozhatom. Hát jó, — megpróbálom. Orvos vagyok s a betegeimnek is mondom, mindent meg kell kísérelni a beteg életéért. Amíg a beteg él, még mindig van remény. A legszörnyűbb, ha valaki várja a halált s mértéket vesz az élőről, hogy illő fehér ruhája legyen a — holtinak.

Az épület kissé idegen, gazdag is messziről. De már a kapun belül otthonos melegség árad felém. Boldog vagyok, hogy rácsukódik a kapu s három napig semmit sem hallok a világból. Nem olvasok napilapot, nem érintkezem senkivel. Csendhallgatás van, — mondta a lelkészem.

A cellám egyszerű s mégis nagyon meleg. A falon fekete kereszt. Itt élek hát, világtól elszakadva, egyedül a bűneimmel. Milyen

jó lenne, ha találkoznék itt az Istennel. Ha jönne Krisztus és meg-simogatna. . . Sajnálna és nagyon szeretne.

Aludni jó.

Gyerekkoromban ott ültem a támaszos divány sarkába húzódva lecsukódó szemekkel. Akkor édes volt anyám párnát tenyerelő mozdulata. Milyen erő gyűrte le szertelen fiatalságom legyőzhetetlen erejét? Milyen bő forrásból bugyogott elő új erő másnap reggel? Hová lettek azok a szép ébredések, azok a tiszta reggelek, nagy hancurozással csapkodó mosdások, tavaszi áradások? Milyen fáradt lettem azóta

Aludni jó.

De este még fenn sétáltunk a terraszon, beszélgettünk a papokkal, s míg odalent az élet estéje sötétlett, idefent kibuggyant a béke fénye. Jóízű szavak kergetőztek a levegőben. Micsoda életbölcsélet deríti ezeket a papi embereket, mit tudnak ők, hogy nincs bennük semmi félelem a holnaptól, a haláltól? Mit hagytak odakint, amikor beléptek ide, a kötelességek örökké világított szentélyébe? Hogyan hagytak oda asszonyt, gyereket, hogy az isteni titkok szemléletében megtaláljanak mindent? Miért fogadnak bennünket annyi szeretettel, akiket pedig nem láttak soha?

Hideg este volt odakint, de a hang kristálytisztán szállott benne. Kint a terraszon messzire lehetett látni, egészen a Nyugatiig. A villanyfények ordították a reklámokat vörös és kék színekkel, a villanylámpák bújtak menetelve Pest felé, mintha tolvaj lett volna valamennyi, vagy küldött, úzótt élőlény.

Aludni jó.

### Másnap.

A világ legszebb mozdulata most és örökké, amikor a pap felmutatja az ostyát s a csengetyű csörrenésére megtörik az ember deréka és leborúl. S nincs megrázóbb hangja a világnak, mint a csengetyűszó, amely az Úrfelmutatás befejezésekor jelzi a felszabadulást. A reggeli mise szép volt. A nap hosszú csíkokban nyúlt be az ablakon az örökmécseken keresztül. Ahogy régi szentek képein süt be az ájtatosság közben a dicsőség fénysugara, amiből telik kerek fénykoronára is a szentek feje fölé.

Sok bölcsesség mindaz, amit hallottam egész nap. Minden tudomány végeredményben is, túl a bölcsületen, Istenhez vezet, mint végső okhoz.

Istent nehezen értjük, nehezen tudjuk megszeretni, tehát nehezebb is boldognak lennünk.

A boldogsághoz kell a megérdemeltség tudata.

A tíz parancsolat a világ javára szóló használati utasítás.

Minden bűnben benne rejlik valami nagy ostobaság.

A szenvedély a kapu, amelyen keresztül belopódzik a Sátán.

A jó terjedni akar. . .

Az előadó sovány, aszkéta kinézésű jezsuita. Amikor szól a csengő

s mennünk kell az előadó terembe, ő már fenn áll a dobogón, kissé szigorú arcával s néz bennünket. Mennyi tisztult nyugalom van őbenne, ahogy áll felettünk és néz minket, akiknek fáradt lett a lelkünk és eljöttünk önként vezeklésre. Szeretném tudni, hogy mit gondol most ő, aki talán az élet nagy titkát is sejtí. A szava száll a teremben, nincs benne póz semmi. Szinte ijesztő, ahogyan közel hozza nekünk az Istent. Mikor a keresztfeszítésről beszél, nem akad fel a szeme s nem mozdul el széles lendülettel a két karja, hogy a borzalom fáklyáit gyujtsa kormos lángra mibennünk. Péter, Te megcsalsz engem, — mondotta az Úr. Nem Uram, nem csallak meg, — feleli Péter egyszerűen s az ember érzi ennek a tudóssá ihletett. halászembernek a lelki világát, emberi voltát, gyarlóságát. S ezeken az egyszerű szavakon keresztül is mennyire fájdalmas Krisztus szenvedése.

Estére gyilkos köd ereszkedik a szomszédos házak felé. Amerre ellátok az ablakból, száll, száll a köd szemfedője a villákra, a rügyekre, a szivekre. . .

A hüvös, kékes estében alig látható fénnel gyúlnak sorra a villanylámpák. Az épület körül noviciusok járnak hosszú sorban. Morzsolják a rózsafüzért s fennhangon imádkoznak. A fények mennek Pest felé, mint menekülő szellemek, de a feketeruhás jezsuita noviciusok nem látják ezt. A világ hívó szava el nem hatol ide. Őrzik idekint lelkükben az Istent. Imádkoznak és sétálnak, tanulnak és elmélkednek. Velük a csend. . .

Mennyi titok van, Istenem. Senki meg nem oldja azokat. Ő tudja csupán, aki a világ milliányi törvénnyel szabályozott rendszerét felépítette. De Ő hallgat. Nyitott két szeme néz pillarezdülés nélkül. Mi keressük a megoldást, de nem találjuk. Vagy tévesen értelmezzük. Isten nyelvét nem értjük, mert keveset beszélünk vele.

### Harmadnap.

Ma reggel kimentem a kertbe. A fák úgy állanak benne, ahogyan az Uristen megteremtette. Összeszedtem egy kis tavaszt. Néhány rügyező ágacskát és egy sárga virágú, koratavaszi bokorról néhány kis galyat. Behoztam a szobába s most már itt is tavasz van.

Van itt a kertben egy fa, tele elszáradt levéllel. Ha fuj a szél, megcsörrennek a levelek s hullanak, mint ősszel. Mellette rügyben pattanva minden fa. Itt felejtette az ősz? S tavasszal jön el érte? Miért nem szaggatta le a leveleket annak idején, miért felejtkezett meg róla és miért nem tudja új életre deríteni őket ez a suhanc tavasz?

Ma újra sok érdekes gondolatot jegyezhettem fel.

Mint a napsugár a naptól, mint az árnyék a tárgytól, ugyanúgy elválaszthatatlan a mi lelkünk Istentől és a Teremtőtől.

A tökéletes szellem nem vétkezhetik.

Ember, a tied vagyok, — mondotta az Úr.

Azt káromoljuk, amit nem értünk.

A teljes vallástalan, még a pogánynál is rosszabb.

Őszinteség hiánya eredője majd minden bűnnek.

És Kempis Tamás könyve:

A víg kimenet gyakran szomorú hazajövetellel végződik és az esti vigadás szomorú reggelre virrad.

Ha ki nem lépsz és híreket nem hallasz, nagyobb lelki békében maradtál volna.

Ha el tudnád az embereket hagyni, ők sem igen bolygatnak a magad dolgában.

Este van megint, nincs köd odakint. Kékesen szikrázik az este. A transzparenszek lobognak, a villanylámpák cikáznak, de ide nem halátszik az életből semmi. Csak sejteni lehet, hogy odalent rohannak az emberek vakon . . . lázasan . . .

Ki tudja merre?

Már második napja vagyok itt. Állok az ablaknál s amíg a fényes lobogó csillagú estébe bámúlok, lassú szomorúság ereszkedik a lelkemre. Tele jó szándékkal jöttem ide. Holnap utolsó nap és énbenem még nem mozdult semmi. Jól esik itt lenni, de én forradalmat várok. Azt szeretném, ha nagy detonációval robbanna lelkemben valami. Azt sem bánám, ha vele pusztúlna a nyugalmam. De jöjjön ez a pillanat, hogy robbajon bennem a gát, amely a piszkos vizeket tartja hét esztendő óta.

Szomorú vagyok.

Mindent megkísérlek pedig. Buzgó lélekkel veszek részt a meditációkon, az első recreatiótól a quiesig. Miért nincs bennem a lélek forradalma, a bűnök barrikádjai ellen miért nem indulnak a halottak csapatai?

Ma utolsó nap. Holnap gyónás és még bennem a megbánás nyoma sincs. Túlságosan tudatosan és logikával gondolkodom. A szív, ez a titokzatos gépezet csendben van egyelőre. Hinni szeretném, hogy csak egyelőre. Holnapután reggel már újra kivonulok az életbe. És én még mindig nem érzem, hogy érdemes volt ennyi bizakodással ide jönni.

Kempist olvasom éjfélig. Fáradtan kerülök ágyba.

### **Negyednap.**

Most már egészen bizonyos. Dél van, bűg a kápolna harangja s még mindig semmi. Kétségtelen, hogy kár volt eljönnöm. A bűnök túlságosan hozzánótek a lelkemhez s nehéz szakítani velük.

Isten segíthet már csak énrajtam.

Délután gyónás.

A társakon már érzem, hogy vívják a lelkük csatáját. Az öreg ezredes is könnyes szemmel jött le az egyik meditációra. Az a magas, fehérszakállas úriember is nedves szemekkel ül néha a helyén a kápolnában. Nem szégyenli, hagyja, hogy lefolyják a könny a szája csücskébe s onnan a ruhájára. A hallgatás és a csend is buzgóbb.

Érezni a perc közeledtét, amiért ide jöttünk mindannyian. A gyónás veti előre árnyékát.

Én hiába küzködöm önmagammal. Hiába imádkozom. Valami hiányzik még, hogy a tökéletes bánat fürdőjében kimossam a lelkem. Szomorú vagyok.

Már ma délben azon is gondolkodom, hogy elmegyek a paterhez, aki a beszédeket tartja. De utolsó percben letettem róla. Ez biztosan álszemérem, — gondolom. Hiszen ők azért hívtak, hogy életünk terhét az ő raktárunkban felejtjük. S annyiszor mondta: tessék jönni, jó urak, ha valakinek valami problémája van . . . szívesen állok rendelkezésükre.

Azt hiszem azonban nem ment senki. Az a gyanúm, hogy ezek az urak gyakrabban járúlnak a jó Istenhez, mint én. Bennük kevesebb a bűn, ők könnyebben megbirkóznak velük.

Attól félek, hogy megkérdi, miért nem voltam hét évig gyónni. S én nem tudnék okos felelettel válaszolni rá. Miért nem mentem? Atheista voltam? Nem. Tudtam, hogy valaki van felettünk, valaki építette a mindenséget törvények tömegével. Annál nincs nagyszerűbb, mint hogy a fizikai törvényekre holt biztonsággal számíthatunk. A feldobott kő minden biztonnal visszacsúsz a földre. A víz soha sem folyik vissza, mindig az alacsonyabb hely felé kerül engedélmesen. Hinni kell, annak, aki ismeri a természet jelenségeit, milliónyi csodáját, jobban, mint annak, aki a dolgok mélyébe csak egészen felületesen pillant be. Hát akkor miért?

Nem mozdúl meg bennem semmi.

Csak vergődöm és imádkozom.

**Este.**

Hát mégis! Történnek csodák! Istenem! Köszönöm Neked.

Ma délután történt.

Utolsó meditációra mentünk le. Utána áldozás. És még mindig semmi.

Süket csend volt bennem.

Egy mondat egyszerre felrántotta mégis a korhadt zsilipeket. A pater azt mondotta:

A jó Isten csak annyit kér tőled, hogy ne bántsd őt.

S akkor ott a teremben, mintha felszakadt volna bennem valami. Egyetlen rohanással futottam a cellámba. Az ajtót bezártam magam mögött.

És akkor . . .

Kiszakadt a szívemből a sírás. Lefeküdtem az ágyra és sírtam boldogan, felszabadultan. Most . . . most áramlik ki belőlem a bűn szennyvize s a lelkem tisztul, mint a lebocsátott tó medre. Harangszó zúg a lelkemben, régi bűnöket siratok közben, régi gyalázatokat temetek hangos sirató szóval. Istenem, — mondom néha s kiszakad

belőlem egy-egy sóhajtás. Megvert kis gyerek voltam s a legszivebben elaludtam volna ott egyhelyben megfáradva a sírástól.

De mennem kellett gyönni.

Ma este megtisztultan állok odakint a terraszon. Az élet még nem nyúl értem, de érzem, hogy könnyebb lesz még akkor is, ha ezer veszedelem is leselkedik rám.

Olyan igazán könnyű vagyok.

Elalvás előtt lementem a kápolnába.

A sötét, örökméccsel világított templomban megsimogatott Krisztus.

En megtalált Istenem!

Megtalált hitem!

Pater Petrus szeme fényesebb lett egy árnyalattal. Megtörölte kockás zsebkendőjével a szemét, aztán felállt. A tavaszi nap rácsorgott ráncos arcára, amelyen különös mosoly játszadozott most. Megcsóválta a fejét és felállt. A papirost visszahelyezte az asztalra s emeletes portvisával munkához látott. Közben arra a lélekre gondolt, amelyik itt járt s Isten dicsőségével övezve kilépett szegény a világba.

## Reggeltől estig.

Dénes Tibor.

A francia ifjú napját figyelem reggeltől estig.

Ha reggel nyolc órakor felkel, arcán az elmúlt nap fáradalmainak redői elsimultak, kipihent, friss, hiszen akkor már nálunk délelőtt kilenc óra van és mi javában bent állunk a nap hajszájában, forgatagában. S ez a sima arc derűs kedélyt, a kipihentétségben vidámságot, életkedvet jelent a francia ifjúnak s így kezdi meg mosollyal az ajkán, életigenléssel kellemes csörgedező vérében a ráköszöntő új napot.

Az ifjú, akit én figyeltem, útjában először a közeli templomnál állapodott meg. Bent félhomály volt, az enyhe tél fénye csak halványan pásztázott át az ezerszinű, nagy gótikus ablakokon és az ifjú biztos léptekkel halad át a hosszú főhajón, hogy valamelyik zúgba megkeresse azt a széket, amelyet hihetőleg minden reggel mint most megfog, megfordít és alacsony, szalmafonatára rátérdel. Ugy látszik, tudta, mikor kell érkeznie, mert hamarosan kezdetét vette a szentmise. Néztem, néztem az ifjút a gyenge fényben: mintha megdermedt volna, amint finom gyermeki fejét két kezébe rejtette. Mintha csak a teste lett volna előttem, s mintha minden cselekedete rugója, a valódi mozgató, — lelke valahol nagyon messze járna és az Örök Lélekkel ölelkeznie e misztikus eszöndön. S csak az áldozásra hívó csengetésre kelt újra belé kevéske az életből és úgy suhant az oltár felé, mint valami ma megmintázott, szűkvállú, modern szobor. Mikor visszatért helyére, pillantással befoghatta tekintetem az arcát Szép volt az most és hallatlanul derűs. Aztán, amikor eloltották az oltáron a gyergyákat, az ifjú felkelt, mélyen meghajolt és mikor lelépett a templom nagyon megkoptatott lépcsőin, már újra megtalált minden szálát az előtte folyó élethez.

A templommal szemben kávéház volt, olyan, amilyen Párisban minden utcáskoron látható. Betolta az ajtót és vidáman fujta le az »Urambölgyem«-et, aztán a magas pult összegyömösölt nagyalakú ujságjából lemorzsolva a szürke mindennap néhány hírlapírószemen keresztül nézett ujságját, mártogatta omiós tésztából készült kiflijét az illatos kakaóba. A garcon valami anekdotu-

félét mesélt neki, amit csak félfüle hallgatott meg, de hálás morgásokkal kísért. Kiitta aztán az utolsó csepp italt is a eséséből és ment a hivatása után.

Akkoriban nyithatták meg a Sorbonne kapuit; hiszen az előadások sem kezdődnek soha tíz óra előtt és két egyetemi órán kívül délelőtt nincs is elfoglaltsága a világon legdicsebb multú egyetem polgárának. Az ifjú nem állt meg az előcsarnokban, végigsietett azon és mintha közben az arcán valami pici gunyoros fölény húzódtott volna végig, amint az idegenek Babelét, a földkerekség minden zúgából ideözönlött hadonászó és nyugodttempójú, hangosbeszédű és halkszavú fiatalembereken és kisasszonyokon lopva végigmérte. Ime, idejöttek hozzánk az adakozó nemzethez, mert nálunk van az igazi kultúra és a szellem legtöbb szépsége. De ez a fölény nem nagyon komoly és egyáltalán nem bántó, talán csak hangosan ki sem mondott, derűs henevész és mikor az altiszt feltárja az amfiteátrum ajtaját s az ifjú belép oda, már el is felejtette és udvariasan köszönti francia ismerőseit. Oda-odamegy egy-egy csoporthoz, azokhoz is, amelyik hasonlókorú ifjakkól áll és szenvedélyes hangúak, beszédük motója az Action és ahhoz a csoporthoz is, amelyben fiúk, lányok vegyesen tárgyalgatják az eseményeket jóízű nevetgélés közben. De jön a professor, természetesen megtapsolják, hiszen legtöbb esetben hetenként csak egyszer látják, mert a francia professzornak egy-két órája van, de az akkor kiadós és nagyon építő munka. Előadás közben vajlaki a mélyített katedra felé szól, mert nem tetszik neki, amit hall. Nem a mi ifjunk volt, valamelyik temperamentumosabb társai közül. S a professor, ha a közbeszólást érettnék és helyénvalónak tartja — s nagyon sokszor annak tartja — tüstént megválaszolja azt. Ifjunknak tetszik ez és fokozott érdeklődéssel hallgatja a nagy tanárt, akinek könyveit nálunk épen úgy olvassák, mint Michiganban és tisztelete iránta csak fokozódik.

A második délelőtti óra után elköszön és röpke egészségügyi sétát tesz, amikor ebédre menet elhalad a Luxembourg-kert régi-régi királyasszony-szobrok alatt. Ebédje csupa könnyű ételből áll, semmi sem fekszi meg a gyomrát, semmi sem rontja meg derűjét, amivel ebred. Olyan az étkezése, mint a francia lélek és a francia kultúra maga, — finom, könnyű és kellemes. Az étkezést is hamarosan befejezi és visszatér a Sorbonnera, hogy mikor 2 órakor megnyitják a könyvtárat, ott álljon az ajtóban és kapjon megfelelő helyet, mert esztendőök óta naponta dolgozik valamit a thézisen. A doktorátus ott egészen más talán valamivel tudományosabb és doktoribb, mint nálunk. Míg a kikért munkákat várja, tréfásan elcseveg félvér barátjával, a Quartier Latin leghosszabb polgárával, akinek szép meleg két szeme van és titokban verseket ír, olyan parfümös verseket. A hosszú legénynek nem francia a neve s a napot Joséphine császárné szigetén, Martiniqueon látta meg, de azért izig-vérig francia, mert vérség kevésbé fontos, inkább az érzés és a tökéletes francia beszéd.

Lámpagyújtáskor rátekinzt az ifju az órára, felszedelőzködik és metron elrobog a város másik végébe. Cserkészcsapatot vezet, majdnem csapatparancsnok, a társadalmi elűs itt igazán nem lényeges, annál inkább a fiúk szeretete, a hozzáértés, a hazaszeretet, a vallásosság és elsősorban az élet derűs szemlélete. Hiába keresnök az összejövetelel a mi szokásos katonai fegyelmünket. Aki ezt várja, csalódik. De annál több és igazibb a kacaj, a nótázás és a móka még a komoly cserkészstudományok elsajátítása közben is.

Azután ujra a metron s most a Louvre-iskolába megy, ahol a jeles kutató rendkívül érdekes művészeti kérdéstről tart előadást. Ugy hirdetik, hogy a nagyközönség számára, de az egyetemi hallgató nem róstell oda elmenni, hiszen tanulhat ott és feltétlenül érdekes. Utjában bekukkant a Tuilériákban lévő Narancsházba, ahol jubiláris kiállítása van valamelyik nagy francia művészek. Feltétlenül látni kell, minden művel franciát érdekel az ilyesmi.

Előadás után hazatér, átöltözködik, a ruhája jólszabott, de nagyon egyszerű és nagyon finom. Vacsorához ül s most leveést kanalaz, ami jó ilyenkor este és megeszi az elébeadott hasonlóan könnyű ételeket. Gyarapodó könyvtá-

rába elrakja azt a néhány könyvet, amit délután böngészett ki az utcán az egyik könyvtár polcain. Éjjeli szekrényére teszi közülük azokat, amelyeket majd mostanában olvas. Ha elolvassuk e könyveknek a szerzőit, Mauriac, meg Colette és Gide nevét olvassuk s valami szépen illusztrált könyv is van ott Pi cassoról, meg a kubista művészetéről.

Ez este az Operába szól a jegye. Nem rossz hely, a harmadik emeleten, mert a negyedike csak proletárok mennek. A Nürnbergieket adják. Az ifjú még nem volt Németországban és egyelőre nem is készül odamenni, de azért ismeri Wagnert és tudja, hogy a francia és olasz daljátékok mesteri megszólaltatói most gyilkolják a német zenetítán művét. S jönnek sorra a felvonások s érzi a felgyülemelő sok hibát, azért kritikus faj gyermeke, s amikor elkövetkezik a jó Hans Sachs nagy solója a vargapatd mellett, nem tudja már magát tovább türtöztetni és amikor a művész befejezte énekét és a tapsokat várta, az ifjú hangosan odakiáltott a színpadra a harmadik emeletről:

— Rossz volt, nagyon rossz volt!

Az ifjút senki sem intette le, a rendező sem utasította ki, sőt itt is, ott is helyezeltek neki: A Monsieurnak igaza van. Rossz volt. Senki sem mondta, hogy az ifjúembernek a kötelessége, hogy hallgasson. Aztán a Nürnbergieket csak folytatták tovább és a ballet valóban művészi volt és az ifjú kedve csak a reggeli, örökké derűs volt.

Előadás után lakásához közel betért az egyik kis kávéháza s felhörpintett valami könnyű italkát, aminek édes illata volt s ezzel az izzal a szájában térdelt le szobájában kicsi görögös, franciastílusú Madonna-képe elé és elkészítette magában ennek a napnak így reggeltől estig a mérlegét. Semmi sem bántotta, semmi sem zavarta, elvégezte feladatát, amit előző éjszaka szabott meg magának, nem nagy alapaossággal, csak úgy nagy vonalaiban, de azért kellő határozottsággal és jóra való szándékkal.

Imáját is befejezte s széles ágyába tért. Gondolkodott, melyik könnyűvel alkassa el magát. Ugy érezte, hogy már fáradt, azért a legújabb Colette-regényt választotta s még átfutotta a Paris-Soir ötödik kiadását, aztán lecsavarta vilnyilampáját és hamarosan tiszta, nyugodt álomba merült. Ajkáról sem hamvadt el a derű és a vidámság mosolya.

Mi az oka ennek?! Talán csak nem a kipihenség, a könnyű ételek és az életnek finom és ledületesen egyszerű és nyugodt felfogása?!

## Sik Sándor.

Vajlok Sándor.

Nem tudjuk véletlen-e, vagy történelmi szükségesség-e az, hogy az egyes korok visszatérnek és alakjainak képmása ismét megjelenik. Ilyen jelenség Faludi Ferenc és Sik Sándor megegyezése is. Mindketten a nemzeti fájdalom idejében éltek, annak a papjai, tudósai. Sik Sándort is ugyanaz a műgond jellemzi, mint Faludit, és ugyanolyan irányú munkásság. Faludi is katolikus reneszánsz elindítója volt, de az Sik Sándor is, ki hangulat és formagazdagságával irodalmi ténnyé tette a lassan induló magyar kat. irodalmat.

Sik Sándor ennek az iránynak Harsányi Lajos mellett egyik legmunkásabb úttörője. Míg azonban Harsányi az egyszerű, vallásos érzelmek költője, Sik Sándorban az intellektuális és bizonyos fokig a misztikus líra indult el. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy nála az élmény a poeta dictus függvénye, hanem csak azt, hogy ő nem a spengleri értelemben vett alkotáshoz tartozik, hanem Przywarához. Az alkotás magyarázására kétféle tétel van: spenleri, vagy fauszti, mely ösztönszerű sodortatásnak, öntudatlan ténynek tartja és Przywaré, vagy apollói, mely tudatosságot is lát benne. Egyik érzelemben vett alkotást sem lehet aláértékelní tehetség szempontjából a másiknak. A mi felfogásunkhoz közelebb áll ez a második, mert ebben az esetben az író felelős alkotásaiért.



Sik Sándornál is minden élménynél van értelmi szín és cenzúra a formába teljesedés előtt. Azonban ez nála nem teszi vérszegénné az élményt, mint mondjuk Gyulainál tette, hanem csak annak sallangjait és pózait szedi le. Így abszolút művészi, minden zavarás nélkül kapjuk az élményt. A tudatosság vigyáz az élményterület kiterjedéseire és annak kiválasztására. Ez a tény azután őt az élmény olyan területére is elvezeti, melyet a fausztai alkotás alig-ha tudna érzékeltetni. Epen ezért ez művészi többlet. Gondoljunk csak Sik Adventjére, az adventi idők vemhes kódéré, a Sybillek istenszomjas sóhajára, hol ép a tudatos kiválasztás ad teret a költő érzéseinek.

Talán épen ennek a tudatos élményterületnek a következménye, időszerűsége, mely két irányban nyilvánul meg: a politikumban és szolidáris síkon. Sohasem elemez elvont érzéseket, hanem mindig időszerűeket, melyek úgyszólván a levegőben lógnak.

Megindulása a háború idejére esik és ez minduntalan meglátszik alkotásain. A háborús ember baját érzi az összes következményekkel, ennek nyomán az értelem és érzelem csatázik benne, míg végül e küzdelem Istenben kap kielégítést. Itt látszik meg vallásossága; az apró és nagy küzdelmekben Isten cél-szerűségét látja és a lét misztériumát kiérezti benne.

Politikuma, hazafias költészete, melyekkel a ma problémáiba kapcsolódik, új utat nyitott a katolikus költészetben. Új utat nyitott azonban szolidáris költészetével is. Ezen a téren Prohászka hatott rá legjobban, kitől átvette az apostoli hitvallás felelősségének tudatát, érzéseinek és az élet szépségeinek közvetítését. Önmagát, érzéseit belekapcsolja a közösség erejébe, saját érzései, reflexiói csak annyiban érdeklik, amennyiben bennük a nagy közösség gondolatát közvetíti. Tezi ezért azt, mert ő a kis ommizettek, avagy szürke tömegek szavának született:

Nem úri nyeket csiklandni jöttem:

A szó, amit szólni születtem:

Mindenki falatja, fekete kenyér.

És megmarad e tömegnek költője, bár tudja, hogy ide ritkán jut be sugár és hálátlan szerepe lesz:

Körülvettek az emberek,

Mohó, nagy, csattogó fogakkal,

Ebfalka módra, csapatostól

Bólingattak, az öklük rázták

És hátulról a fejemen

Végigvágott egy szennyes ostor.

Rendíthetetlen meggyőződésének erejével vállalja a munkába fekete kenyér osztását. A katolikumnak nagy feladatot ír elő, megmenti a nyárspolgár anyagias gondolkodású lelkét, a »nincsen Istenű« csavargót, a mai erkölcsstelen-ség szimbolumát, a barna lányt, ki »valóság mosolygó undorával beszél«. Ennek a jegyében üdvözlí az Egyházat, mely a szociális bajok megoldását Istenre veteti vissza. A mai felfogás megváltoztatásában keresi a megoldás lehetőségeit (s a kapitalista világ üzleti lelkiismeretének levetkőzésében).

Nem lehet elhagyni Sik Sándor jellemzésénél formaművészetét sem, mely vetekedik Babits Mihály zsonglörkedéseivel. Ezt természetesen nem a költőnek köszönheti elsősorban, hanem a tanárnak, kinek meglepően biztos irodalom ismerete nagyban hozzájárult kialakulásához. Persze a formaérzéklet sem tagadjuk le. A forma, az alliteráció könnyed csengése, a ritmus annyira fokozódik nála, hogy kezdi elveszteni közvetítő szerepét — különösen a hangok fonetikai felhasználására célok — és öncélúvá kezd lenni.

Sik Sándor sokoldalú munkásságáról nem kell külön megemlékeznünk. Ha cserkészkedik, értekezést ír, vagy drámát, mindig a költő agilitása hevít, az Isten országának magyar követe. Nincsen nagyobb célja hivatásánál, mint a korhadt moszatok közt élő embert segíteni, kiélni közérzését, sírni és nevetni vele, ki:

Úgy sírja fel az égiek felé,

A hulló ember végső sóhaját,

A csodaváró meztelen imát:

Mentsétek meg lelkeinket!

## Vers az anyáról és a szeretetről.

Egy életre valót énekeltem  
Az élő világról: a földről, tengerről  
kenyérről, családról,  
kavicsról, csillagról,  
emberről, virágról  
s most olyan jólesik rólad is szólni  
egy keveset.  
Nem a képmutató ember csinált könnye  
közt, de gondolni arra,  
(a gyermekélet iriss emléke ormán,  
hogy voltál, szeretted, megsimogattad  
a fejem; ha sírtam, dajkáltál  
és ennem adtál mikor megéheztem.  
Egy lobogó élet fátylát gyujtott bennem  
s most tart a tűz, míg Isten újja  
tesz-vesz más életet, más lángot oltogatra.  
Húsz éve múlt ezen a csendes estén,  
hogy felémintett  
kihűnyő szemed  
s a gyermekemlék gyülő parazsánál  
könnytelenül, szent vágyakozással  
idézetlek szépen.  
Mert por vagy és hamu  
s mégis szólhatok rólad,  
mint édesanyámról.

Szólhatnálak minden nyelveken,  
mert anya vagy; elevenen holtan,  
te minden emberek édesanyja vagy.  
Nekem is az voltál  
s míg tiűnő életem köreit bejárom,  
az maradsz.  
Kis bánáti falu temetőjén  
nehéz, fekete föld takar;  
de apró asszonyi csontod pihenhetne  
akár a szibériai hó alatt,  
akár a Szahara forró homokján,  
vagy az indiai kenyérfák tövén,  
te anya maradnál:  
szívünket dobbantó holt anya.  
Csontjaid felett a tenger énekelhet,  
gúla rejtegethet,  
mumia takarhat,  
minden időkig elsz a szeretetben;  
a szeretetben örökre élsz,  
mert anyát szeretni erős szeretet.  
Erősebb fegyvernél,  
erősebb halálnál,  
erősebb népeknél,  
erősebb mindennél,  
az anyaszeretetben egy erős Isten  
él. . .

Fekete Lajos.

# A szövetkezeti mozgalom és kisebbségi ifjúságunk.

Hantos László.

A gazdasági válság nehéz éveiben mint Damokles kardja lebeg ifjúságunk előtt az elhelyezkedés kérdése. Az állami hivatalok a végzett magyar főiskolások előtt nagyon nehezen nyitódnak meg, kevés végzett magyar intellektuel tudott magának helyet csikarni a csehszlovák állami hivatalokban. A középiskolából kikerült fiatalság legtöbbször nem tudja, hogy mihez kezdjen, hova menjen. A legtöbbje tanítónak megy, hiszen még talán itt a legkönnyebb az elhelyezkedés. Figyelemmel kísértem osztálytársaim elhelyezkedését, további tanulmányainak menetét. 1928-ban érettségiztünk, tehát még akkor, mikor az elhelyezkedés kérdése még az állami hivatalokban sem volt ilyen nehéz probléma. Mégis az osztály több, mint 50%-a tanítónak ment. A többi legtöbbször szabad pályát választott, orvosnak, ügyvédnek készül. Figyelemmel kísértem távolról is a mi kisebbségi fiatalágunk útját, bizony sajnálattal néztük az akkori szétosztódást. Világszemléleti kérdések egváldalúan kötötték le s szinte teljesen megfelejtkezett gyakorlati kisebbségi problémáinkról. Az ifjúság érdeklődése azóta megtalálta a kapcsolatot az elmélet és gyakorlat között s ma őszintén érdeklődik már a kisebbségi élet gyakorlati problémái, így a szövetkezeti mozgalom iránt is. És ez is helyes. Mert szépek és minden esetre nem feleslegesek az elméleti töprengések, de az ember a földön él, ahová bizonyos mértékben a materializmus is köti. Nem értek itt semmiféle elméleti vagy eszményi materializmust, csak keresztény alapokon való élni akarást, egy kis élelmességet és egy kis realizmust a nehéz évek tülekedő versenyében.

Vannak olyan gazdasági egységek a szlovenszkói magyar kisebbségi életben, amiről — sajnos — a mi főiskolás ifjúságunk egyrésze vagy egyáltalában nem tud, vagy ha tud is, nem érdeklí közelebről. Igaz, hogy még a fejlődés kezdetén van a mi szövetkezeti mozgalmunk, még messze vagyunk a nyugati államok szövetkezeti életétől. Hollandiában és Belgiumban láttam azt a nagyszerű gazdasági berendezkedést, amely nagyon sok fiatal, egyetemet végzett embernek kenyeret ad. Hollandiában külön szövetkezeti főiskola van, Belgiumban pedig a louvaini katolikus egyetemen külön tanszéke van a szövetkezeti tudományoknak. A louvaini egyetem hittudományi karán kötelező kollégium a szövetkezeti jog és politika, a kikerülő papság tehát szövetkezeti szellemben nevelten kerül ki a szemináriumból. Sőt a teológusok zöme a mezőgazdasági karra is beiratkozik, hogy a falun nemcsak lelki, hanem gazdasági vezető is lehessen. Magyar viszonylatban a budapesti közgazdasági egyetemen kötelező tárgy a szövetkezeti politika és ügyvitel, az innét kikerült közgazdák közül nagyon sok helyezkedet el a szövetkezeti életben.

Most volt Budapesten a Magyar Szövetkezetek Szövetségének szövetkezeti tanfolyama, melyen Antal István dr., a miniszterelnökség sajtófőnöke bevezető előadásában is az ifjúságnak a szövetkezeti mozgalomhoz való kapcsolatáról beszélt. Ebben a szellemben szeretném ismertetni keresztény főiskolás fiatalágunkkal azt a mozgalmat, mely, ha azonnal nem is, de idővel nagyon sok keresztény fiatalembernek megadhatná a mindennapi kenyeret.

Jogilag azt hiszem tisztában van mindenki a szövetkezeti mozgalommal. Az a baj a mi keresztény társadalmunkban, hogy nem fogják fel a szövetkezeti mozgalom gazdasági erejét, azt az erőt, mely a falu népét nem egyszerűmentette már meg a gazdasági leromlástól, s amely sok esetben olyan kultúrális gépontokat teremtett a falu életében, hogy ámulattal szemléli mindenki, aki a falu életét figyeli. Nagyon sok faluban a szövetkezeti ház a magyar kultúra vára is egyuttal, helyet kap itt a dalárda, a műkedvelőkör, itt találkozik a gazda az iparos a falu intelligenciájával, itt beszélük meg a falu életét érintő kérdéseket.

A főiskolás ifjúság beállítottsága a szövetkezeti mozgalommal szemben kettős irányú. Az egyik az ifjúság elhelyezkedésének problémája, a másik az a kérdés, hogy az ifjúság mit lásson a szövetkezeti mozgalomban, miként tisztázza a maga viszonyát az új kor e hatalmas eszmeáramlatával szemben.

A szövetkezeti mozgalom okszerű kifejlesztése gazdasági és társadalmi életünk még műveletlen, szűz alajú területeire leendő intenzív bekapcsolása az új magyar generáció egész rajának elhelyezését teszi lehetővé. Ma nálunk úgyszólván csak a fogyasztási és hitelszövetkezeti hálózat fejlődött ki. Sok olyan terület van még gazdasági életünkben, amely még szűz és töretlen, melyek még egyelőre mentesek a szövetkezeti beavatkozástól. A szövetkezeti mozgalom előtt oly perspektívák tárulnak fel, tehát amelyek az új magyar generáció elhelyezésére óriási új munkaterületet kínálnak. Nálunk azok a szövetkezeti ágak, amelyek a külföld országában már hatalmas arányokban léteznek, még vagy egyáltalában hiányzanak, vagy még kicsi gyerekcipőkben járnak. A termelő — és értékesítő szövetkezeti mozgalom még csak most indul, ennek fejlődési lehetőségei beláthatatlanok.

A szövetkezeti életben elhelyezkedő ifjúságnak azonban nem szabad úgy látnia a szövetkezetet, mint munkaalkalmat nyújtó munkaadót, ebben a jogviszonyban több az erkölcsi, mint a jogi tartalom. Az ifjúságnak tisztában kell lennie azzal, hogy a szövetkezeti mozgalom az általános gazdasági és társadalmi fejlődés megnyilvánulása, hogy a gazdasági fejlődés iránya a szövetkezeti megoldás felé halad, (irányított gazdálkodás keretében) mert az ember lelki és erkölcsi ruházatához közelebb álló gazdasági rendnek kell elkövetkeznie. Egy olyan rendnek, melynél a pénz maga nem cél, csak eszköz és amely rend a gazdasági élet urává az embert teszi. A szövetkezeti eszme etikummal tölti meg a gazdasági életet és a gazdasági munkát az ember felszabadítására és nem az elnyomására üzi. Ez a szövetkezeti gazdasági rend, ez irányban halad gazdasági életünk iránytúje.

A végső fejlődési fok, amely felé gyorsan halad az emberiség, nem lehet más, mint olyan gazdasági rend, amely a maga organikus felépítésével minden dolgozó ember számára az elérhető legnagyobb jólétet biztosítja, anélkül, hogy cserébe mindezért az ember lelkiségét, személyiségét és gazdasági szabadságát kérné áldozatul. Ez a szövetkezeti gazdasági rend általános emberi szempontokból megközelíti a keresztény ideálokat, egyben azonban megoldja azokat a feladatokat, melyeket a kisebbségi élet sok keserves baja, a magyar kisebbség szolidaritása és gazdasági életének jobbrafordítása tűz ki célul. Itt azután helyet foglalhat, kell, hogy helyet foglaljon a főiskolát végzett magyar kisebbségi ifjúság.

Igaz, hogy ehhez felkészültség is kell. Nem elég az, amit az egyetemen tanulunk, a világnézeti eszmeclerek és viták mellett intenzíven kell gazdasági kérdésekkel foglalkoznunk. A szövetkezeti mozgalomnak ma már olyan hatalmas irodalma van, hogy minden tudományszomját ki tud elégíteni. A német egyetemek gazdasági fakultásain mindenütt helyet kapott a szövetkezeti tanzsék, könyvsorozatok jelennek meg a szemináriumok kiadásaiban, tudományos alapokon boncolgatják a szövetkezeti mozgalmat. De magyar nyelven is sok tudományos mű jelent már meg. A budapesti közgazdasági egyetem világhírű szövetkezeti professzorai, dr. Czettler Jenő és dr. Ihrig Károly már megvetették a magyar szövetkezeti irodalom alapjait. Ideje pedig van annyi a mi főiskolás ifjúságunknak, hogy a népe és jövőjét érdeklő gazdasági dolgokkal is foglalkozzék. Igaz, hogy az egyetem is elég elfoglaltságot ad, hiszen nyelvi nehézségekkel is meg kell küzdenie a magyar főiskolásoknak, de erre is jutna idő. Vannak szemináriumaink, tessék itt gazdasági kérdésekkel is foglalkozni, hívjunk szakembereket, akik szívesen tartanak előadást az ilyen összefüggéseken.

A Prohászka Körök feladatának tartanám, hogy a keresztényi ideológián felépülő gazdasági rendnek az egész magyar fiatalság körében való ismerteté-

sét is tűzze ki céljául, foglalkozzék a szövekezeti mozgalommal, amely talán rövid idő múlva olyan helyzetben lesz, hogy sok szellemi munkanélkülinek tud majd kenyeret biztosítani. Szövetkezeti életünk vezérei részéről meg van a jóakarát és a jóindulat az ifjúság iránt, ide mindig kellenek új erők, akik kellő felkészültséggel állanak majd a keresztény gazdasági rend és kisebbségi életünk kulturális várai védelmezőinek sorába.

## S Z E M L E

### MIÉRT FORDULT A KOCKA SPANYOLORSZÁGBAN.

A spanyol átalakulás sokkal nagyobb mértékben mint bárki is hihette volna, mutatott rá arra a nagy szakadékra, amely a marxista kormány és a spanyol nép többsége között tátongott. Akik nem ismerik a spanyol történelmet, különösen az elmúlt évtizedek eseményeit, azok nem nagyon tudják megérteni, hogyan fordulhatott meg a kocka aránylag így rövid idő alatt azoknak az erőknek javára, melyek ellen látszólag maga a spanyol nép lázadt fel a baloldali forradalom kitörésekor. A szociálisták és radikálisok két olyan ponton buktak meg, amely évszázadok óta tengelye a spanyol nép gondolkozásának. Az egyik a katolikus vallás, a másik pedig az agrárprobléma. Egész Spanyolországban a mezőgazdasági termelés Galicia és Ausztria kivételével latifundiumokon nyugszik. E két tartományban nem volt arab uralom és a birókelesztés itt aránylag megfelelő. A spanyol nagybirtokok átlagos terjedelme az ötezer katasztrális holdat is meghaladja. A mezőgazdasági munkásoknak a »bracero«-nak sorsa elfogulatlan külföldi figyelvek szerint olyan volt, mely a világon senkiéhez nem hasonlítható. Ezenkívül a munkaadók, különösen a nagyiparban tarthatatlan pozíciókat védelmeztek. Primo de Rivera diktatúrája előtt csak magában Barcelonában 160 munkaadót gyilkoltak meg az anarchista szervezettek. A latifundium aránytalan fejlettsége Spanyolországban is ép úgy, mint Magyarországon a török hódoltság maradványa. A bracero helyzete állandóan súlyosbódott. A régebbi, patrarkálisan

kezelt gazdaságokban azelőtt jobb volt a sorsa, azonban fokozatosan szolgáltatták ki a liberális kapitalizmus és a feudalizmus könyörtelen kiszípolozóinak.

A marxizmus jól számított, amikor az ipari munkásságon kívül, amelyet Moszkvából pénzelték, az agrárlakosságra helyezte a fősúlyt s a forradalom kitörése után valamennyi kormány az igények halmazával borította el a mezőgazdaságot. A kormányok a reformrendeletek egész sorozatával jöttek, az agrártörvény azonban csak hosszabb vajadás után született meg és mire kivitelre kerülhetett volna, a munkanélküliség óriási lett, az adók nem folytak be, a mezőgazdasági hitel pedig bedugult. A parasztság, az agrárlakosság, amely tradíció ellenére örömmel fogadta a forradalmat, lassankint látta, hogy csalódnia kell. Az egész esetre jellemző Casas Viejas falu esete. A lakosság türelmesen várt, napról-napra ünnepelte az új urakat. Am a helyzet nem változott. A latifundiumok megmaradtak körülötte s mikor kérdést intézett képviselőihez vezetőihez, azt a választ kapta, hogy az uraknak Madridban sok a dolguk, várni kell.

A casas viejasi parasztszok vártak is és egyelőre nem igen hallgattak a szomszéd faluból átjött agitátorokra, akik a comunismo libertariot hirdették. Az első esetben még ki is dobták ezeket az agitátorokat. Hónapok multával azonban a comunismo libertariónak itt is akadtak hívei, akik nem mulasztották el, hogy zavart ne keltsenek. Az újdonsült köztársaság pedig, épp úgy, mint mindenütt, rendőri kérdéssé deg-

radálta az esetet. Csendőrséget vezényeltek Casas Viejasba és egy szép napon sortűzet adtak a tömegre. Az anarchisták közül senki sem halt meg, mert azok szokás szerint idejekorán elmenekültek. A falusi nép egyszerű és ártatlan tagjai pedig ott maradtak vérükben fetrengve. A vizsgálat természetesen legnem állapított meg semmit. Hónapokig folyt és Casas Viejas elvége csak egy falu. Az agrárkérdés lángaborította Spanyolországot. A mezőgazdaságot nem érdekelte a Barcelónában, Madridban, Sevillában székelő intellektuális anarchisták és szocialisták ideológiai fűtyült a világorradalomra és mind gyanúsabb szemekkel kezdte nézni azokat, akik a kolostorok ellen vezényelték, s azért meg sem fizettek.

A másik súlyos probléma, amelyen a szocializmus Spanyolországban elbukott, a katolikus vallás. Spanyolországot száz százalékban katolikusok lakják. S ha a nép bizalma megrendült papjaiban, ez csak azzal gyarázható, hogy sok helyen a magas klerus nem tett eleget a szociális kívánalmaknak s minden aktivitást a legkisebbre csökkentett. Ugyanakkor az alsó papság helyzete igen rossz volt. Ahol a nép szegény, a papok még a mezsei munkát is el kellett végezni. A papság száma elegendő lett volna, de eloszlása szerencsétlen volt. Sokan helyezkedtek el jól jövedelmező stallumokban és így a jó erőket nagyszámban elvonták a pasztorációs feladatok elől. A rendek mesés vagyonáról keringő hírek azonban csak aljas legendák voltak. A szemináriumok szegények és a hisz egyházmegyék mellett hiányoztak a központi papnevelő intézetek. A papság nevelése nagyon korán elkezdődött s ez a világtól elzártság egyik oka volt, hogy mentalitásban és a praktikus beállítottságban elszakadtak a világi intelligenciától. Szellemes volt Ortega y Gasset megállapítása, aki azt mondotta, hogy úgy látszik, hogy a spanyol katolicizmus lemondott jövőjéről. A helyzet azonban még sem volt ilyen súlyos. Az élők mindenütt működtek s csak arra vártak, hogy ki tudja fejteni magukat egész teljességükben. A baloldali forradalom mindenestre a népből jól előkészített talajt talált, hiszen a tömeg könnyen ítél a látszatok szerint és

hamar elfeledkezik arról, mit köszönhet a katolicizmusnak.

Amint a baloldali urak uralomra jöttek, fokozatosan indult meg a nép kiábrándulása. A kolostorok lángjánál meglátták, hogy nem az ő érdekükben történt a forradalom, s hogy csak eszközök a démoni erők kezében. Különösen hozzájárult a kiábrándításhoz, hogy a baloldali forradalom után kapott nagy erőre Actio Catholica Nemzeti Propagandistórium. Ez a szervezet a ma sokat szereplő Accion Popular, azonkívül az agrárpárt és a katolikus facisták atyja. 1909-ben alapította egy Ayala nevű jezsuita páter az ACNP-t azzal a céllal, hogy a propagandistákat a nép közé küldi ki. Eleinte nehezen ment a dolog, de Ayala mellett hamar akadt világi vezér is egy Herrera nevű emberben. Herrera ma a hivatalos spanyol katolikus akció világi feje, egyik legnagyobb hatalom az országban. Fiatal korában lépett az ACNP kötelekébe s óriási szervező erővel, nagy szóközi készséggel, személyes bátorságával tömegeket nyert meg magának. Ők alapították a Cortezben és Gil Robles egyes római nézetek szerint a világ legjobban szerkesztett, de mindenestre legnagyobb példányszámban megjelenő katolikus napilapja. A propagandisták száma ma már eléri a nyolcvan—száz ezret, az El Debate példányszáma a milliót s az Accion Popular, mely az ACNP politikai formációja a legnagyobb politikai párt Cortezben és Gil Robles egy szavától függ a parlamenti állomány formája sokminden egyéb sorsa. Gil Robles is Herrera állította erre a pozícióra. A pártvezér 32 éves. A spanyol választásokon övék volt a legnagyobb siker, de ők is áldoztak a legtöbbit. Fiatal emberek, nők, papok az ország legelégletesebb helyeit is fölkeresték nemcsak közvetlenül a választások előtt, hanem a forradalom óta úgyszólván mindennap. Ha olvastunk arról, hogy az anarchisták itt-ott klóttek valakit: az Accion Popular emberai voltak. Az Accion Popular a nagy sikert annak köszönheti, hogy a legnagyobb súlyt az agrárkérdésre, a modern közigazgatásra s az erkölcsi újjászületésre fektette.

Amikor a nép rájött, hogy a kormány nem elégszik meg azzal, hogy kiüldözi a szerzetesrendeket, hanem vérig sértik

a katolikus öntudatot: észbekapott. Azana volt miniszterelnök ugyanis egy alkalommal úgy nyilatkozott Avilai Szent Terézről, az egyház egyik legnagyobb szentjéről, hogy Szent Teréz az ismét híres spanyol tudósna. Az ilyen guncy-lódások visszafelé sülték el s mire a kormány észbekapott, a népindulat elsöpörte. Sokan azt szerették hangoztatni, hogy a spanyol választások sikerét a nők biztosították. Valóban igaz, hogy a spanyol nő megtette kötelességét s apácák is szavaztak. Ellenben a jobboldal mindent lenyügöző többséget csak úgy szerezhetett, hogy a spanyol nép melléje állt: Csodálatos katolikus reneszánsz az ami az Ibériai-félszigeten megindult. Az Action Populár, az agrárpárt és a katolikus fasciák (akik nem tévesztendőek össze a Primo de Rivera fiának fascista pártjával) nem foglalkoznak az államforma kérdéssel és szigorúan XI. Pius pápa enciklikájához tartják magukat, aki a spanyol viszonyokra vonatkozva is leszögezte, hogy az egyház nem tördik az államformával.

Az Action Populár erejét mi sem mutatja jobban, mint az, hogy úgyszólván hetek leforgása alatt a pár hónappal még ellenséges néphangulatra támaszkodva kicsikarta a remegő kormánytól az egyházellenes törvények nagyrészének fölfüggesztését. Spanyolországban sok forradalom volt már, amelyek nagyrészét a nép temperamentumával lehetett magyarázni. Ami most történt, mindennél elhárározóbb s mint tanulságot azt mutatja, hogy ahol a marxizmus meg akarja valósítani elveit — sehol sem képes rá.

#### A. Zs.

### LETELEPÜLNEK MAGYARORSZAGON A PALOSOK.

Közel 700 esztendő suhant el azóta a magyar történelemben, amióta boldog Özséb esztergomi kanonok szerzetesrendbe gyűjtötte a Bakony és Pilis, a Börzsöny és Bükk vadonjaiban elszórtan élő remeteket. Hét század avarja lepi azóta a pilisi hegyekben épült Szent Kereszt romjait, amelynek hajdan büszként ivelődő falai mögöl Reme-e Szt. Pál népes családja zsolozsmái szüremledtek szerteszét a Pilis penombrás völgyeibe.

Az azóta fölhajnalodó és lealkonyodó századok látták e népes család terjeszkedését, virágzását; láták, mint rak a szentistváni birodalom 170 pontján Örhelyet a keresztény kultúrának, mint ajándékoz soraiból a nemze nek Fráter Györgyöket, az első bibliafordítót; Eáthori Lászlót, Széchenyi Pált, a kalocsai érseket, Anyos Pált Versegly Ferenget, Virág Benedeket, neipezsdülő ir dalmi életünk első jeleseit s neveltjeiből országnagyokat.

Ide s tova azonban már másfélszáz esztendeje, hogy a valamikor hat rendtartományban (magyar, osztrák, isztriai, sváb, német és lengyel) szerteágazó pálos működést megbénította a «kalapos király» egyetlen tollvonása.

De Krakko és Czenstochowa a hatalmas birodalmú Nagy Lajos király neves nádorispánja; Opuliai László alapítása, 1384) erős fészeknek bizonyult a fehércsuhás pálosbarátok számára. Híven megőrizte Boldog Özséb családja maradék hajtását, fényes századok kicsiny töredékét.

Hányan és hányan próbálták már az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend visszahonosítását? Ki emlékeznek már Scitovszky primás próbálkozására, 1866ban, vagy a nagylévárdi plébános, Melisek Adolf törekvéseire? Maga Vaszary hercegprimás is sikertelenül kísérletezett Szentkeresztben visszatelepítésükkel és hasonló eredménnyel végződött legutóbb Zichy Gyula gróf, kalocsai érsek 1923-ban történt pálos kolostor alapítása a Mecsek alján: Pécsen.

Néhány esztendeje azonban Budapesten, ahol a Szt. Gellérthegy oldalában tátongó barlangból új templomot formált a háború után megindult vallási renaissance, kolostort kezdett építeni a főváros. Ujra megindultak a tárgyalások, amelynek eredményeképen májusban hazaköltöznek — immár véglegesen — Boldog Özséb magyar utódai. Május első felében indul gróf Zichy Gyula érsek vezetése alatt nemzeti zaráncoklat Czenstochowába, hogy magával hozza azt a néhány rendtagot, akik száznegyvennyolc évi szünet után folytatni fogják a megszakított magyar pálos életet.

Két helyütt telepednek meg egyidejűleg, a budapesti gellérthegyi kolostorban és Pécsen, ahol ujoncházuk épül.

Május második felében lesz Budapesten kolostoruk felszentelési ünnepsége.

Czakó József.

**EMIL B. LUKÁČ** szlovák költő egy an-két alkalmából, melyet a cseh nyelvű *Cin* folyóirat rendezett arról, hogy a cseh és szlovák írók melyik három könyv csehre fordítását tartják kívánatosnak, a kiváló magyar irodalmi alkotások csehre való fordítása mellett szállott síkra. Nyilatkozatában rámutatott, hogy Szabó Dezső. Segítségére az egyetlen magyar regény, mely néhány régebbi Jókai és alkalmi fordítás mellett a magyar literatúrából a cseh közönséghez is eljutott. Az író szerint a sok fölösleges és jelentéktelen fordítás helyett a »közeli s művészi szempontból erős és érdekes« magyar irodalmat kellene a cseh közönséghez eljuttatni. Ez művészeti, általános kulturális és politikai szempontból egyaránt fontos. Lukáč elsőnek, Ady, Babi's, Móricz, Tabáry egyes műveinek a fordítását ajánlja. Bár E. B. Lukáč indoklásában politikai szempontokat is említ, a mi részünkről az egyetlen szempont, melynek alapján örömmel üdvözljük Lukáč nyilatkozatát: az egymást megismerés és az életből következő egymást megbecsülés előkészítése.

A »MAASBODE« (a legnagyobb holland kat. napilap) czept. 14-iki számban a legutóbbi hollandiai népszámlálással foglalkozik és igen érdekesen hasonlítja össze a nemek stitistikáját. Hollandiában több a nő, mint a férfi. Az arány: 1013 : 1000.

A katolikusoknál 1000 férfire 1012 nő esik; a holland reformáltaknál 1034 nő; a reformátusoknál 1051; a keresztény reformáltaknál 1075; a zsidóknál 1085; a lutheránusoknál 1268; a mennonitáknál 1361; a remonstratusoknál 1501; egyébnél 1139; a felekezetenkülieknél 865.

Ehhez a Maasbode a következőket fűzi: amint látjuk, csak a katolikusoknál van meg a normális arány férfi és nő hívek között. Az összes felekezet női felesleggel rendelkezik, kivéve a felekezetenkülieket. Ez ugyanabban a körülményben leli magyarázatát, amiért pl. Franciaországban annakidején az a nagy férfiaposztázia bekövetkezett, t. i. a természetfelettinek ellimonádésításában, megalkasztásában, amit Huysmans

állított anyyra pellengére az »En Rotte« és »La Cathédrale«-jában, mikor kora egyházi művészetének és irodalmának elnököltése ellen oly élesen kikelt. A XVIII. és XIX. század francia katolikusságának ezek a szimptomái, melyek annyi bajt okoztak, most a protestáns egyházakban létszámuk újjáledni és főképpen a kis felekezetekben. A protestáns férfiak egyháznak hátal fordítanak, úgy hogy a női túltengés egyre nő. A nagyvárosokban ugyanez a jelenség a katolikusoknál is megvan, pl. Rotterdamban 1000 férfire 1069 nő esik, Amsterdamban 1154, Hágában 113. vidéken ellenben az arány éppen fordított.

**EGYHÁZ ÉS AZ EUGENETIKA.** A Schönerer Zuckunfban P. Peter Schmitz érdekes tanulmányt közölt az Egyház várható állásfoglalásáról az eugenetikai házassági akadályokkal szemben. A cikkirő abból indul ki, hogy az Egyház állít akadályokat, de csak olyan körülményekre vonatkozóan, melyek képtelenek teszik a házaseleket a házasság céljának elérésére. Ez nem joga, hanem kötelessége is. Az érvényben levő házassági jogból ilyen eugenetikai akadályoknak lehet tekinteni a vérrokonok közti házassági tilalmát. Ezt a kvalitatív szempontból jelentős akadályt azután jogos alapon lehetne kiterjeszteni a fogyatkozások egyéb válfajaival kapcsolatban is. Itt számba jöhetne a nemi betegségek több válfaja, mely nemcsak a gyermekek, hanem a felek békés és harmonikus együttélésének szempontjából is veszélyeztetné a családot. Olyan betegségek, melyek életfogytig tartó elkülönítést, vagy elzárást követelnek, szintén alapjai lehetnének a bontó erővel bíró tiltásnak. Használó hatással bírhatnának az olyan körülmények is, melyek ellentétben állnak a házasság szentségével, pl.: szexuális aberrációk, vagy olyan betegségek, melyek ragályosak vagy meddőségre vezetnek.

Tehát új akadályokat akár az eugenetika alapján is lehetne felállítani. Természetesen tudni kell, hogy a már egyszer érvényesen megkötött és konzummált házasságot az isteni törvény erejénél fogva semmiképpen sem lehet felbontani.

Az Egyház egyébként itt vár. Van ideje . . .



## F I L M.

**A VOLGA LANGOKBAN.** Puskin novellája után készült francia hangos film. Szép és jó film. A cseh sajtó telekürtölte a világot, hogy hazai produkció, amelynek azonban csak annyi köze van csehszlovákiához, hogy itt forgatták. Különbözik a színészek mind idegenek. A darab egy álcáról szól, aki Azziai-Oroszországban mint igazi cár lép fel s magának követeli a hatalmat. Hordái vad kegyetlenséggel pusztítanak mindent, végül is azonban a fegyelmezett katonái haderő diadalmoznak a hordák felett. Az álcár elbukik s gúnyos fölénnyel megy oda, ahová oly sokat küldött: az akasztófára. A háborzongató kegyetlenségek és borzalmak mellett egy kedves és — úgy látszik, hogy a mai úgynevezett »jó« filmeknél elengedhetetlen kellék egy — szellemi idill teszi hangulatossá a filmet. A film tulajdonképeni értéke a tökéletes színészi alakításokban rejlik. Különösen az álcár szerepét játszó mongol színész: V. Inkisinoff játéka tökéletes. De a többi, különösen a kisebb epizód szerepek alakítói is nagyon jók. Olyan film, melyet érdemes megnézni.

M. J.

**DON QUIJOTE.** Legnagyobb értéke ennek a filmnek, hogy visszaállítja eredeti mivoltába Cervantes halhatatlan ember-típusát, melyet az »átdolgozás«-sal operáló polgári gyermekiradalm paprikajancsivá torzított. Pabst a rendezésben, Saljapin az alakításban nagyszerűt alkotott. Van egy pár jelenete, mely úgy szólván felülmúlhatatlan. (Szélmalom-harc, a gályarabok kiszabadítása, Don Quijote halála.) A kiserőzene is elsőrangú a maga nemében; kiemeli a dráma groteszkjét s elmondja azt, amit képpel és mozgással nem lehet elmondani. A múlt évek egyik legszebb filmalkotása.

(S.)

**AZ Ő UTOLSÓ ÉJSZAKAJA.** Az első európai svéd film. Tárgyát az orosz- finn szabadság háborúból vette, melyet mélységen egyszerű lélekkel itatott át. A szerelméért hazáját eláruló finn utolsó éjszakájáról szól a film. A szerelmes legény vívódásain, megtagadtatásán vezet keresztül, mindig művészetesen megragadó valósággal. Nagy lelki ellentéteket old meg, azonban rendezője

mindenben volt annyira eredeti, hogy lélekteni bukfenecre nem szorult rá. Külön érdeme, hogy az orosz lélek egyszerűségét és bájos bárdolatlanságát, a finnek hüvös előkelőségét, mérhetetlen szabadságszeretetét hűen adta, bár mi — tekintve, hogy az első svéd film — a svéd népies, vagy népi jelleget szelctük volna látni és a svéd jellem megnyilatkozását tettekben. Technikájában kissé megtűzta a német filmek aprólékosságait, sok semmitmondó képet hozott, mely a hangulatot és beleélést minduntalan gyengítette és zavarta. Az első svéd film tehát jó benyomással volt ránk és ennek jegyében várjuk az újabb svéd filmeket.

(V. 3.)

**A KIS KIRÁLY.** Ebben a mesefilm-ben több a valóság, mint az összes szerelmi drámákban, melyek most futnak a világpiacon. A gall szellem dicséretére legyen mondva, a néző egy-két óra belesiesik a mesék örökkévaló igazságai-ba és a gyermek lélek felnőtteket megszegyenítő mélységeibe és nem tudja elfelejteni annak a tíz éves fiúnak a vergődését, aki mint áldozat a felnőttek önzésének és rosszaságának az oltárán, kétségbeesetten törtet a természet által beleoltott jó tulajdonságainak és ösztöneinek kielégítése után. A gyermek, akit védjeggyé akar tenni az elnyomás a maga aljasságára, az anyját keresi, a támadóját akarja megvédeni, aki gyilkosságot kísérel meg ellene, bocsánatot kér az ellene ármánykodó minisztertől, hogy a lekvárt, amit meg kellett volna ennie, a zsebébe öntötte. Ha valami, úgy a a gyermek pellengérezzi ki a felnőttek nagyképűségét, mondva csinált és szörnyű »igazságait«. Magam részéről legalább is ennél a filmnél értettem meg igazán, hogy miért mondta Krisztus: »Legyetek egyszerűek, mint a kicsinyek!«

A film technikai része is elsőrangú. Nagyon ügyes és egyben mély gondolat van abban, hogy régies, meszerűen groteszk környezetben modern ruhákat és modern arcokat vonultat fel, mintegy leméri a modern embert a mesék örökkévaló igazságainak mércéjén. A szereplők nem is játszanak, hanem élnek. A néző csodálkozva kérdezi, hogy hol veszik a franciák ezt a sok ismeretlennevű színésztehetséget. A film technikai és tartalmi részéről még so-

kat lehetne mondani, mert egész rajtát kavarja fel a gondolatoknak. A nézősö-hajtra kel fel a mozsizékről: hiába', ma már csak a meséből lehet igazsá-got tanulni. Vagy talán m i n d i g úgy volt? (S.)

## Prohászka mozgalmak.

### Brünn.

Folyó iskolaévünknek első részét a megalaku-lás és az ezzel kapcsolatos tekintélyes munka töltötte be. Tagösszejeveleink rendszeresek vol-tak és pedig minden második héten egy összej-övetelről számolhatunk be. Eddigi tevékenységünk természetű célludatossággal történt, minthogy mindig egy ragaszkodtunk az általunk még az év elején összeállított munkatervhez, mely főbb vo-léseiben szerencsésen egyezik P. K.-ök egységes, legújabb kiadott országos programjával. Janu-árban örvendetes hír jött számunkra s ez: alap-szabályainknak a hatóság által való jóváhagyása és egyesületünk jogi létezésének engedélyezése volt. Ezen eredmény meglénkbb fokozta munka-szeretetünket és hatalmas, becstelens öntudattal állított bennünket minden kérdéssel, környeze-tünk részéről való mindig támadójellegű közle-veléssel szembe. Februárban nem mulasztottuk el, hogy Prohászka O. püspökünkről átfogó tsm-teretést ne adjunk. Ugyanezen hónapban meg-tartott brünni diákösszetalálkozón is szintén hivatalosan képvisel'ettük magunkat az országos Prohászka Körök egységes csoportjában, Pfeiffer Miklós dr. kanonok a Prohászka Körök egyházi tanácsadója számunkra (márc. 2-4-ig) három napos lelkigyakorlatot tartott. Ez volt az első eset, hogy Brünnben a magyar főiskolások lelki-gyakorlatban részesültek. Márc. 5 én egyesületünk nevében Kupka J. dr. brünni püspök urnál tisz-telegtünk s magyar testvéreinket szíves jóindu-latába ajánlottuk. Eddig minden tagösszejevete-lünket állandó helyiség híján diáklakásban tartot-tuk meg. Újabbban azonban a Minorita rendház-ban állandó helyiségünk van, hol minden héten egyszer gyűlésünk iaejére számunkra nyitott az ajtó. Márciusban, míg a tagok szétszállingózása előtt, tartottunk egy tagösszejevetelt, melyen előadást tartottunk a Korporációs eszméről; utána terjedelmes eszmecsere volt. Jelen helyze-tünk szép kilátást mutat. Konzolidálódtunk min-den tekintetben; Ezek után számunkra más nem marad hátra, mint a csendes, de alapos és kép-zett, nívós, ernyedetlen felkészülés a munkára hitünk és népünk boldogulása érdekében.

Sz. F.

### Pozony.

A kör zavartalanul valósítja meg munkatervét, melyet az év elején meghatározott. Ennek az egész évi időközt felülről munkatervnek jan. és februárban irodalmi és pedagógiai részét tárgyal-tuk meg a köv. előadások keretében. Csiszátka öszej: A pedagógia és szocializmus címmel adott elő, Dallos Géza: Az ifjúság nemi életvé-deiséiről érkezett. Az irodalmi részben Vajlok Sándor a modern magyar irodalom irányait ismer-tette. E részhez csatlakozott Kovács István elő-adása is, ki az egykörtől tartott előadást. — A kör tagjai ezen kívül jelentős munkát fejtettek ki a MAKK keretében is előadások és szemináriumi munkák alakjában.

V. S.

## A nagyszombati Magyar Egyháziroldalmi Iskola munkájából.

Az első félévi vizsgák után a M. E. I. újabb lendülettel indult munkának. A gyűlések válto-zatos tartalmából (beszédék, felolvasások, szava-latok, zeneműmók (Túry L., Varjú V.) a követke-zőket emeljük ki: Minden gyűlés kezdetén pro-gramszerűen elhangzott egy-egy 10-12 perces prédikáció. Prédikálni minden tag köteles. A gyű-lések további részét a legkülönbözőbb tárgyi, napjainkban különösen időszerű kérdések elő-adása és megvitatása tették élénknek. Horváth Károly Pap és a politika címen tartott előadást. A felvett kérdésre határozott igennel felelt A papnak elegendhetetlenül részt kell vennie a po-litikában különösen olyan állimokban, ahol az Egyház igazságos jogait lépten-nvomon sárba tiporják. De a pap parlamentben történő politikai szereplése csak addig helyeselhető, amíg a pappoliti-kusok helyébe nem nőnek megfelelő helyettesítő erők a civil katolikusok táborából. Epen ezért a pap intenzívbe politikai működésének elsősorban a tömegeknek a keresztény világnézeti pártok szá-mára való templomon kívüli előkészítésében kell kimerülnie. Nagyszerűen alkalmas helyek e célra jársi és központi képviselőtestületben való aktív részvétel. — Folkner József, Gondolatok a kat. sajtóról címen érkezett az ideavágo égető kér-désekről. Rámutatott a kat. sajtó és utógráda egyesítésének, megszervezésének és ez utóbbiak kinevelésének fontosságára világviszonylatban és a mi speciális helyzetünkben. Ugyancsak azoknak a szétforgácsolt erőknek az eredménytelenségére, amelyek a kislátókörü és — hatású helyi »lapoc-kák» alakjában jelentkeznek. Micsoda sajtóéletet lehetne itt teremteni ezeknek a jóakaratu, egyéni részletmegnyilvánulásoknak megalapozott cen-tralizálásával egy bátorhangú egészséges kritikával szerkesztett, nívós kat. lap megteremtésében!

A husvét előtt tartott gyűlés a nagybőjti ma-gabaszállítás és hangulat jegyében folyt le. Ennek kifejezői voltak az egyes programponok. Szócs Béla „... Ha a zöldség fával ezt cselekszik, mi lesz a szárazzal? ...» mottóval tartott böjti me-ditációt. Megrázó gondolatokkal, közvetlen és hangulatos stílusával igyekezett megéreztetni a bűn sőtét gonoszóságát és Krisztus szenvedésének és megváltásának nagy tényét. A meditáció ma-gabaszállyszott hangulatához nagyszerűen simul-t Mécs L.: Ecce Homo c. versének szavolata, (Olgvay Vince.)

A legutolsó gyűlés husvéthétfőn volt. A szoci-ális tartalom és színezet hangulayozódott ki. Szócs Béla Történelmi materializmus címen tar-tott szabadelőadást. Elsősorban a Marx és Enge's által felállított és Hegel és Feurbach materialista filozófiájával világnézeti mezbe öllőztetett teóriát fejtette ki az egyes elméletekkel (munkaelmélet, kizsákmányolási elmélet stb.) Majd különösen — mint a történelmi materializmusból erdődi gyako-rlati tényezőre — a látszólagos történelmi szükségességre mutatott rá, mely szerint az indi-vidualista gazdasági rendszerből a magántulajdon-non alapuló kapitalizmusból logikai következe-téssel, önként folyik a szocialista gazdasági rend, a magántulajdon elvét »agadó kollektívizmus. Vagyis az a rendszer, melynek megváltó elkövet-kezése' az elnyomott és kizsákmányolt munkás-ság annyira várja. A történelmi materializmusból forrázó ezen hatalmas, látszólagos gyakorlati erővel magyarázható a szocializmus eddigi óriási arányokban történő előretörése az egész világon. Azonban egészen más formában mutatkozik be ez a tetszetős teória a történelem, a mindennapi

élet fényében. Ugyanis a praxis, a magát a történelmet csináló idő és rohanó élet ennek a „történelmi szükségyszerűségnek” csak jelentéktelen hányadát igazolta, a nagy többségre pedig egyszerűen rácafolt. Igazolja ezt a szociáldemokrácia visszafejlődése Németországban, Ausztriában és az általánosságban mindenfelé tapasztalható kiábrándulás. Nem felejtve ki Oroszországot sem. — A következő számban Szauer János Széjlegyzetek a gazdasági kérdéshez címen tartott alapos előtanulmányokra épített felolvasást. Fejtegetéseiben kimutatta, hogy a krisztusi szeretetet nélkülöző félmegoldások után csak az egész társadalomnak a kat. szociológia elvein alapuló átszervezése hozhat enyhülést a testi-lelki nyomorba sülyedt emberiség számára.

A M. E. I. keretén kívül is folyik a munka. A fiúk 3 csoportban a júniusban tartandó kultúrelőadásokra készülnek.

Sz. B.

## Könyvek — írások.

**DSIDA JENŐ:** Nagycsütörtök. Versek. Erdélyi Szépmíves Céh. 1933. Erdély legfiatalabb költői nemzedékéből indult Dsida Jenő. Ez a kötet már nem ígért, hanem közel van a teljedséshöz. Valóban költő szól hozzánk ezekben a versekben, aki, ha tanult is másoktól, lassankint elhullatja ezeket a hatásokat. Új könyvében már diadalmasan csillan meg mondanivalójának igazi színe, az egyéniség körvonalai bontakoznak ki, ami a költőt valóban művésszé avatja. A külső, nem fontos rétegek lehámlottak és eltűnt a nemes mag, a költő belső énje.

Dsida nem politikai költő, nem kapaszkodik bele a halás aktualitásokba, hanem egyéni élményeiről dalol. Formaművész, aki nagy változatossággal önti szavait klasszikus és modern versalakzatokba. Ez a változatosság nem könnyű ömlése egy színekben pompázó, áradó temperamentumnak, hanem inkább gondos és lelkiismeretes művészi munka eredménye. Dsida igazi értéke nem is ezekben a versekben van, amelyek külső tökéletességükkel, zenéjükkel hatnak. Az élmény friss üdeségét azok a versei éreztetik, amelyek intuitív világlátás nyomában keletkeztek. (Nagycsütörtök, az újszülött, Egy fecske Átsuhan, Krisztus, Amundsen kortársai.) Úgy érezzük, hogy ilyen alkotásaiban a tartalom természetesen szökkent formába, míg másutt a formai megoldás vált fontossá. Ezek és még néhány

csúcserve tiszta értékkel kapcsolódnak bele az erdélyi magyar lírába, amely joggal vallja az ottani fiatal költői nemzedék vezetői tagjának Dsida Jenőt. Egyet ajánlhatunk csak Dsida Jenő figyelmébe: a közvetlenséget. Ma még némi mesterkéeltség, dekoráció, túlfeszítettség van lírájában. Képeit kissé rendezetlenül, víziós összevisszaságban zsúfolja egymásra és nem mindig tudja elkerülni a darabosság szirjeit. Pedig finom, mélyhűrt egyéniségéhez inkább az egyszerűség illik.

Egyébként nem feltjük Dsida Jenőt. Tehetségének sugallata a helyes úton vezet egyre jobban a magasságok és mélységek felé. Tamás Lajos.

**HABA FERENC: GYAKORLATI TAV-LATTAN. BEREKSZÁSZ 1933.** Nagy hiányt pótol ez a könyvecske. Úgyesen összeállított anyagával segédeszközt nyújt tanítóknak, tanulóknak egyaránt. Népszerű formája könnyen kezelhetővé és érthetővé teszi azok számára is, akik nem rendelkeznek nagyobb képzettséggel. A könyvet tanítóknak, diákoknak egyaránt ajánljuk.

**KASSÁK LAJOS: A telep.** Kassák Lajos regénye tulajdonképpen a pontot jelentő forradalmi lendülete végén. Az egykor izmosokat lobogtató és komolytalan handabandázás után egyre józanabb és fanyarabb lett marxizmusa és egyre világosabban mutatkoztak írásaiiban a kiábrándulás jelei. Ebben a regényében már nyíltan bevallja alakjain keresztül, hogy ezen az úton nincs vagy legalább is belátható időn belül nincs megoldás. Regényének főalakja, Füredi Mihály a szánta asztalos, akinek könyvtárában Lenin, Kautsky és Marx könyvei sorakoznak végül is a magántulajdon híve lesz és családalapítással foglalkozik, akárcsak sok más körülöttünk élő polgár.

Kassák tehetségét dicséri, hogy a papíros-elv és üres forma kedvéért nem áldozta fel művészi tisztánlátását, hanem az élet valóságát tartotta elsősorban fontosnak kinyilatkoztatni. Ez a valóság nem új nekünk, talán csak a szerzőnek az, aki rövidebb úton, kerülők nélkül is eljuthatott volna idáig. Kassák egyébként sokat köszönhet annak a társaság-

nak, amelyhez ma már csak inkább külső kapcsolatok fűzik. Ennek a társaságnak a szava messze hangzik az irodalomban és akit egyszer reklámjának szárnyára kapott, abból mindenesetre lesz valaki. Kassákat is ők lendítették ki a népszerűség ormára, csengő márkát adtak nevének, sőt olyan magaslatló modorban írtak róla, amely szinte nem is állott arányban igazi művészi értékével. Ha történetesen ott kezdte volna el, ahová most ért el hosszú vándorlás után, bizonyára fukarabb volna a dicséret és a kevesebb láрма is körülötte.

Nem célunk Kassák értékét kisebbiteni, csak az érdemtelen bálványozás ellen kell szót emelnünk. Kassák igazi művészi értéke abban van, hogy az új magyar irodalomban legelősebben mutatta meg a külvárosi proletár alakját és az már világnézetének, de nem művészetének hibája, hogy a magasbát eszmei emelkedettség hiányzik műveiből. Ez a regénye is az átlagon felülemelkedő, de kivételesen nagy képességeket megcsillogtatni nem tudó tehetség alkotása. Jellemző ereje bizonyos mélységben megakad és azon túl nem tud hatolni. Okosan beosztja tehát tudását és nem markol többet, mint amennyit elbírt. Ezért a telep története művészién kifejtett egész és a cselekmény menetével párhuzamosan tudósít minket azokról az eseményekről is, amelyek a szerzővel történtek, amíg regényét írta. Ezek a lírai vallomások ugyan még jobban megtérítik velünk Kassák forradalmiságának lassú kimúlását, de egyébként feleslegesek és bátran elmaradhattak volna.

Tamás Lajos.

**SZALAY MATYÁS:** Isten sippja. Versek. Az Erdélyi Lapok kiadása. A katolikus líra ismét egy verskötetettel gazdagodott. De Szalay nemcsak katolikus, hanem összmagyar viszonylatokban is érték és egyéniség. Ő a legalázatosabb dalmok. Alázata azonban nélküli azokat a túlzásokat, amelyekbe a legtöbb ember belesik, ha magáévá akarja tenni ezt az erényt. Szalay alázatán meglátszik, hogy hosszú harcok, s hosszú vándorlások leszűrődött sava. Bizonyítéka ezen kötetének legmélyebb verse, a »A kicsi hangya bölcsessége«. Alázata a végtelen bizalomban éri el csúcspontját, amit Isten íránt érez. (1.

Az eszükimó esti imája, Sztrázsálok az Isten előtt.) A társadalom problémáit aggasztják, fél, hogy a társadalom vadata kisiklik, itt már csak az ima és bűnbánat segít. (Kisiklik a mi vonatunk, Szédülők fogódnak.) Azokban a verseiben, ahol a társadalmi problémákkal foglalkozik, valami rettenetes erő kergeti a ritmust. (Lót, vissza ne nézz.) Az olvasó úgy érzi, mintha felette vashívon vonat menekülne dübörögve. A kultúráról az evangéliumok bírásának a főlényével szól. (A vén könyvkötő.) A »Legjobb senkinek lenni« című ciklusa Ady-hatáscsat mutat. Magyar, illetve székely tárgyú verseinek a hangulatát legjobban a ciklusának címvorsóval lehet jellemezni: Köszönjük Ábris, joceakát! A ciklus legszebb versci a »Megy a székely« és a »Székelyek ajándéka«.

Nem lehet a kötet minden szépségét felsorolni, még sokat lehetne mondani róla, mert tele van gondolattal, hangulattal, finomságokkal és erővel. Szalayt túlzás nélkül lehet a legjobb katolikus költők közé sorolni. A papság isteni hitvadásának mély átérzése miatt könyvét szeretnénk minden pap kezében is ott látni.

(Sinkó.)

**OTTO KARRER:** Das Religiöse in der Menschheit und das Christentum, Herder, 1934, 5.20 márka. A kiváló német Herder cég kiadásában jelent meg Otto Karrernek egy 274 oldalas hatalmas vallástörténeti és teológiai tanulmánya. A szerző alapos forrástanulmányok után ismerteti mindenekelőtt a vallási gondolatok fejlődését az emberiség történetében. Különös figyelmet igényel itt az Istenfogalom fejlődéséről frott fejezete. Könyvében alapos összehasonlító vallástörténeti részt is illesztett. A könyv befejező része a vallási gondolat és az emberi fejlődés kérdésének teológiai megvilágítása. A magyar »tudományos irodalomban« a század elején elterjedt materialista vallástörténeti művek által inficiált intelligenciának nem ártana Karrernek nagy tudással megírt tanulmányát átolvasnia. Mindenesetre sok kérdést más szempontból nézének itt nálunk is.

**GYÖRGY GRÉZA:** Megtérés. Színjáték. Ez a kis kék füzetecske példája annak, milyen komolyan fogják fel a népevc-

léis kérdészet erdélyi tanítótestvéreink. Noha irodalmi szempontból van benne kifogásolható, még sem lehet egyszerű esztétikai kritikával elintézni, mert anynyi benne a komoly szándék, hogy nem lehet tisztán irodalmi mértékkel mérni. A gondolat nagyon fontos: dráma formáival harcolni az alkoholizmus ellen, a kivitel formájában azonban még csiszolni kell. Epen a népnél fontos a forma! Nem ártana, ha elhagyná a szinpadot és abban a drámai hangban dolgozna fel, melyek ott élnek a népszokásokban.

**S.**  
**BALINT SANDOR:** Néprajz és nevelés, Szeged, 1934. — Bálint Sándor a mai fiatal etnográfus nemzedék egyik legképzettebb tagja. Legutóbb megjelent 32 oldalas kis könyve is igazolja ezen állításukat. Két tanulmányát közli itt. Az első **Néprajz és népiskola** címen a néprajznak a népiskolai nevelés szempontjából való fontosságát ismerteti. Ezt a cikket a szerző engedélyével — májusi számunkban mi is leközzöljük. Másik tanulmánya **Néprajz és középiskola** címen a mai középiskolai rendszer reformja mellett száll sikra. Hatalmas szintetikus készséggel mutat rá azokra szempontokra, melyek a XIX. század örökségéért ránkmaradt hibás középiskolai rendszert ép az etnográfia segítségével tudnánk nemzeti műveltség műhelyévé alakítani. Bálint Sándor kicsi, de annál tartalmasabb könyvét minden pedagógusnak és kultúrpolitikusnak figyelmébe ajánljuk.

**Rády.**  
**Dr. SCHÖNER FERENC:** Ényém az élet. Bp. 1933. Kóka L. kiadása. — Ezt a könyvet igazán nem lehet egyszerre kiolvasni. Ugy vagyunk vele, mint aki olyan tájakra kerül, ahol minden bokr, minden fa, minden kő külön érdekesség. Ujból és ujból meg kell nézni, hogy megalkothassuk azt a szintézist, amelyre a részletek intenek. Ezzel a sajátos gyöngyfüzér szerű módszerrel adja dr. Schöner a ma annyira aktuális tanítást: az új utakat keresőnek tudniok kell, hogy »enyém az élet«, a lélek és csak a lélek újjászületésén keresztül juthat az ember az új áldásos élethez. Ezt a tanítást önti a hasonlatok és a példák végtelen hosszú sorába. A példáiban igazi katolikus gesztussal mutat rá a nagyságokra, legyenek azok akármilyen fele-

kezet, világnézet, vagy politikai párt tagjai. Ez az, ami nekünk leginkább tesszik; az Istent ke. eső lélek mindent fel tud használni, hogy a világ szintézisében keresztül eljusson a céljához. Dr. Schöner ezzel a könyvével azok közé tartozik, akik féltő és szerető gonddal kísérik a magyar lelkeket nehéz útjaikon.  
**Sínikó.**

**RUSZTEK KAROLY:** A magyar népoktatás új útjai. Baja, Új Élet ny. r. t. kiadása. — Igazán komoly jószándékkal íródott könyv. Mélységes krisztusszeretet és nemzethűség hatja át. Egymás után veti fel a magyar népnevelés égető problémáit. Megoldási tervei és reformjai azonban — valahogyan úgy érezzük — kitaposott utakon haladnak. Túl messze vagyunk mi kisebbségi pedagógusok, hogysem teljesen tisztában lennénk a magyar népiskolai ügyekkel, de meggyőződésünk, hogy ha Magyarországon népiskolai reform történnék, ennek sokkal szélesebbnek, mélyebbnek kellene lenni, mint a mai iskolai rendszer hiányainak betöltése. A változás, ami világszerte megindult, úgy látszik elsősorri az egész rendszert. Mi fiatal pedagógusok azon fáradozunk és arra készülünk, hogy az örök krisztusi eszméket az új rendszerbe vigyük át. A tanítóképzés reformja és a párbéruy minket is közelebbről érint. Nagyon is igazat adunk a szerzőnek a párbérről alkotott véleményében, legkevésbé sem lehet helyes rendszernek nevezni, hogy az iskola ki van szolgáltatva a községek jó vagy rossz indulatának. Általános nemzet és erkölcsnevelési elveiről ugyancsak azt mondhatjuk: nagyon távol áll már tőlünk a problémák illetén felfogása. Szerettük volna azonkívül hallani, mi a szerző véleménye az iskolán kívüli népnevelésről, illetve annak kapcsolatairól a tanítóssággal. Könyvének értéke az anyag, melyet felhoz. Mint ilyen, jó forrásmunka is.

**PLAMEN** címen új katolikus folyóirat indult meg a szlovák földműves és munkásifjuság számára. A tartalmas, illusztrációkkal bőven ellátott lap kéthetenként fog megjelenni 16 oldalon. A első propagandaszámot 30 ezer példányban adta ki a Szent Adalbert-Egyesület.  
**Csáji J.**

### **Pedagógusok! Kezdjünk új munkát!**

**Rády Elemér.**

Márciusi számunk mellékleteként közöltük dr. Málnási Ödön pedagógiai tanár munkáját a pszichológia és pedagógia új útjairól. Ez a pedagógiai exposé, melyhez hasonló összefoglalás Európában más nyelven sem jelent meg, alkalmas arra, hogy minden pedagógusunk teljesen tájékozódjék az új nemzedék nevelési elveinek minden kérdéséről. A munkából annyi új és szükséges elvet ismertünk meg, hogy a szlovenszói katolikus pedagógusoknak módjukban áll minden más ország pedagógusait megelőzve szervezeten új munkát kezdeni. Komoly tudományos munkáról van itt szó, melyet egy elhibázott iskolai rendszer mellett is kifejthetnek azok a magyar katolikus pedagógusok, akik hivatással vállalták a nemzetnevelés és népmentés magasztos, de munkát és áldozatot kívánó misszióját. Elsősorban azokhoz a fiatalokhoz szólunk itt, akik a prohászksás mozgalomhoz csatlakozva magukévá tették a mozgalom felszavát »Dolgozni jöttünk s dolgozni akarunk a magyar nép megmentésének nagy nap-számában«.

Ennek a mentő munkának már az elemi iskolák padjaiban kell elkezdődnie. Itt kell életerőssé nevelni azokat az emberpalántákat, melyekből kisebb-ségl magyar népünk vihartálló tölgyeinek kell kifejlődni.

A munkára fel kell készülnünk az új idők új eszközeivel. Ezért van szükség szervezett tudományos munka beindítására.

Hogyan képzelem el ezen munkát? Erre óhajtok felelni a következőkben.

Málnási dr. munkája 7 pszichológiai és 5 pedagógiai iskolát ismertetett. Vegyük a lehetőségek maximumát először. Egy helységben vagy kisebb körzetben van 12 katolikus magyar pedagógus. Mindnyájan elolvassák a munkát, azután összejönnek és érdeklődési körüknek megfelelően osztoznak a 12 problémakörön. Mind a tizenketten más-más iskola specialistái lesznek. A munka bibliográfiával jegyzetel útbaigazítást adnak arra, hogy a specialisták sorrendben milyen könyveket szerezzenek be a tárgykörben való elmélyülés céljából. Súlyos anyagi terhet senkire sem jelent, mert mindenki csak egy iskola legkitűnőbb szakkönyveit gyűjtögeti magának. Tanácsos a két legfiatalabb pedagógusnak a pszichoanalízist, illetőleg a munkaiskolát választani, mert ennek behatóbb megismeréséhez nagyobb aktivitás, fiatal energia szükséges. A 12 specialista az alapvető szakkönyvek elolvasása után, talán már egy-két hónap múlva megkezdli a vitát legalább havonkénti összejövetelen. Az ilyen vitákból születnek meg azok a nagyszerű gondolatok, melyek a katolikus nevelés ügyét a legjobban szolgálják.\*

A lehetőségek minimuma a másik véglet: ahol csak két katolikus magyar pedagógus van. Ezeknél más választás nem lehet, mint hogy az egyik a pszichológia újabb iskoláiban, a másik pedig a pedagógia újabb iskoláiban spe-

\* Amennyiben pedagógusaink egyes problémák megoldására feleletet kívánnak, írják meg szerkesztőségünknek lehetőleg röviden, egy-egy tömör kérdőmondatban és azokra az Új Életben válaszolni fog Málnási Ödön dr., aki megállapodásunk folytán elvállalta a további útbaigazításokat is.

ciallálja magát. Kettőn azután ugyanúgy cserélgetik gondolataikat, mint azok, kik teljes létszámuk folytán a részletekben is teljes szakemberek.

De mindez még csak a munka kezdete.

Mi mindenek előtt aktív katolikusok vagyunk. Nem maradunk aktívak, ha nem vállalkozunk ezen pszichológiai és pedagógiai tanulságoknak a katolicizmus prizmáján keresztül való átértékelésére. Málnási dr. ezt a munkát nem végezhetette el, mert hiszen ez a munka nem is lehet egyetlen ember feladata. Ehhez egy egészen új, a katolicizmus örök, szociális értékeivel telített pedagógus nemzedék szükséges.

Hogyan történhet ezen átértékelő munka? Vegyük elő legelőször a két nagy szociális encyclikát és mindkettőnek nagy igazságait hozzuk pszichológiai és pedagógiai viszonyba. Ha egyik-másik pszichológiai és pedagógiai iránynál nem találunk a katolicizmussal párhuzamos elemeket, kereszteljük meg ezen iskolát. Hirdessük XIII. Leó pápa után: Kereszteljük meg a szocializmust. De kereszteljük meg a pedagógiát is! Málnási dr. munkájában teljesen tárgyilagosan mutatta ki, hogy egyetlen újabb iskola sem található, melyben eleven értékek nem volnának. Ezen értékeket bányásszuk ki és formáljuk át, sőt transformáljuk a katolicizmus értékeivé.

Ezen átértékelő munkát részletekben már többen meg is kezdték. Ott van például a katolikus pedagógusok münsteri intézménye: Deutsches Institut für Wissenschaftliche Pädagogik. (Münster, Doplatz 9.) J. P. Steffes vezetése alatt már 13 éve irányító munkát végez a Német Birodalmon kívül is. Ujabbán azonban olyan nehézségekkel küzd, hogy teljesen erre támaszkodni ma már alig lehet. Azután ott találjuk a freiburgiak kítűnő kiadványát: Lexikon der Pädagogik der Gegenwart. A münsteriek és freiburgiak példáját kövessük mi is aktív átértékelő munkával.

A Prohászka Körök pedagógusainak szóbeli vitái felvetnek olyan kérdéseket, melyeknek megtárgyalása a legszélesebb nyilvánosságot igényeli. Ezen viták foruma: az ÚJ ÉLET. Legelőször 12 kisebb, 2-3 oldalas cikket várunk az ismertett 12 iskolának a katolicizmus szempontjából való átértékeléséről. Ezen cikkekben a szerzők mellőzve mindazt, amit Málnási dr. munkájában meg lehet találni, egyenesen a lényeghez nyúlhatnak: 1. Mi az, amit rostálni, szelektálni kell? 2. Mi az, amit átvenni és megkeresztelni kell? Akik ilyen cikkeket kívánnak írni, jól teszik, ha előre értesítik a szerkesztőseget, hogy már a dolgozatok megírása előtt a szerkesztőség kijelölhesse ugyanazon tárgykör léghelyesebbnek látszó munkamegosztását. Pl. ha két szerző a pszichoanalízissel kíván foglalkozni, egyiknek megírhatjuk, hogy csak az álomelméletnek katolikus iskolákban való alkalmazhatásával, a másik pedig csak a szublimálás teoriájával foglalkozzék cikkében. Ilyen munkamegosztás mellett nem lesznek ismétlődések, hanem minden cikk más-más anyagot értékel át.

Legyen szabad remélnünk, hogy egy vagy másfél év alatt már megérik egy közös összefüzetelnek ideje is, melyen a szlovenszói katolikus pedagógusok valóban európai színvonalon álló felkészültséggel és amellettt átértékelési munka után olyan kezdeményezésre juthatnak, hogy abból szlovenszói népünk és újabb nemzedékünk megerősödik, a Prohászka Körök pedig eddigi munkájához méltó sikert könyvelhetnek el.

Szlovenszói pedagógusok! Kezdjünk új munkát!

\*

Aquínói Szent Tamás írásából.

A legszebb hivatás azé az emberé, aki az igazságot terjeszti embertársai

között és közelebb hozza őket Istenhez, miközben neveli őket.

# Az életösztön pedagógiája.

(Komárom.)

Dr. Borka Géza.

Akiben és amiben van élet, abban van életösztön is. Minden, ami él ragaszkodik az élethez és életét minél teljesebbé törekszik tenni. Az állat és a növény minél kedvezőbb életkörülményeket keres: minél több napsugarat, minél megfelelőbb klímát, minél jobb táplálékot stb. Az emberben ez az ősi ösztön sokkal többértűbb, bonyolultabb és magasabbrendűbb.

Az ember életöszttöne nemcsak egyszerű létfenntartási ösztön, hanem a többletet, a teljesebb élet ösztöne: **érvényesülési törekvés.** (Willen zur Macht.) Ennek az a törekvése, hogy minél jobban kiélje magát: vagyont, sikert, dicsőséget akar elérni. Lindberghet épűgy ez hajtotta, mint Matuskát, Lionardót csakűgy, mint Staviskyt. Amikor a gyerek jobb akar lenni a testvérénél, különbn akar lenni a társainál, amikor örűl a jó feleletének, a sikerűlt magasugrásnak, amikor büszke az új ruhájára, amikor nagy jövőről ábrándozik, amikor hazudik, hogy kedvezőbb színben tűntesse fel magát, amikor bántja a másik sikere, amikor lenézi tanulótársát: ilyenkor mindig a Willen zur Macht dolgozik benne.

Ez az ösztön, ha egészséges irányban fejlődik, rendkűvűl hasznos, mert ez az ember, az emberek, az emberiség haladásának alapja. Ez a benzinje a világmotornak és a szárnya minden karriernek.

Az érvényesülési törekvés már az egész kicsi gyermekben is megnyilvánűl. A gyermek már a pólýában érvényesíteni akarja akaratát. Két-hároméves korában, a dackorszakban, majd később a kamasz korban különösen, egész durván akar érvényt szerezni egyéni jogainak. Csak hogy a kis ember érvényesülési törekvése mindjárt kezdettől fogva beleűtközik a környezetet Willen zur Machtjába. Ez az összeűtközés kellemetlen ugyan, de rendkűvűl hasznos. A surlódásokból, a fájó nekikoccanásokból a gyermek rájön arra, hogy cselekvéseiben tekintettel kell lennie a környezetére: felébred benne a **szociális ösztön**, a többi emberhez való beállítottságának tudata. (Willen zur Gemeinschaft.) Ez a társadalmi-tudat jótékony, módosító és fékező erűként működik az érvényesülési ösztönnel szemben. A gyermek megérti, hogy az ő érdekei csak addig jogosak, amíg más érdekeit nem sértik. Rájön arra, hogy ő is rászorűl embertársaira és hogy ennek fejében neki is vannak szociális kötelességei. Megérzi, hogy más is valaki, hogy a többi is számít, hogy nemcsak ő ér valamit, hanem a többi ember is. A Willen zur Gemeinschaft felébredése a gyermeket **szociális lényvé teszi!**

Ennek a két ellentétes törekvésnek harcából és kiegyensúlyozódásából születik meg a boldog és hasznos ember típusa. Az ilyen harmonikus lélek tudja a saját értékét, de tudja értékelni embertársait is. Ez magasa tör, de másokat nem tipor le. Öntudatos, de nem elkapott. Megelégedett, boldog és ugyanakkor jószívű. Idealista, a közjóért áldozatra kész. Boldog és hasznos.

A nevelésnek ez a harmonikus lélek az ideálja. A nevelőnek ott kell állnia a gyermek mellett és vigyáznia kell, hogy a belső harcából egyensúlyozott jellem alakűljön ki. A vallás és az emberszeretet példáival segítenie kell a szociális tudatot, hogy kellő mederbe szorítsa vissza a kiáradni mindig kész érvényesülési törekvést. Az iskolai élet ezer alkalmat ad neki, hogy rámutasson arra, hogy cselekvéseinkben mások jogait nem szabad sértegetnűnk. A metódust Kriszus, a legnagyobb pedagógus így jelölte ki: Amit nem akartok, hogy nektek cselekedjenek, az emberek, azt ti se tegyétok másoknak!

Sajnos, ez a harmónikus jellem, amelyben az Én és a Más jogainak tudata egyensúlyban van, igen ritka. Kétféle elhajlása van: 1) a túlzottan önértékelű és 2) a hiányos önértékelű típus.



A túlzottan önértékelő emberben az érvényesülési törekvés korlát: nélkül fejlődött. Az ilyen ember túlzottan öntudatos, gögös, kérkedő, hengegő és krakéler. A legnagyobb mértékben önző: cselekedeteiben nincs tekintettel, mások érdekköreire. Az ő szemében a többi ember csak arra való, hogy legyen kiknek parancsolni. **Az olyan jellem, amelynek érvényesülési ösztönét nem korrigálta, nem cenzúrázta a szociális ösztön, gögös és önző lesz.** Ez a típus antiszociális, meit egoista. Uralkodásra vágyó, mert különbnek tartja magát a többinél, a tömegnél, a csordaembernél. Ez a nitschei-típus sem a törvényeket, sem a társadalom szokásait, sem az illetet nem tartja magára nézve kötelezőnek: ő ezeken felül áll az ő emberfelettségével és különben is erejének tudatában fűtyül mindenre és mindenkire!

Hogyan nevelődik ki az e fajta jellem? Úgy, hogy az ébredő Willen zur Macht nem kapta meg a korlátját. A gyenge környezet boldogan teljesítette a kistaba minden szeszélyét. Később minden gügyögését, minden szavát zsenialánsnak találták. A gyereket magasztalás, rajongás vette körül. És a szegény gyerek környezete tükrében, a diadalmaskodó Willen zur Machttól elvakítva hatalmasnak, zseninek, kivételes lénynek képzi magát. A szülők majomszeretete, a nagyszülők gyengesége, a kivételes társadalmi helyzet elkapatja a gyermeket és nem engedi a szociális ösztönt idejekorán kifejlődni és a józan, korrigáló hatását gyakorolni. Ha azután az ilyen el-kényeztetett, gögös és önző gyermek iskolába kerül, a többi gyermek csodálata és főkéig a tanító kivételezése végkép tönkretreheti a gyermek jellemét.

**Mi lesz az ilyen gyermekből?** Az erejének tudata nagy becsvágygal sarkalja előre és önzésében nem tekinti más érdekeit. Életigenlőse korlátlan. Ha nem lesz belőle minden korlátot átugró bűnöző, akkor kétféle életút nyílik előtte: a siker és karriér, vagy pedig az elkeseredett letörtség. Ha sikere van, ha elért olyan polcot, amely ideig-óráig kielégíti őt, akkor megelégedett, sőt boldog is lehet. Egyéni vágyait megvalósította: van hírnév, vagyon és hatalom. Néha mindent letörő kiskirály, öntelt kis vidéki potentát, máskor Führer, Napóleon, Mussolini, ha elég nagystilű. Csak a kapacitásán fordul meg, hogy mint népek irányítója érzi-e magát a világ közepének, vagy mint a csajágröcsőgei kaktuszmagnessitők dalárdájának elnöke.

Ha azonban a siker (hatalom, dicsőség és vagyon) elmarad, akkor az ilyen gögös és önző lény elkeseredett ellensége lesz mindenkinek. A félreismeret zseni, az eltiprott tehetség, a kimart érték fájdalmas és nekikeseredett allűrjeivel jár köztünk, minden szava epe és vitriol, minden gondolata világrobbanás. Boldogtalan és antiszociális, elégedetlen, negatív lélek. Lelkében nincs harmónia, mert a két alapőszfön helyett csak egy van meg, a Willen zur Macht, ezt pedig a »Klikk, a butaság, a gazság, a protekciósrendszer« nem engedi érvényesülni.

**A harmonikus boldog és hasznos) jellemről a passzív irányba való elhajlást mutatja az alacsonyrendűség tudatával megfertőzött jellem.** Ez a típus úgy keletkezett, hogy az ébredni kezdő Willen zur Machtját visszafojtotta a környezet, úgy, hogy az elsatnyúlt, vagy teljesen megsemmisült. Az ilyen ember nem ismeri az értékét, fél attól is, hogy elbizakodottnak tartják; félelem, szerény, túlzottan udvarias, engedékeny; mindenen tekintettel van az emberekre, különösen a főnökeire. Alázatos, visszahúzódo, önfeláldozó, cselekedni nem mer, minthogy nem bízik erejében. Fél a cselekvéstől. Túlzottan loyális minden felsőbbiség iránt. A szerepléstől fázik, nem született vezérszerepre.

**Általában két fajtája van:** egyik a teljesen tétlen lélek, aki legfeljebb fantáziájában éli ki magát; a másik az erősebb akaratnak vakon és boldogan engedelmesködő »kuli«-típus.

A tétlen, tenni nem merő és így nem is tudó léleknek a Willen zur Macht-ja teljesen elsatnyúlt. Lendület, kezdeményezés, bátor nekivágás ép oly távol van tőle, mint a kitartás. Saját egyéni céljai nincsenek, közös célokért nem tud lelkesedni és dolgozni. Haszonvehetetlenségig passzív, bedöglött motor,

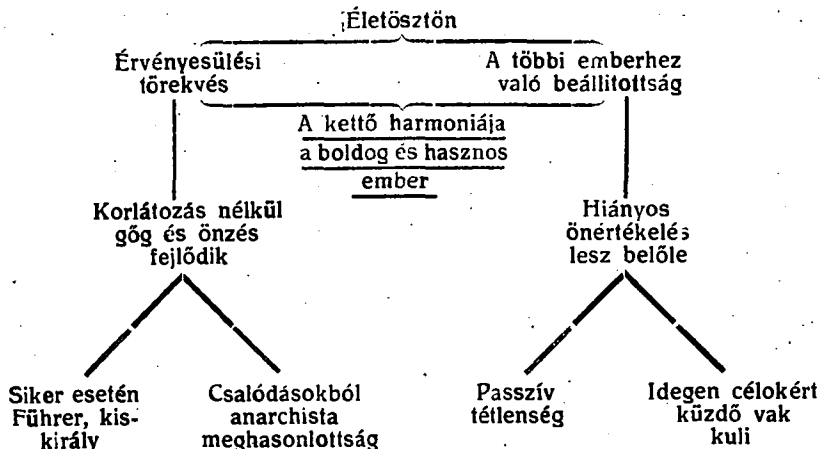
szárnyatlan madár. Energiátlan, rugalmatlan. Ilyenekre mondta Goethe : Nur die Lumpen sind bescheiden ! Ezeknek a szerénysége és alázatossága már nem erény, hanem m a f l a s á g. Puhaságuk, erélytelenségük a mosogatórongy lágsága.

Az »engedelmeskedő« típus igen hasznos tömegmunkás. Önálló iniciatívája nincs, de ha egy erősebb egyéniség sugárkörébe jut, akkor a sugárzó energiától megbűvölve magáévá teszi a mások céljait és fanatikusan tud értük dolgozni. Ezek a vezéregyéniségek önkéntes sorkatonái.

**Hogyan nevelődik ki ez az utóbbi két típus ?** A túlzottan szigorú családi fegyelem, a durva apa, az erőszakos testvérek agyonterrorizálták már kiskorában. Sohasem volt szava a többiek előtt : mindjárt letorkolták, mindjárt ráléptek. Vézna volt, szegény, rongyos, lenézett : sikere sohasem volt, ő nem számított, őt az erősebbek mindig féltrelokték. Akaratát hiába nyilvánította, hiába próbált valamit : vagy nem sikerült semmi, vagy mások nem engedték érvényesülni. Az iskolában, a játékban másoké volt a szó, a tanító is csak gúnyolta : és így sikerült meggyőznie arról, hogy ő semmit sem ér, semmit sem tud, hiába is próbálna valamit, úgy sem sikerül ! Visszahúzódását csakhamar összetévesztette a szerénységgel és ebbe a tévedésbe menekült igazolásért.

A nevelőnek nagyon kell vigyázni az ilyen típusú gyerekekre ! Ha lát gyermekseremben ilyen visszavonult, félnék, passzív lelket, siessen segítségére. Ébressze föl benne az önértéket, juttasson neki sikereket : dicsérettel, jutalommal támogassa meg a düledező Willen zur Machtot benne. Ne engedje, hogy a gerince teljesen elnyájkásodjék. Hozza harmóniába benne a két alapösztönt !

Láttuk, hogy az életösztön kiélési formája szerint öt embertípus van. Vázlatosan rendszerezve így fejlődik ki :



Ha az öt típus közt értékkozozatot akarunk felállítani, a legelső mindenesetre a harmónikus jellem, a boldog és hasznos ember. A legszerencsétlenebb és legértéktelebb az elkeseredett anarchista és a tétlen passzivitásba fulladt lélek. A vezértípus csak akkor értékes, ha egyéni céljaiból a köznek is van haszna. A kuli-típus csak akkor értékes, ha nemes célok szolgálatába szegődik. **Nevelni csak a boldog és hasznos embertípust szabad.**

# Kísérleti pedagógia Szlovesszón.

Siklóssy Imre.

»A tanuló ifjúság szemszögéből« címen hozta az Új Élet az 1933 júl.-aug.-i számában azt a cikket, melyben felhívást intéztem a szlovesszói magyar tanítószághoz, hogy kapcsolódjék be az említett cikkel elindított pedagógiai munkába. A felhívásban felkértem a szlov. magyar tanítókat, hogy egy dolgozatot irassanak tanítványaikkal: »Milyen tanítót kívánok magamnak« címen, hogy ezen dolgozatok alapján a tanuló ifjúságnak tanító-eszményképét, valamint tanítójáról, annak pedagógiai és didaktikai módszereiről adott kritikáját hasznos vizsgálat tárgyává tehessük.

Talán nem végzek felesleges munkát, ha nyíltan beszámolok felhívásom eredményéről, illetőleg eredménytelenségéről: Az Új Élet szerkesztősége 1933 dec. havában jelentette utójára: mindmáig egyetlen egy dolgozat nem érkezett.

Alljunk meg itt egy pillanatra. A szlovesszói magyar tanítószághoz, melyet a tudományos vizsgálódások munkájával szemből tanúsít, tanújelét adta annak, hogy ma még nincs azon a fokon, legfőképpen pedig a szlov. magyar tanítóképzés még igen távol áll attól, hogy nálunk elegendő legyen egy folyóirati felhívás, hogy ennek alapján a tanítószághoz belekapcsolódjék valamely egyetemes kultúrmunkába.

De nézzünk csak mélyebben a dolog lényegébe. A szlov. magyar tanítószághoz helyzete legkevésbé irigylésre méltó: 1.) Nem kevesebb, mint napi 8-10 óra szükséges ahhoz, hogy lelkiismeretesen végezze el az előirt muszáj-munkáját. 2.) Évről-évre fizetés redukció. Kérdem most már, mikor végezzen a tanító egyetemes kultúrmunkát, s miből szerezzé be azokat az újabb és újabb szakkönyveket, melyek segítségével lépést tudna tartani az általános kultúrfejlődéssel. Mindössze két esetet és körülményt említettem a sok közül, melyek önmagukban is kielégítő magyarázatát adják a fentemlített kísérlet csődjének.

Mind emellett szerkesztőségünk nem nyugodott bele a megmáshatatlank helyzetbe s helyette néhány ad personam felhívást küldött szét, melynek eredményeképp több mint 300 dolgozat áll rendelkezésünkre. Azonban a dolgozatok egyrészt a nagy általánosságot tekintve annyira primitívek, másrészt számukat tekintve oly kevés, hogy azokból általános értékű és nagyobb jelentőségű következtetéseket levonni szinte naív gondolat lenné. Ezek ellenére, bármennyire kis jelentőségű munkát végzünk, nem végzünk felesleges munkát, mert a dolog már önmagában is a kísérleti pedagógia meghonosítását jelenti.

A dolgozatokat 4 szempontból fogom vizsgálni: 1.) Korosztályok, Tartalom: 2.) általános pedagógiai és didaktikai kérdések, 3.) a tanító és tanítvány személyes viszonya, 4.) fizikai tevékenység.

1.) A dolgozatok közül 259-t népiskolai, 63-t középiskolai tanuló írta. A népiskolai dolgozatok a következőképp oszlanak meg: 91 negyedosztályú, 137 ötödösztályú, és 31 hat-hét és nyolcadosztályú. A 63 középiskolai dolgozat közül 34 negyedosztályú és 29 ötödösztályú.

2.) Általános pedagógiai és didaktikai kérdésekkel néhány kivétellel valamennyi dolgozat foglalkozik. A dolgozatok erre vonatkozó összsképe nem élezi ki ugyan a nevelés, illetőleg a tanítás elsődlegességét, de az a körülmény, hogy jóval többet foglalkoznak a tanító nevelő szerepével, mint didaktikai teendőivel: mutatja, hogy mennyire várja a tanuló ifjúság a nevelő kezét tanítójától s mennyire érzi szükségességét tanítója vezetésének: »Tanítómban azt az embert keresem, aki nemcsak a leckéket adja fel s kikérdez, hanem aki megmutatja, hogyan kell helyesen élni. (13 éves 8-ik osztályú leány tanuló); »Olyan tanítót kívánok, aki engem is szeret« (10 éves 4-ik osztályú tanuló); . . . »aki

nemcsak az egyiptomi fáraók történetét tanítja, hanem megmutatja nekünk, mi rossz, és mi jó.« (15 éves középiskolai 5-ik osztályú tanuló.)

Ezzel szemben csak egyetlen egy dolgozat van ugyan csak 5-ik osztályú középiskolástól, amely a neveléssel szemben a tanítást ismeri el az iskola egyedüli céljául: »Azt szokás mondani, hogy az iskola és tanár arra van, hogy a tanulókat neveljék. Ez szerintem nem helyes . . . tudást adni, . . . a tudás hatalom«

E helyen egy roppant érdekes összehasonlítás merül fel önkéntelenül Keilchacker ugyan ilyen irányú kísérleti vizsgálódásával, aki a németországi tanuló ifjúság és nevelés analizisét adja. Akkor, amikor a német tanuló ifjúság a nevelés alatt csaknem kizáróan nemzeti nevelést ért, addig a mi szlovénzkői magyar tanuló ifjúságunk nevelés alatt, főleg erkölcsi nevelésre gondol, elanynyira, hogy szinte a nemzeti nevelés hiányát önmaga már nem is érzi.

Viszont a kollektív nevelés szociális tartalmát akár pozitív, akár negatív értelemben valamennyi dolgozat kivétel nélkül megemlíti, ha másképp nem, azon egyszerű szóban: » . . . , aki nem kivételez«. Külön megemlítésre méltó egy népiskola 5-ik osztályú, valószínűen jeles tanuló dolgozata: »Nem kívánok magamnak jobb tanítót, mint a miénk, mert ő engem is ép úgy megbüntet, ha rossz vagyok, mint N. Jósikát, aki sohasem tud semmit«.

De ezenkívül is érdekes idevágó mondatokat idézhetek: »A tanító néni a lányoknál jobban szereti, mint a fiúkat«. (4-ik osztályú népiskolai fiú tanuló): és » . . . a tanító úr a fiúkkal többet törődik, mint velünk, leányokkal.« (4-ik osztályú népiskolai leány tanuló). Nem céloz e helyen a koedukációval foglalkozni, de meg kell említenem, hogy a dolgozatok nem elhanyagolható hányada az utolsó idézetekhez hasonlóan vélekedik úgy annyira, hogy ezek olvasásával spontán a koedukáció kérdésének experimentális megvizsgálására kellett gondolnom.

Amint már feljebb említettem, a szorosan vett didaktikai kérdésekkel jóval kevesebbet foglalkoznak, mint a nevelés problémáival. A dolgozatok erre vonatkozó összképe a tanuló ifjúság azt a kívánságát juttatja kifejezésre, hogy a tanító oly dolgokat tanítson, amelyeknek később hasznát vehetik: » . . . , hogy az életben sikeresen megállhassuk helyünket«. (4-ik osztályú reálgyimnazista); »Attól félek, hogy kikerülve az iskolából, egészen más dolgokra lesz szükségem, mint amiket 8 év alatt az iskolában tanultunk.« (8-ik népiskolai leány tanuló.) Ha valamelyik dolgozat egyáltalában módszertani kérdéssel foglalkozik, még véletlenül sem felejt el a házi feladatok fölötti bánatát kifejezésre juttatni: » . . . , aki hetenként legfeljebb csak 3-szor ad házi feladatot«; »A tanító úr annyi házi feladatot adjon fel, hogy játékra is maradjon idő.« Megjegyezhető itt, hogy egyetlen egy dolgozat sem vonja kétségbe a házi feladatok szükségességét. Sőt van olyan is, aki így vélekedik: »Az iskolai dolgozatok helyett inkább még egyszer annyi házi feladatot csinálnék.« Iskoláink rossz felszereltségére sok kitétel mutat rá: »Látni is szeretnénk mindazt, amiről tanultunk«; » . . . több kísérletet.«

3.) A tanító és tanuló személyes viszonyáról, mely kérdés önmagában is eléggé alanyi jellegű, sok érdekes és értékes kitétel találtam a dolgozatokban: »Az a legnagyobb kívánságom, hogy a tanító úr engem szeressen«; »A tanítónénitől kérdezhessen olyat is, ami nem tartozik az iskolához.« (7-ik osztályú népiskolai tanuló); »A tanár úr az iskolán kívül is álljon szóba velünk.« (4-ik osztályú középiskolai fiú.) Általában a tanító és tanuló közti mesterséges választás lebontásának kívánsága és helyette egy bensőséges viszonynak megteremtése tükrözik vissza a dolgozatok erre vonatkozó kitételeiben. A gyermek a nagy természeti törvényeknek alávetett emberi voltánál fogva a maga individuális értékeit érzi kitermelhetőnek, ha a tanítójához, akiben a mindentudót látja, közelebb férközhetik.

4.) Fizikai tevékenység címen foglaltam össze a dolgozatok azon kitételeit, melyek a kézügyesség, testgyakorlás, kirándulás, és hasonló kérdésekkel fog-

lalkoznak. A munka-iskola új módszerei erősen éreztetik hatásukat azon osztályok tanulóinak dolgozatán, ahol a tanító, hacsak részben is, alkalmazta azokat. Nem kevesebb mint 200 dolgozat rajongással van tele az új rajz-módszer iránt, amikor is nem száraz és unalmas, a szabályosságtól kintlő mértani alakzatok összefüggéstelen egymásra halmozásáról, de helyette élő és egymással gondolati összefüggésben álló rajz-sorozatokról van szó. Egyébként megkivánják, hogy a tanító ügyes rajzoló legyen és főleg, hogy táblái rajzaiban sok élet és mozgás nyüzsögjön: »A tanító úr ne csak mondja, hanem mutassa is, hogyan kell rajzolni szánkázást. Hogyan kell rajzolni vonatot. Ugy a fiú, mint a leány kézimunka erősen lefoglalják a tanuló figyelmét, de itt ugyancsak megkivánják, hogy a tanító velük együtt dolgozzék. Az egész torna órának játékkal való kitöltése, iskolai kirándulások, versenyek és mérkőzések szorgalmazása ugyancsak nem kis számmal található az egyes dolgozatokban.

Valahogy annyira az élet ezekben a gyermekekben, vagy még inkább oly erős a reakció a padba való kényszerítéssel szemben, hogy a fizikai tevékenység, a mozgás és helyzetváltozás szabadsága árán talán a legnehezebb feladatok megoldására is kaphatók volnának.

Ezzel befejeztem volna a kérdéses dolgozatok felboncolását. Mint a ciklem elején emlitettem, tudatában vagyok annak, hogy egész kis jelentőségű munkát végeztem és talán semmi különös felhasználhatósága nem lesz ezen munkámnak; egyet azonban kell, hogy elérjek: szükséges, hogy a tanító belássa, hogy nem csak a tanmenethez kell alkalmazkodnia, hanem mindennek előtt tisztába kell jönnie azzal, hogy tanítványai várnak tőle valamit, talán egészen mást, mint amit a tanmenet előír. Talán hatalmas kötetekben sem sikerül összefoglalni, mik azok a kívánságok, talán a tanuló ifjúság önmaga sem tudná kimeríteni, mi az amit tanítójától vár. S ha megnézzük, ha újra átgondoljuk a dolgozatok tartalmát, az azokban kifejezett kívánságokat, talán két szó is elég ahhoz, hogy a kísérletnek praktikus jelentőséget adjunk: a tanuló ifjúság harmonikus egészet vár tanító mesterétől.

#### Márton Aron írja a világnézet és a nevelés kapcsolatairól:

Igaz, hogy a pedagógia független tudomány, vannak saját törvényei és megvan a saját módszere, de épen sajátos tárgyánál fogva nem tud a világnézetől elvonatkozni. Tárnya a levésben lévő ember formálása. Az ember pedig a nevelés illetve neveltség szempontjából alakatlanul jön a világra. S alakulását a legkülönbözőbb tényezők befolyásolják; az élettani adottságok, a fejlődő képesség ösztöne, a környezet, a tapasztalatok, ismeretek és élmények stb. A nevelésnek az iránya, tehát összeesik a világnézet irányával. A világnézet eleven és cselekvő kapcsolatba akar hozni az élettel. A nevelés ugyanerre törekszik. A gyermeket, a bontakozó emberi életet olyan elvekkel ismeretekkel, lelkesedéssel, élményekkel akarja ellátni, hogy az élet minden viszonylatában el tudjon igazodni. Szándéka az, hogy a kezéből kikerülő ember ne legyen a történések akarat nélküli labdája, ne a körülmények alakfűsák, hanem ő alakítsa az életet.

**A GYERMEKVÉDELEM** c. lapban írja H. Barcs Magda. »Egy napilapunk írta a minap: »A 20 éves öngyilkosok és a 15 éves gyilkosok problémái — hogy a serdülő és serdületlenek nap-nap után felváltóan más, többé-kevésbé tragikus végű problémáiról ne is beszéljünk — megvannak és szembe kell velük néznünk. Mi azonban azt hisszük, hogy ez nem is az ifjúság válsága, hanem a családé.« Az írónak sajnos, igaza van.

Meg kell tehát kezdenünk a szociális újjáépítést, még pedig a családon keresztül, Paul de Vuyst belga államtitkár már régebben megalakította a brüsselli nemzetközi családnevelő központot és a »családnevelői intézetet«. Ez az intézet diplomát ad növendékei kezébe. Ők tanítják azután a már az iskolába is bevezetett családnevelői órákon a tananyagot. Ezeken a tanórákban az életre készítik elő az ifjúságot, hogy mikor

családot alapít, fogalma legyen necsak számtanról, a földrajzról, hanem arról is, hogyan nevelje jövőnd gyermekeit a pályától az iskoláig, sőt tovább is. A zsenie gyermekkor a jellemnevelés szempontjából a legfontosabb, mert a gyermek jellege hat éves koráig nagyjában kiforr, tehát még az iskolaévek kezdete előtt alapozódik meg a gyermek egész jövőnd lelki élete, jellege. — Kell, hogy az ifjúságot az otthonhoz vezessük vissza, hogy más legyen már a következő generáció nevelése. Vegyük csak azt, hogy egy ifjú a belga államtitkár számítása szerint 20 éves koráig átlag 2000 órát tölt a templomban, 8000 órát az iskolában, ahol tanítanak; de az életre az otthon nevel, ahol 100.000 órát tölt a gyermek 20 éves koráig. E számokból is látjuk, mennyivel több alkalma van a szülőknek gyermekei lelkének formálására. Itt sürgős tennivalónk volna a jövőnd szülők nevelése. Nincs három éve, hogy XI. Pius pápa is élénken követelte, hogy a jövőnd szülőket készítsük elő feladataikra. Sőt Hoover elnök is élénken ragaszkodott a Fehér Házban tartott konferencián e gondolat-hoz. Nem szorítkozhatik az ifjúság családalapítási nevelésre egyes alkalmoszerű előadásokra, hanem igen is kötelezővé kellene tennünk ezeknek az ismereteknek megszerzését. Mennyire foglalkoztatja ez az eszmé az egész világot, mutatja az, hogy már eddig 5000 résztvevő jelentkezett az 1935-ben Bruxellesben tartandó V. nemzetközi családnevelői kongresszusra. Ezen kivétel nélkül érdekelve vannak az egész világ népei, akik a jövő generáció jellemnevelő módszereit akarják megjavítani. Az egyes nemzetközi bizottságok tagjai pedig felkértek, hogy terjesszék elő gondolataikat, indítványaitak s hogy mit vezettek be eddig országukban a jellemnevelés terén. Lesz továbbá családnevelésügyi kiállítás, képek, könyvek, filmek, tervek, a legjobb gyermekjátékokat is bemutatják. Sőt egyes nemzetek kis családügyi tanácsadót is fognak e kiállításra felállítani.

**A MAGYAR SZÜLŐK SZÖVETSÉGÉNEK** munkájáról tanúskodik az a kiállítás, melyet márc. 1-től 26-ig rendez »Mindent a gyermekért« címen. A kiállítás naponként előadásokat tartanak. Az

előadások címeit itt közöljük, hogy lássák milyen fokán áll ma a magyarországi szülői szövetség:

A mai gyermek könyvei — A gyermek helyes táplálása — A gyermek és a játék — Amerikai kultúra, amerikai higiéné — A gyermek szórakozásai — A gyermektársadalom — A szép nevelő hatása — A gyermek ruházása — A gyermek lelki élete — Gyermekszociális intézmények — Pályaválasztási kérdések — Csecsemőápolás — Testkultúra, testápolás — Sport, kirándulás — Az üzleti élet és a reklám nevelő hatása — A gyermek és az utca — A Magyar Szülők Szövetsége munkásságának ismertetése.

Érdekesség kedvéért ugyancsak ide iktattuk a Szülők Szövetsége által fenntartott »Szülők Iskolájának« második félévi anyagát. — A félnék gyermekek — A képzelibeteg gyermek — A lassú gyermekek — A játékos gyermek — A tiszteltetlen gyermek — Az ideges gyermek — A tisztátalan gyermek — Az engedetlen gyermek — Az anyag összefoglaló címe: **Gyermekeink hibái.**

A Magyar Szülők Szövetsége gondoskodik a szülők szociális neveléséről is. Szociális Tanfolyamának az anyagát itt közöljük: Társadalom szervezés — Magánjogi ismeretek — A munka lélektana — Fiatalkoruak kriminalitása — Képességvizsgálat — Népjelölet statisztika és propaganda — Munkarendszerek — A nemzeti vagyon — A munkafelköttség problémái — Gyermekvédelem — A fiatalkoruak védelme. — Ime: bőséges téma-anyag a mi szülői szövetségünk részére is! (Gyermekvédelemből.)

**MAGYAR NÉPMŰVÉSZET AZ ISKOLÁBAN.** Ma már ráeszméltünk azokra a hatalmas értékekre, amelyek a magyar népművészetben hagyományyszerűen főlhalmozódtak. És amikor azt tapasztaljuk, hogy nemcsak az iparművészet, hanem a nagy művészet is a nép lelkétől termékenyül meg, akkor be kell látnunk, hogy az iskolának is föl kell használnia a magyar népművészet szerkezetét, színhangját és díszítő tanulságait. Nemcsak izlésfejlesztő szempontok tanácsolják ezt. A formán alapuló tanításnál (beszéd- és értelemgyakorlat, rajz, fonalas munka) szükségünk is van annak gyakorlati alkalmazására. Nem

képzeltetés hálásabb módszer annál, amely az ősművészet természetét az ifjúságnak eredeti tárgyakon, kicsinyített modelleken vagy képben mutatja be s ezzel őket új termelő munkára serkenti. Ehhez azonban legalább szerény kis iskolai múzeumnak kell a tanító rendelkezésére állania. Jó eszköz: levelezőlapok, újságképek (elsősorban könyv) gyűjtése, s olyan vidékeken, ahol a népi művészet művészet még él, a varrásból, a hímzésből eredeti darabok beszerzése. Jó, ha megvan a kapu, a tornác-oszlop, az oromfisz, a sőtartó, a fali polc stb. kis modelleje.

Ha a tanítás a meglevő szépség megbecsüléséből indul ki, ha a munka, a türelem, az ötlet és eredetiség dicséretével mutatja meg a következő utat, a tanítvány lelkébe olthatja azt a vágyat, hogy ő is alkosson s e közben találkozzék az élet talán egyetlen nagy örömé-

vel, a teremtés felemelő érzésével. De ezzel megnyerjük őket a meglevő emlékek szeretetének is.

Aki maga dolgozik, hihetőleg megbecsüli majd a más munkáját is. Semmi sem olyan nehéz, mint a körülötünk lévő művek megbecsülésére eszmélni. Mivel ezek már megvannak, hajlandók vagyunk elfelejteni a fáradságot, amely azokat létrehozta. Az értékek megbecsülése és gyűjtése már magában véve kultúra. Az iskola pedig tekintse a legszebb feladatának, hogy valamennyi növendéke felemelkedjék legalább erre a fokra. Nem lehet mindenkiből alkotó elmét nevelni, de azt el lehet érni, hogy mindeki megértőjévé és megbecsülőjévé váljék a más alkotásának. Jászai Mari találaton mondja: »Kétféle ember legyen: művész és rajongó. Aki egyik sem, — ne éljen!« (Erdélyi Iskola.)

### Tóth Tihamér »Az intelligencia lelki gondozása«-ban mondja:

Amint a hegyi patak magas csúcsokról indul a völgy felé, épúgy a társadalmi életben is természeti törvény, hogy az életet fakasztó, vagy lelket öltő gondolatok a magasabb osztályokból indulnak az alacsonyabb felé. A szellemi irányok felülről diadalmaskodnak. Ami tegnap még csak könyvbölcsélet volt, azt ma már regények, színpadok hirdetik s holnap már a szert élnék az emberek. Minden kultúrális és vallási elválkozás felülről kezdődött. A művelt körök után igazodik a világ. Amit ma az egyetemi katedráról hirdetnek az holnap már leszáll az elvont tudomány magaslatairól a középiskolák termeibe s holnapután aprópénzre váltva ott forog az nép között lapokban, gyűléseken, egyletekben. A szellemi intelligencia — ha öntudatlanul is — de vezére a népnek; vezére az erkölcsi magaslatokra vagy útvesztő mélységekbe aszerint, amint amerre ő maga is jár. Ha tehát a tanult világ elhídededik a vallásos eszméktől, a népet is lehetetlen lesz sokáig megtartani atyái hitében. Azért mondjuk, hogy az intelligencia intenzív lelki gondozása az egyház részére nem presztizs és ambíció kérdése, hanem az egész egyházi életre kiható vitális jelentőségű feladat.

**A TEKINTÉLY ELVÉRŐL** írja a Néptanítók Lapja: — A tekintély elvével mint lélekani ténnyel kell számolnunk. A gyermek a maga gyengeségének érzetében keresi az erős, irányító kezét, amelyre biztosan számíthat. Bizalommal tekint arra, akiben segítségét ismeri fel. A gyermek hamar megsejti, melyek az igazi és melyek a talmi értékek. S ha arra eszmél, hogy a hivataladta tekintély nem igazi értékeken nyugszik és a tanító részéről a segítség nem őszinte részvétből, szeretetből fakad, akkor vége a tanító tekintélyének és vége annak a

tiszteletnek és bizalomnak is, amellyel a gyermek feléje közeledett. A tekintély megszerzésének tehát legfőbb kellékei: az erkölcsi erő lelki tartalmasság és az őszinteség. Kezdetben a gyermek nem eszmél arra, hogy mit köszönhet tanítójának, csak ösztönösen érzi a tanító jóságát és szellemi fensőbbiségét. Bár még nem képes igazi értéke szerint megítélni tanítóját, de érzi szeretetének őszinteségét, amellyel sorsa iránt érdeklődik. A tanítótól függ, hogy milyen viszony fejlődik ki köze és tanítványai között, és ki tudja-e vívni és meg tud-

ja-e őrizni a nevelői munka egyik legfőbb követelményét: a tanítói tekintélyt. Csak lelkiismerő, pedagóguslelkű, jó ember remélheti a tekintély megszerzését: a külső erőlködések, nagyképűség, a hatalom fitogtatása ehhez nem vezetnek. A tekintély megszerzésére és megtartására senkit sem lehet megtanítani. A tekintély első sorban belső értékeken nyugszik: a tanító munkájának egyik legsajátosabb következménye és a nevelői rátermettségnek egyik legigazabb fokmérője.

**AZ ISKOLANKIVÜLI NÉPMŰVELÉS MAGYARORSZAGI ADATAI.** Az 1930-31. évben Magyarországon 1400 dalkör és énekkar működött; a népházák (kulturházak) száma 268 volt, a nép könyvtárának száma 1780 és a vetítőgépek száma 995. Ugyanabban az évben

20.410 népművelési előadó (tanító, tanár, lelkész, orvos stb.) 88.131 ismeretterjesztő előadást tartott és 19.366 műkedvelői előadás zajlott le. Az őrni-olvasni nem tudók részére 232 tanfolyamot rendeztek 19.511 órában s ezeken 4481 hallgató vett részt. Volt azonkívül 985 elemi és általános ismeretterjesztő tanfolyam 60.721 órában és 42.408 résztvevővel.

**KRISZTUS-SZOBOR A MONT BLANCON.** Mgr. Rhin chaumonixi kanonok a közelmúlt napokban szentelte be Európa legmagasabb hegyének a Mont Blancnak egyik 1500 méter magas bérére épülő Krisztus-szobornak az alapkövét. A Krisztus-szobor 30 méter magas lesz és Krisztust, mint a béke királyát fogja megörökíteni.

#### György Lajos dr. írja a cselekvőiskoláról:

A modern pedagógia eredményei kétségbevonhatatlanul igazolják, hogy nevelési szempontból az aktivitás föltétlenül értékesebb a passzivitásnál. A mai kor szellemével már nem egyezik a tanító egyoldalú tevékenységére beállított könyv- és szóiskola, mert ma a nevelendő lelkéből fakadó munkában és cselekvésben látjuk a nevelés célját, mégpedig a kézimunkában épűgy, mint a szellemi és szociális munkában, hogy általuk a növendéköt önállóságra szoktassuk és öntevékenységre serkentsük. A cselekvő iskola arra törekszik, hogy a szótanulás helyett a gyermeket a tettek szférájába emelje az egyoldalú értelmi képzés helyett a cselekvés körébe helyezze, derekasságra nevelje, a jég hátán is megélő erős jellemmé acélozza. A cselekvő iskola napjaink életérzésének kifejezője. A régi iskolában nevelkedett embertípus akarati rűgői megrozsdásodtak s ezért a cselekvésre való képtelenségben megrekedt. Nevelésünkben pedig az akarati tendenciára kell helyeznünk a súlyt és egy olyan nemzedéket kell útra indítanunk, amely képes önmunkásságára, áldozatokra, s képes arra, hogy szíve a közösség szíverésével egybedobbanjon. Az önzetlen munka ideáljában megérsődött valláserkölcsei akaratra van ma a legnagyobb szükségünk. Ezt az életideált akarja a cselekvő iskola az új nemzedék vérkeringésébe bevitni.



# Szerkesztői üzenetek.

Lapzárta minden hónap elsején. — Levelekre válaszolunk, de kérjük válaszbélyeg melléklését. — Cikkeket névalírás nélkül csak előzetes megbeszélés alapján közlünk. — **Prohásztkás:** Igazad van: a mi mozgalmunk nem tömegmozgalom, hanem a szellemi elit mozgalma. Épp ezért nem szabad a kvantitatív nagyságra, csak a kvalitatívra törekedni. Az innét kiinduló etikailag megalapozott emberek a feladata a katolicizmus tömegmozgalmát megszervezni. — **Farkas Geiza:** Értékes és elismerő levelét köszönjük. Levelének kritikai részével is teljesen egy nézetben vagyunk. Ezt külön is köszönjük. Értékes támogatását kérjük a jövőben is. — **Dr. Tóth László:** Levelét és könyvét köszönjük. Szívesen vesszük írásait. A küldött kéziratot egyik laptársunknak adtuk át, mert inkább odavaló. — **Pusztai Sándor:** Szívesen látjuk munkatársaink körében. Első küldeményéből egy rész már májusban sorra kerül. Verseskötetét várjuk. — **Sólyom Lajos,** Pozsony: Társzerkesztőnkhez intézett levelére engedje meg, hogy itt válaszoljunk. 1.) Az ön könyvéről, helyesebben szólva az ön verséről szóló írás szemleclikknek készült s tévedésből került a könyvrovatba. A szemlében pedig, úgy tudjuk, szabad egy verssel foglalkozni abban a formában, ahogy mi tettük. Mint kritika, elismerjük helytelen lett volna. 2.) Az a bizonyos kitétel, amit ön támadásnak vélt, nem volt az. Ha a németek itt a zsidókat, természetesen, hogy elkekeredettek. De ön a két-ezer évet, tehát az egész európai kulturát okolta, melyben — azt hiszem ön is elismeri — jelentős szerepe volt a kereszténységnek. Ezt sokan támadták már és kudarcba fullt a támadásuk. A cikk-

írónak az a kifejezése, amit ön támadásnak minősít, sajnálkozó vállvonás volt az olyan ember haragja fölött, aki fel akarja fordítani a Montblancot: „Próbálja meg, beletörik a karja.” Nekünk nincs arra szükségünk, hogy támadjunk — a katolicizmus olyan erő, hogy megengedhetjük magunknak ezt a luxust. — **A Tükör** új pesti képes havilap. A régi Vasárnapi Ujság utódja. Határozottan magasabb szellemi és erkölcsi nivón áll, mint képes lapjaink nagy része. A tisztán merkantil szempontok helyett itt irodalmi szempontok dominálnak. — **Fenyő:** Fordításait és verseit köszönjük. Rövidesen közlésre kerül, két fordítása és Feltámadás c. verse. A jövőben is kérjük írásait. A lapot megindítottuk. — **Többeknek:** A 37. évfolyamában lévő Sajó-Vidék hetilapot az országos hivattal 6 hónapra betiltotta — **Jugoszláviaiak.** Pár napon belől elintézetést nyer.

**Sajtóalapra érkezett adományok:** Svoboda Ferenc Jenkovce 35, Stefanek Miklós Nagyszombat, Dr. Wick Béla Kassa, Szadovszky Kornélia Pered, Marcinka Imre Köbölkút 25—25, Salamon Lambert Budapest, Szabó István Dráhozce, Dr. Bodor Sándor heol. tanár Rozsnyó, Nagy Julianna tanítónő Szentmihályfa, Szimrecsányi Imre Csendes 15—15, Károly Alajos Sencz, Lacza Julia Bátorkeszi, 10—10, Parná Mária Navsd, Diákok Kongregációja, Nagy Sándor Ipolyság, Dr. Wirschit Józsefné Nagyszombat, Mázik László esp. pléb. Rimaszécs, ifj. Sziebert Rezső káplán Ruskov, Popovics János Sinovir, Mater Jozefa Kassa, Matter Ferenc ig. tan. Alsóstiko, Janics István tan. Diákovce, Adda István Brünn 5—5 Kő.

## Bibliai Lotto

a legszebb ajándék gyermekeinknek. 10 nagy kartonlapból és 60 kártyából áll és a gyermekeket János evangéliumára tanítja meg négy nyelven. Ára 16—Kő.

Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

**Pharus** az egyik legjobb német katolikus pedagógiai lap. Megjelenik havonta, előfizetési ára egy félévre 5 Márka, megrendelhető

DÜSSELDORF-ÜBERKASSEL  
BRENDAMOURSTRASSE 76.

Kérjen mutatványszámot.

A magyar katolikus értelmiség vezető haladó orgánuma, az Új Élet testvérpapja a

## Korunk Szava

felelős szerk.: gróf SZÉCHENYI GYÖRGY  
szerkesztők: ARADI ZSOLT és BALLA BORISZ.  
Megjelenik havonta kétszer. Előfizetés egy évre 8 pengő. Kérjen mutatvány számot.

Előfizetéseket továbbit kiadóhivatalunk.

**Stimmen der Zeit** a német Katolicizmus egyik legszámtottevőbb folyóirata. Cikkkel komoly tudományos nivón írottak. Ajánljuk németül érte olvasóinknak.

Megrendelhető a **Herder et Co.**  
cégnél, Freiburg im Breisgau.  
Félévi előfizetés 6 Márka.

**Kegyűrtárgyak, imakönyvek, szobrok, templomfelszerelési tárgyak, fali szentképek, emelkedő könyvek**

**Ribár A.** kegyűrtárgy és kat. könyvek üzletében

Košice-Kassa. Nőszáros u. 12.

**Kölcsönök** Kongruát élvező lelkészek, def. áll. városi, községi tanárok, fanitók és nyugdíjasoknak kényelmes havi törlesztésre, minden ingatlan biztosíték nélkül, kezesekkel és anélkül, vagy életbiztosítással kapcsolatban, olcsó kamat mellett gyorsan és előzékenyen folyósítanak.

**Kölcsönök** államépítészeti sorsjegyekre és egyéb értékpapirokra, életbiztosítási kötvényekre a legnagyobb kurzus szerint. Azok vétele, eladása részletfizetésre is!

**BUDAY VINCE** Nevé Zámky—Érsekújvár.

Híltel és bizt. irodája. — Postafiók 24.

Irásbeli érdeklődésekre részletes információ és általános nyomtatott kölcsöntájékoztató KČ. 3 válaszbélyeg ellenében.

## Buliczka Ede könyvkötészete

jutányos áron vállalja könyvek bekötését. Az Új Élet I. és II. évfolyamához egységes bekötési táblákat szállít.

Košice—Kassa, Sándor u. 14.

Telefon: 2036.

**Szülők, tanárok, cserkészvezetők, fiatalok!**

**Dr. P. Olasz Péter S. J. könyvei:**

1. A serdülő fiú a magyar regényben.

38 nagyobb részét újabb magyar regény értékeit tárja föl rámutatva a serdülő fiú művészi és lélektani alapokon nyugvó ábrázolásaira. **Ára 18\*20 KČ.**

2. Fiú, légy férfi! 3. kiadás (8 ezer).

A 13-16 éves fiú önevelése élénk, változatos fejezetekben. **Ára 6\*50 KČ.**

3. Az új férfi. (3 ezer). Az Erdélyben két kiadást ért és 4500 példányban elfogyott „A mai férfi életútja” c. munka lényegében átdolgozott új kiadása. A 15-21 éves fiúk részére készített önevelési tervek. **Ára 6\*50 KČ.**

Megrendelhetők a „Szent József” könyvkereskedésben Bratislava (Pozsony)

Lőrincapu utca 3. sz.

## MAGYAR MINERVA Szépirodalmi és tudományos folyóirat

Megjelenik havonként július és augusztus kivételével.

Előfizetési ára: 1/2 évre 15, 1 évre 30 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Pozsony. Kertész utca 1.

### Könyvujdonságok:

Apponyi Albert gr.: Elmények és emlékek	45.—
Babits Mihály: Elza pilóta v. a tökéletes társadalom	31*80
Eckhart Ferenc: Magyarország története. Kötve	25.—
Farkas Gyula: A magyar irodalom története. Kötve	25.—
Márai Sándor: A sziget (Az új magyar regény)	21*80
Mauriac: A Frontenac misztérium	14.—
Mécs László: Legyen világosság Versek. Kötve	36*40
Munthe Axel: San Michele regénye. Kötve	26.—
Nyirő József: Kópjafák	28.—
Papini: Gog.	21.—
Gertrud le Fort: A Gettóból jött pápa	19.—
Dr Spesz Sándor: Az okkultizmus és a csoda	20.—
Undset Sigríd: Kristin Lavransdatter, III. A kereszt	38.—
Dr Wick Béla: Adatok a Kassai Domonkosok történetéhez	10.—
Ezen árakhoz 4 KČ portó jön csomagonként	

### Jaschkó és Társa könyvkereskedése

Košice (Kassa). Fő utca 85.

Szerkesztésért és kiadásért Dr. Suhaj Béla felel. — Nyomja és kiadja a Sajó-Vidék nyomdavállalat Rozňava-Rozsnyó, Fő tér 4. Telefonszám: 71.

Ujsághelyeg használata a kassai posta és távirda igazgatóság által 85.038—IV.—1931. szám alatt engedélyezve.